ΠΑΝΔΩΡΑ.

15. ΜΑΡΤΙΟΥ. 1854. ΤΟΜΟΣ Δ'. ΦΥΛΛ. 96.

ΚΑΙΣΑΡΙΝΑ.

ὑπὸ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΔΟΥΜΑ.

(*Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ* * * *)

(*Συνέχεια. Ἴδε φυλλάδ.* 95.)

—o—

Ὁ δὲ Κ. Γρανδῖνος διευθέτησε τὰ ἔγγραφά του, ἔκλεισε τὸ γραφεῖον, ἀπέμαξε τὰ δίοπτρα, τὰ ἐνέθηκε τῇ θήκῃ, καὶ λαβὼν τὴν λυχνίαν, ἐπορεύθη εἰς τὸ δωμάτιαν, καὶ κατεκλίθη, διαλογιζόμενος περὶ τοῦ υἱοῦ του, καὶ ἀναζητῶν τρόπους καταλλήλους, ἵνα ἐπιτύχῃ τῆς ποθουμένης νεάνιδος, ὅπερ μὴ κατορθώσας, ἀπεκοιμήθη.

Ὁ δὲ Ἐρρῖκος ἐπανῆλθεν εἰς Σενλίδα, καὶ φθάσας πρὸ μικρᾶς οἰκίας διωρόφου, ἐπὶ τῆς μεγάλης ὁδοῦ καὶ ἀπέναντι τοῦ ξενοδοχείου τῆς μεγάλης ἐλάφου κειμένης, καὶ ἐχούσης κρεμαστὸν κῆπον ἐστάθη· ἐξαγαγὼν δὲ τοῦ κόλπου του κλεῖδα, καὶ ἀνοίξας δι' αὐτῆς τὴν θύραν, εἰσῆλθεν· εἶτα κλείσας αὐτὴν, καὶ λαβὼν λύχνον φωτίζοντα, ἐπὶ σανίδας τινὰς κείμενον, ἀνέβη μικρὰν κλίμακα, κειμένην ἐν τῷ τέλει τοῦ διαδρόμου.

Ὅτε δ' ἔφθασε τὸ πρῶτον πάτωμα, φωνή τις τῷ εἶπε:

— Σὺ εἶσαι Ἐρρῖκε;

— Ναί, θεῖέ μου.

— Εἴσελθε λοιπόν.

Ὁ Κ. Δ' Ἐρμενῶν ἀνοίξας θύραν ἔχουσαν κλεῖδα, ἀνῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ θείου του, Κυρίου Γαβριὴλ Δ' Ἐρμενῶνος, ὅστις κεκλιμένος ἀνεγίνωσκεν ἑκατοντάκις ἴσως ἤδη τὸν Σόφαν, τὸν υἱὸν τοῦ Κρεβιλλῶνος, τὸν προσφιλῆ αὐτοῦ συγγραφέα. Ἦτον δὲ ἰσχύος ὡς ὁ Δὴν Κισσότος, χροιὰν ἔχων ὠχράν, ὡς ὁ κηρὸς, καὶ στιλπνὴν, ὡς τὸ ἐλεφάντινον ὀστοῦν, αἱ χεῖρές του ἦσαν ξηραὶ, ἀλλὰ λευκαὶ καὶ διαφανεῖς σχεδόν. Ὑπῆξε μέγας ἐπὶ τῆς αὐτοκραταρίας. Ἠναγκάσθη ὅμως νὰ μετοικήσῃ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, γνωσθέντος τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἀριστοκρατικοῦ φρονήματος. Ὁ αὐτοκράτωρ τῷ ἀπέδωκε μέρος τῆς περιουσίας του, καὶ οὗτος εὐγνωμονεῖ κατὰ τὸ σύνηθες

αὐτοῦ. Ἔλεγε δὲ συχνάκις, ὁμιλῶν περὶ τοῦ αὐτοκράτορος, οὕτως:

— Μάλιστα. Σᾶς βεβαιῶ! ὁ μικρὸς οὗτος Βονοπάρτης ἦτον ἀγαθός.

Εἶχεν δὲ ἀπολέσει τὸν νεώτερον αὐτοῦ ἀδελφὸν, καὶ διωρίσθη κηδεμὼν τοῦ Ἐρρίκου τετραετοῦς μόλις ὄντος. Τὸ δ' ὄνομα Γαβριὴλ ἐδόθη ἐκ τῆς μητρός του, εὐσεβοῦς καὶ εὐλαβοῦς οὔσης, ἥτις ἐπὶ πολὺ μείνασα ἄπαις, συχνάκις ἐπεκαλέσθη τὸν ἄγγελον Γαβριὴλ, καὶ ηὐχήθη νὰ καλέσῃ τὸ πρῶτον γεννηθησόμενον τέκνον διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ θείου εὐαγγελιστοῦ. Καὶ κατὰ τὴν παιδικὴν καὶ κατὰ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν τὸ ὄνομα Γαβριὴλ ἤρμοζε θαυμασίως· διότι ἦτο ξανθὸς, ροδόχρους, εὔμορφος τέλος. Τὸ ἠδὺ τοῦτο ὄνομα ἤρεσκεν εἰς τὰς γυναῖκας, ἕνεκα τοῦ περιπαθοῦς αὐτοῦ βαθίσματος, τοῦ ξανθοῦ μύστακος, καὶ τῶν γλαυκῶν ὀφθαλμῶν. Ἀλλ' ὅτε ἡ κόμη του ἐγένετο οὖλη, τὸ δέρμα μολυβδόχρουν ἕνεκα παντοίων ὑπερβολῶν κατὰ τὴν ζωὴν, τὸ ὄνομα τοῦτο κατέστη γελοῖον, καὶ δὲν ἠδύναντο, παρόντος μάλιστα αὐτοῦ, νὰ τὸ ἀκούσωσι προφερόμενον ἄνευ μειδιάματος.

Ἀλλ' οὗτος ἀδιαφόρει, τηρῶν τὸ ἀπὸ βαπτίσματος ὄνομα, δι' οὗ ἀνεπόλει ἄπειρα κατορθώματα, εὐτυχίας, ὅσον καὶ ἂν ἐπειρᾶτο νὰ φκίνηται ἁρμόζων τῷ ὀνόματι· ἔβαφε τὰς τρίχας, ἔφερε ψευδεῖς ὀδόντας, ἐμυροῦτο, ἐψιμυθοῦτο, καὶ καθίστατο οὕτως μουμία ἐλαστική. Ἐνεδύετο περιέργως, καὶ ἐνόμιζεν, ὅτι πάντοτε θὰ ἔχῃ, ὅπερ ἐκέκτητο εἰσόδημα ἑκατὸν χιλιάδων λιρῶν· διὸ ἔπαιζεν ἀδρῶς, ἔφερε φενάκην, καὶ ὀλίγον ἐκ τῶν κεφαλαίων ἔτρωγεν.

Ἴσως μᾶς ἐρωτήσητε, διατὶ διέτριβεν ἐν Σενλίδι, καὶ μάλιστα διατὶ ὁ Ἐρρίκος ἔμενε μετ' αὐτοῦ; Θὰ τὸ μάθητε ἐν ὀλίγοις.

Ἐν Παρισίοις μὲν ὁ Κ. Γαβριὴλ ἦτο ἐκ τῶν γελοιοτάτων γελοιότατος, ἐν ἐπαρχίᾳ δὲ ἦτο ὁ μόνος τοῦ εἴδους του, καὶ ἀπήλαυεν ἑπομένως εἰδικότητος. Ἐν Παρισίοις αἱ γυναῖκες δὲν προσεῖχον πλέον εἰς αὐτὸν, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ὑπῆρχον ἔτι φιλάρεσκοι γραῖαι, ἐκλαμβάνουσαι αὐτὸν σπουδαῖον, τὰς ὁποίας οὗτος περιεποιεῖτο, παίζων τοὺς πεσσοὺς (ντάμα). Ἐν μὲν Παρισίοις δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιδεικνύηται διὰ τῶν ἔτι μεινάντων ὀκτὼ χιλιάδων λιτρῶν, ὅτε ἐγκατέλιπεν αὐτοὺς, ἐν δὲ τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπιδεξίως δαπανῶν, ἐφημίζετο ὡς πλούσιος καὶ ἐλευθέριος. Τέλος ἐξελέξατο τὴν Σενλίδα· διότι αὐτόθι κατῴκει ἡ Μαρκεσία Δε Κ. . . μελαγχροινὴ, ἐνιέα καὶ τεσσαρακονταέτις, εὐνοοῦσα αὐτὸν, τιμώμενον διὰ τοῦτο· διότι πολὺ ἐπεζήτουν αὐτήν.

Ὁ δὲ Ἐρρίκος, καί τοι γινώσκων τὰ σφάλματα καὶ ἐλαττώματα τοῦ θείου του, συνεῖζη ὅμως· διότι ἀναπραφεὶς παρ' αὐτοῦ, τὸν ἠγάπα, εὐγνωμόνει διὰ τὴν βολταιρικὴν ἐκπαίδευσιν, καίτοι μικράν, καὶ δι' ἀρχὸς μετρίως διαφθαρτικάς· ἀλλὰ μὴ λησμονῶν ἀληθῆ δείγματα τῆς στοργῆς αὐτοῦ, δὲν ἐτόλμησε ν' ἀποκοπῇ τὴν μετ' αὐτοῦ συνδιατριβὴν ἐν Σενλίδι, καὶ μάλιστα, διότι ἐν Βαλγενκούρῃ κατῴκει ἐπὶ ὀκτὼ μῆνας τοῦ ἔτους ἡ Κ. Δε Βωζῆ, ἔχουσα ἀξιέραστον θυγατέρα, γνωστὴν ἡμῖν, ἧς ταχέως ὁ Ἐρρίκος ἠράσθη.

4.

Κατὰ τὰ ἄλλα τὸ οἴκημα τοῦ Κ. Γαβριὴλ ἦτο ἀνάλογον τοῦ χαρακτῆρός του. Καὶ ὁ μὴ ἰδὼν τὸν γηραιὸν τοῦτον γυναικάρεσκον, ἠδύνατο εἰσερχόμενος εἰς τὸ δωμάτιόν του, νὰ ἐνοήσῃ αὐτόν. Πάντα τῳόντι ἐδείκνυον σχέσεις πρὸς γραῖαν φιλάρεσκον· δηλαδὴ οἱ τοῖχοι ἦσαν κεκαλυμμένοι ὑπὸ γλαυκῆς μετάξης, μετ' ἀκριβείας περιποιουμένης ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν, καὶ ἥτις ὡς ἐκ τούτου ἤρχιζεν εἴς τινα μέρη νὰ στίλβῃ ὀλίγον. Παρὰ δὲ τῇ κλίνῃ ἀνηρτᾶτο ἀπὸ χαλκίνης σφαίρας μέγας καθρέπτης, ἔχων τὴν περιφέρειαν κεκοσμημένην διὰ στολιδωτῆς μετάξης. Ἀνακλιντὴρ δὲ, δύο μικροὶ θρόνοι καὶ μέγα πύραυνον ἀπετέλουν μετὰ τραπέζης ἐκ ροδίνου ξύλου τὰ σκεύη τοῦ δωματίου τούτου. Εἰκὼν γυναικὸς, παρυφασμένη ἐξ ἰώδους ἐπικρόκου, ἀνήρτητο παρὰ τῷ καθρέπτῃ. Τεταμέναι σανίδες, φέρουσαι ἀγαλμάτια Σαξονικὰ καὶ φιαλίδας Σεβριανὰς, προσηρμόζοντο τῷ τοίχῳ, καὶ βιβλιοθήκη ἐκ πλέον τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα τόμων περιεῖχε τὸν Παρνὺ, Βολταῖρον, τὸν ἱππότην Δὲ Βουλφέριον, τὸν Γρεκοῦρτον, τοὺς μύθους τοῦ Λαφονταίν καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Κρεβιλλῶνος. Ὑποθέσατε ἀκόμη ὀσμὴν θυμιαμάτων ἐπὶ πάντων, πρὸς δὲ τάπητα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐπιστολὰς διεσπαρμένας, καὶ ἡμιανοιγμένας ἐπὶ τῆς ἑστίας, καὶ ἀταξίαν ἐπὶ τῶν λοιπῶν, καὶ θὰ εἰκονίσητε τὸ δωμάτιον, εἰς ὃ εἰσῆλθεν ὁ Ἐρρίκος.

Ὁ Γέρων λοιπὸν ἦτο κεκλιμένος, ὡς εἴδομεν, ἔφερεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς χειρόμακτρον μεταξωτὸν, καὶ μέγαν ἐκ λινοῦ χιτῶνα μετὰ στολιδωτῶν περιχειριδίων, εἶχε φυσιογνωμίαν ἀγαθοῦ, κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ διεφθαρμένου· ἐὰν ὅμως ὁ γέρων οὗτος ἤθελεν ὑπείκει εἰς τὰ τῆς ἡλικίας του, θὰ ἦτο χαρίεις καὶ ἀγχίνους· διότι ἦτο φύσεως εὐπρεποῦς, παιδείας οὐκ εὐκαταφρονήτου, καὶ πνεύματος προτοτύπου.

— Ἀνεΰαινες, χωρὶς νὰ μοι εὐχηθῇς καλὴν ἑσπέραν; Εἶπεν ὁ γέρων, ἰδὼν εἰσερχόμενον τὸν ἀνεψιόν του.

— Σὲ ἐνόμιζον κοιμώμενον, Θεῖέ μου.

— Ἠξεύρεις, ὅτι δὲν κοιμῶμαι πρὸ τῆς τετάρτης μετὰ τὸ μεσονύκτιον· λοιπόν! Τί νέον θὰ μοὶ εἴπῃς;

— Οὐδὲν, Θεῖε.

— Περὶ τῆς Κυρίας Δε Βωζῆ;

— Ὑγειαίνει· καὶ ἐλυπήθη, μὴ ἰδοῦσα ὑμᾶς.

— Τῇ εἶπες, ὅτι προσεκλήθην ἀλλαχόθεν, καὶ δὲν ἠδυνάμην ν' ἀποποιηθῶ;

— Μάλιστα, Θεῖε.

— Ἡ θυγάτηρ της;

— Πάντοτε θελκτική.

— Σύ;

— Ἐγὼ πάντοτε ἐρῶ.

— Κάθησε λοιπὸν ὀλίγον ἐπὶ τῆς κλίνης μου, ἵνα συνδιαλεχθῶμεν περὶ πάντων.

Ὁ νέος ἀποθέσας τὸν πῖλόν του ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἐκάθησεν ἐπὶ τῆς κλίνης.

— Σὲ ὡμίλησεν ἡ μήτηρ; ἠρώτησεν ὁ γέρων.

— Ὄχι.

— Μοὶ εἶπεν, ὅτι θὰ σοὶ ὁμιλήσῃ.

— Περὶ τῆς Ἰουλίας;

— Μάλιστα.

— Ναί . . . μοὶ εἶπεν, ὅτι ἤθελε νὰ μοὶ ὁμιλήσῃ, καὶ ὅτι δὲν ἠδυνήθη σήμερον ἐνώπιον τοσούτων ἀνθρώπων. Ἠξεύρει, ὅτι ἀγαπῶ τὴν θυγατέρα της;

— Ναὶ, εἶπεν ὁ γέρων, κακεντρεχῶς μειδιῶν.

— Τίς τῇ εἶπε τοῦτο;

— Ἐγώ.

— Καὶ διατὶ Θεῖέ μου;

— Ἐπειδὴ ἔπρεπε τάχιον ἢ βράδιον νὰ τὸ μάθῃ· καὶ διότι πρέπει νὰ νυμφευθῇς καὶ διὰ σὲ αὐτὸν καὶ δι' ἐμέ.

— Δὲν καταλαμβάνω.

— Φίλτατε, τὰ ἡμέτερα ἔχουσι κακῶς. Εἶχον ἓξ χιλιάδων λιρῶν εἰσόδημα, τὸ γινώσκεις, καὶ σὺ δέκα χιλιάδων. Εὐτυχῶς ἤμην κηδεμὼν σου. Νῦν δὲ ἠφανίσθην· τὸ εἰσόδημα τοῦτο δὲν ὑπάρχει πλέον, πρὸς δὲ καὶ τὸ σὸν οὐχ ἧττον κακῶς ἔχει.

— Διατί; Ἐγὼ δὲν μετεχειρίσθην οὐδ' ὀβολὸν ἐκ τοῦ κεφαλαίου;

— Μάλιστα, ἀλλὰ μετεχειρίσθην ἐγώ.

— Διὰ σὲ αὐτὸν λοιπόν.

— Καὶ βεβαίως· ἡ Μαρκεσία Κ. ἠδύνατο νὰ δαπανήσῃ πλοῖον πλῆρες χρυσοῦ.

— Ἀλλά, θεῖέ μου, ἐὰν ἐγίνωσκον, ὅτι ἀναλαβὼν ὑπὲρ ἐμοῦ φροντίδας, θὰ μετεχειρίζεσο τὰ χρήματά μου, δωρούμενος ταῦτα τῇ Μαρκίᾳ Δε Κ . . . θὰ ἀπεποιούμην. Οὐδόλως ὀφείλω νὰ συντηρῶ τὴν οἰκίαν τῆς Κυρίας ταύτης.

— Δι' ἑξήκοντα χιλιάδας φράγκων. Ἰδοὺ μέγα τι!

— Ἑξήκοντα χιλιάδες φράγγα περιουσίας ἐκ διακοσίων χιλιάδων λιρῶν, εἶναι τὸ πέταρτον αὐτῆς καὶ ἀναλογιζόμενος, ὅτι ἐξακολουθεῖτε οὕτως, κατανοῶ ὅτι δὲν δύναμαι νὰ συντηρηθῶ ἐπὶ τρία ἔτη. Σᾶς τὸ εἶπον, σᾶς ἀγαπῶ, καὶ σᾶς σέβομαι, καὶ θὰ λυπηθῶ νὰ ἐρίσω μεθ' ἡμῶν, ἀλλὰ θὰ καταντήσωμεν εἰς τοῦτο, ἐὰν ὑπείκητε εἰς τὰς ἀκρασίας. Ἀδύνατον νὰ διάγετε, ὡς διάγητε· Παύσατε. Τί διάβολο! Ἐὰν ἡ Κυρία Δε Βωζῆ ἐγίνωσκε ταῦτα θὰ μοὶ ἀπεποιεῖτο τὴν θυγατέρα της, καὶ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ δυστυχῶ διὰ βίου ἕνεκα τῆς Μαρκεσίας Δε Κ . . .

Ὁ Βαρόνος ἔκυψε πρὸς τὸ βιβλίον, μὴ ἀποκριθείς.

— Μὴ ὀργίζεσθε, εἶπεν ὁ νέος, σκέφθητε μόνον. Ἡ Μαρσεκία Δε Κ . . . εἶναι τεσσαράκοντα πέντε ἐτῶν, ἔχει τὸν σύζυγόν της, καὶ ζῶσι δαπάνῃ ὑμῶν. Οὐ μόνον καταστρέφεσθε, ἀλλὰ καὶ γελοῖοι γίνεσθε. Γυνὴ, ἔχουσα υἱὸν εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν ὑπολοχαγὸν ἐν Ἀφρικῇ!

— Ἡ Μαρκεσία μὲ ἀγαπᾷ εἰλικρινῶς, ἀπήντησεν ὁ Γαβριὴλ.

— Σᾶς περιπαίζει.

Ὁ Βαρόνος ἀνέκυψεν ἕνεκα ταύτης τῆς λέξεως, ἀλλὰ δὲν ἀπεκρίθη παρευθύς.

— Σοὶ ὁμολογῶ, ὅτι δὲν ἤλπιζον νὰ σὲ ἀκούσω, ὀνειδίζοντά με οὕτως, εἶπε μετ' ὀλίγον. Ἐδαπάνησα ἑκατομμύριον ὁλόκληρον κατὰ τὴν ζωήν μου, οἱ δὲ φίλοι μου ἔφαγον τὸ τέταρτον αὐτοῦ, καὶ ποτὲ, οὐδέποτε εἶπον εἰς αὐτοὺς τὸ ἑκατοστὸν τῶν ὅσων μοὶ εἶπες. Σοὶ ἀποδίδω τὰς ἑξήκοντα χιλιάδας φράγκα σου.

— Πῶς;

— Διὰ τῶν ἐν Βουργωνίᾳ γαιῶν μου.

— Εἶναι ὑποθηκευμέναι, κατειλημμέναι, δὲν ἠξεύρω τι.

— Θὰ πωλήσω τὰ μείναντά μοι.

— Δὲν πρόκειται περὶ τούτου, θεῖέ μου· ἐὰν δὲ ἐπιμένῃς, δὲν θὰ προκύψῃ μεγάλη δυστυχία, εὐδιόρθωτος εἶναι. Ἀλλὰ νῦν κατήντησας ἀδιόρθωτος, καὶ τὸ μέλλον μοὶ ἐμποιεῖ φρίκην. Δαπανήσαντες τὰ μείναντα, τί θὰ πράξωμεν;

— Θὰ προσέλθωμεν παρὰ τῇ νεωτέρᾳ ἀδελφῇ.

— Θεῖέ μου, εἶπεν ὁ νέος, περιφρονητικῶς μειδιῶν, ἡ γνώμη σου λοιπὸν εἶναι ἐμπορική.

— Ἀ! Φίλε μου, ἐν χρηματικῇ ἐνδείᾳ.

Ὁ νέος ἔλαβε τὸν πῖλόν του.

— Ποῦ ὑπάγεις; εἶπεν ὁ γέρων Δ' Ἐρμενών.

— Νὰ κοιμηθῶ.

— Διατί;

— Διότι ἐπιθυμεῖτε νὰ κοιμηθῆτε. Δὲν ἠξεύρετε πλέον τί λέγετε.

— Σφάλλω· ἂς ἴδωμεν, εἶπεν ὁ Γαβριὴλ. Δός μοι τὴν χεῖρά σου, καὶ ἂς μὴ ὁμιλῶμεν πλέον περὶ τούτου. Ἠξεύρεις, ὅτι δὲν θὰ πράξω, ὅ,τι εἶπον. Τί θέλεις; Ἀγαπῶ τὴν Μαρκεσίαν, ἀλλὰ σοὶ ὑπόσχομαι νὰ βελτιωθῶ.

Ὁ Ἐρρίκος ἔτεινε τὴν χεῖρα τῷ γέροντι· διότι τὸν ἐσέβετο ἐνδομύχως.

— Νόησον, εἶπεν ὁ υἱὸς, ὅτι διὰ τοῦ μείναντός μοι εἰσοδήματος ἑπτὰ, ἢ ὀκτὼ χιλιάδων λιρῶν δὲν δυνάμεθα νὰ συντηρῶμεν τὴν ἡμετέραν καὶ τὴν τῆς Κυρίας Μαρκεσίας Δε Κ. . . οἰκίαν.

— Σύμφημι. Ἂς ἐπανέλθωμεν περὶ τοῦ συνοικεσίου σου. Ἀγαπᾷς τὴν μικράν;

— Πολύ.

— Λύτη σὲ ἀγαπᾷ;

— Νομίζω.

— Λοιπὸν τετέλεσται.

— Τίς οἶδεν!

— Οὐδὲν τὸ κωλύον.

— Αἱ ἀκρασίαι ὑμῶν ἴσως.

— Ἡ νεότης ἂς παρέλθῃ, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ γέρων.

— Λέγετε;

— Ναί.

Ὁ δ' Ἐρρίκος δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ μειδιάσῃ.

— Ἡ Ἰουλία θὰ σεμνύνηται ἐπὶ σοί, εἶπεν ὁ θεῖος· οἱ Δ' Ἐρμενῶνες, διάβολε! Εἶναι ἀρχαία οἰκογένεια, ἐπίσημον ὄνομα.

— Ναί, ἀλλ' ἀφροσύνη τις ἀρκεῖ νὰ μοὶ ἀποποιηθῶσι τὴν νέαν· ἔχω ἀντεραστήν.

— Τίνα;

— Τὸν Ἕκτορα Γρανδίνον!

— Τὸν υἱὸν τοῦ Συμβολαιογράφου;

— Ναί.

— Γραφίσκος συνερῶν μετὰ Δ' Ἑρμενῶνος! Ὀνειροπολεῖς!

— Ἴσως, ἀλλ' ὁ γραφίσκος οὗτος θὰ ἔχῃ ποτὲ εἰσόδημα τεσσαράκοντα χιλιάδων λιρῶν.

— Οὐδὲν τοῦτο, ἂν σὲ ἀγαπᾷ ἡ νεᾶνις· ἄλλως τε καὶ αὕτη θὰ ἔχῃ τριάκοντα χιλιάδας.

— Πρὸς τὴν θυγατέρα μάλιστα οὐδέν, ἀλλὰ πρὸς τὴν μητέρα ὄχι, καὶ ἐπὶ πλέον . . .

— Ἐπὶ πλέον, τί;

— Ὅτι πάντες οἱ Συμβολαιογράφοι γνωρίζονται, συνεπισκέπτονται, καὶ ἂν ὁ ὑμέτερος ἦναι ἀδιάκριτος, ὁ Κύριος Γρανδῖνος θὰ καταχρασθῇ τὴν ἀδιακρισίαν του ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του.

— Τίς εἶπεν, ὅτι ὁ Ἕκτωρ ἀγαπᾷ τὴν θυγατέρα τῆς Κυρίας Δε Βωζῆ;

— Τὸ εἶδον. Μὰ τὸν θεόν, μάλιστα.

— Λοιπόν, ἂν ἡ μήτηρ σοὶ ἀποποιηθῇ, ἀποτάθητι πρὸς τὴν θυγατέρα.

— Τί νὰ τῇ εἴπω;

— Ἀγαπᾷς τὴν κληρονόμον; σὲ ἀγαπᾷ;

— Ναί.

— Ἐὰν ἀποποιηθῶσιν, καὶ δὲν δύνασαι νὰ ζήσῃς ἄνευ αὐτῆς, τότε τὴν ἁρπάζεις, καὶ ἡ μήτηρ ἀναγκασθεῖσα, θὰ σοὶ τὴν δώσῃ.

— Μυθῶδες!

— Μυθῶδες μέν, ἀλλ' ἐγὼ οὕτως ἐνυμφεύθην τὴν πρώτην σύζυγόν μου. Εἶν' ἀληθὲς ὅμως, ὅτι δὲν ἔπραξα τοῦτο χάριν τῆς περιουσίας· διότι μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρός της ἐκληρονόμησε μόνον εἴκοσι χιλιάδας σκοῦδα.

— Κάλλιον εἶναι, θεῖέ μου νὰ μὴ ἀποποιηθῶσιν αὐτήν.

— Ἐννοεῖται! νυμφευθεὶς θὰ μὲ ἔχῃς πλησίον σου;

— Τὸ ἠξεύρεις· ἄνευ ὑμῶν δὲν δύναμαι νὰ ζήσω.

— Τῳόντι, θὰ σὲ συμβουλεύω.

— Βεβαίως. Καλὴν νύκτα θεῖέ μου.

— Θὰ κοιμηθῇς νῦν;

— Κεῖναι μεσονύκτιον.

— Μεῖνε ἔτι ὀλίγον.

— Ὄχι, θὰ ἐξέλθω αὔριον λίαν πρωΐ.

— Διὰ νὰ ὑπάγῃς;

— Ἀ! τοῦτο εἶναι μυστικόν.

Ὁ Ἐρρίκος ἐναγκαλεσθεὶς υἱικῶς τὸν γέροντα, ἀπῆλθε τοῦ δωματίου, χαιρετήσας καὶ τελευταῖον διὰ νεύματος καὶ τῆς χειρός.

— Εἶναι ἀνόητος, ἀλλ' ἀγαθῆς ψυχῆς, ἐψιθύρισεν ὁ νέος, ἀναβαίνων τὴν κλίνην του.

— Εἶναι ἀγαθὸς νέος, ἐσκέφθη ὁ θεῖος, μείνας μόνος, ἀλλ' ὅμως ἀγνοεῖ νὰ ζῇ. Τὸ αὐτὸ εἶναι· καλῶς ἔπραξα, ἀναγγείλας αὐτῷ μόνον ἑξήκοντα χιλιάδας φράγκα.

Καὶ ὁ Βαρόνος ἐμειδίασεν, ἀναλογιζόμενος, τί θὰ ἔπραττεν ὁ ἀνεψιός του, ἂν ἐμάνθανε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.

5.

Τὴν ἐπιοῦσαν περὶ τὴν ἕκτην ὥραν τῆς πρωΐας ὁ Ἐρρίκος ἠγέρθη. Ὁ ἥλιος εἰσήρχετο πλησιφανὴς εἰς τὸ δωμάτιον· διότι φαίνεται, φροντίσας νὰ ἐγερθῇ λίαν πρωΐ, δὲν ἔκλεισε τὰ δικτυωτά.

Ὁ νέος ἀνοίξας τὸ παράθυρον, εἰσῆλθεν εἰς τὸν κῆπον, ἵνα ἀναπνεύσῃ τὸν εὔοσμον ἐαρινῆς πρωΐας ἀέρα. Ἡ δὲ φύσις ἠγείρετο μετὰ ἀσμάτων, καὶ νέων ἀρωμάτων· αἱ αὖραι παίζουσαι εἰς τὰ φυλλώματα τῶν στιλβόντων ὑπὸ δρόσου δένδρων, ἀποτέλουν μετὰ τῶν ἀσμάτων τῶν πτηνῶν ἁρμονίαν θελκτικήν, ἢ μᾶλλον ἐφαίνοντο προσάδουσαι μετ' ἐκείνων. Ἡ πόα ὡς μαργαρίτας ἐφ' ἑαυτῆς φέρουσα τὴν δρόσον περιέβαλλε τὸν κῆπον καὶ τὰ περίξ. Τὸ κάλλος δὲ τῆς φύσεως μᾶλλον ἐπαισθητὸν εἰς τοὺς εὐτυχίαν προσεγγίζοντας φαίνεται. Ἐκ τοῦ παραθύρου ἐφαίνετο ἡ πλατεῖα τῆς πανηγύρεως, πανέρημος τότε οὖσα.

Ἐν τούτοις ὁ Ἐρρίκος γινώσκων τὴν Ἰουλίαν ἀνησυχοῦσαν νὰ συμβουλευθῇ τὴν μάντιδα, ἐνδυθεὶς, ἐπορεύθη εἰς τὸ παράπηγμα τῆς Καισαρίνας.

Εἰσελθόντος τούτου, ἡ Καισαρίνα παρεσκεύαζε τράπεζαν, ἕδρας διὰ τοὺς θεατὰς, καὶ τὸν ὀκρίβαντα, ἐφ' οὗ παρίστα.

— Βλέπετε; Εἶπεν τῷ Ἐρρίκῳ, σᾶς περιέμενα καὶ ταὐτοχρόνως ἀνέκραξε:

— Βουρδαλοῦε!

Ὁ δὲ μετὰ περισκελίδος ἐκ μέλανος ἐπικρόκου Ἡρακλῆς ἐπαρουσιάσθη, κρατῶν διὰ μὲν τῆς ἑτέρας τῶν χειρῶν τεμάχιον ἄρτου καὶ κρέατος, μάχαιραν δὲ διὰ τῆς ἑτέρας. Ἦτον ἐνδεδυμένος εἶδός τι Ἰνδικῆς ἐφεστρίδος (robe de chambre), ἵνα προφυλάττῃ τὸν ῥοδόχρουν ζωστῆρα.

— Ὕπαγε εἰς τὰ πρόθυρα, τῷ εἶπε, καὶ ὅταν ἴδῃς δύο νεάνιδας καὶ γραῖαν, οὕτως; Εἶπεν ἡ Καισαρίνα βλέπουσα τὸν Ἐρρίκον, καταφάσκοντα. Ὅταν ἴδῃς, λέγω, ταύτας διευθυνομένας καὶ προσεγγιζούσας τὸ θέατρόν μας, ἀνήγγειλον εἰς ἡμᾶς τοῦτο. Ἐννόησας;

— Μάλιστα, ἀλλὰ νομίζω. . .

— Ὕπαγε, καὶ μὴ παρατηρήσεις!

Ὁ Γίγας ὑπήκουσεν τῇ συναιτέρῳ αὐτοῦ, κύπτων τὴν κεφαλήν. Ἐσκόπει δὲ, ἱστάμενος ἐπὶ τῶν προθύρων, καὶ τρώγων.

— Διατὶ καλεῖται Βουρδαλοῦος; ἠρώτησεν ὁ Ἐρρίκος τὴν Ἀθιγγανίδα, ὧν μόνος μετ' αὐτῆς.

— Ὁ Γέρων τὸν ἐβάπτισεν οὕτως.

— Τίς εἶναι ὁ γέρων οὗτος;

— Ὁ ἀποθανὼν φύλαρχος.

— Καὶ διατὶ τὸν ἐκάλεσεν οὕτως;

— Διότι ὁ Ἀλκείδης ἦτον πάντοτε σύννους καὶ ὁ γέρων τῷ ἔλεγε:

— Σκέπτεσαι, ὡς ὁ Βουρδαλοῦος· καὶ οὕτως διέμεινε. Εἶτα καὶ δι' ἄλλο αἴτιον.

— Ποῖον;

— Διότι οὗτος μὲ ἀποκοιμίζει, ἢ μᾶλλον μὲ μαγνητίζει. Καὶ ἵνα εἴπω κάλλιον, ὅταν μὲ συμβουλεύηται τις, οὗτος φαίνεται καθησυχάζων πάντας.

— Λοιπὸν ὁ γέρων ἦτον μάντις;

— Ἦ! καὶ ἐπίσημος.

— Αὐτὸς σοὶ μετέδωκε τὴν ἐπιστήμην;

— Ναί.

— Καὶ ἐκ τίνος μετεδόθη αὐτῷ;

— Ἐκ τῶν ὀγκωδῶν βιβλίων, ἅπερ ἀεννάως ἀνεγίνωσκε, καὶ ἐγὼ δὲν ἐνόουν, ἀναγινώσκουσα.

— Ἦτο λοιπὸν σοφός;

— Σοφώτατος, πιστεύσατέ μοι, ἐὰν θέλητε. Κύριε. Ἐνίοτε ἐνόμιζον, ὅτι ἦτο διάβολος, ἐπειδὴ, ὅτε τὸ πρῶτον μοὶ ἔδειξεν, ὅ,τι θὰ δείξω εἰς τὴν νεάνιδα, καί τοι μὴ φοβουμένη παράδοξα, διετέθην κακῶς.

— Λοιπὸν μήπως κινδυνεύῃ ἡ νεᾶνις; Μοὶ ἐγγυᾶσθε; Εἶπεν ὁ Ἐρρίκος.

— Μὴ φοβῆσθε.

Ἐν τούτοις ὁ Βουρδαλοῦος ὑψώσας τὸ παραπέτασμα, εἶπεν διὰ τῆς γνωστῆς ἡμῖν βραγχνῆς φωνῆς:

— Ἔρχονται.

— Ἔκβαλε τὴν ἐφεστρίδα, καὶ εἰσάγαγε αὐτὰς, εἰ δυνατὸν φιλοφρόνως, εἶπεν ἡ Καισαρίνα.

— Ὑμεῖς δέ, εἶπε τὸ Ἐρρίκῳ, κρύφθητι ἐκεῖ.

Καὶ εὐθὺς ἀνοίξασα τὴν θύραν τοῦ δωματίου, ἐν ᾧ τὴν προτεραίαν συνδιελέχθη μετ' αὐτοῦ, τῷ ἔδειξεν ἕδραν, ἐφ' ἧς οὗτος ἐκάθησεν.

— Ἀκούεις τὴν φωνήν μου, εἶπεν ἡ Καισαρίνα πρὸς αὐτὸν, κλείσαντα τὴν θύραν.

— Ἀκούοντως.

— Σιωπῇ, ἦλθον.

Τῷ ὄντι αἱ δύο νεάνιδες καὶ ἡ γραῖα Ἰωάννα, ὁδηγηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Βουρδαλούου, εἰσῆλθον εἰς τὸ παράπηγμα· ἡ δὲ Καισαρίνα προσῆλθε.

— Τί θέλετε, Κυρίαι; Εἶπε πρὸς αὐτὰς, ὡς οἷόν τε ἥδιστα.

Ἡ Ἰουλία παρατηρεῖ τὴν Κεκίλην, μὴ τολμῶσα νὰ εἴπῃ τῇ μάντιδι, τί ἐζήτει.

Ἡ δὲ Κεκίλη παρατηροῦσα τὴν Καισαρίναν, εἶπε:

— Δὲν μὲ γινώσκετε;

— Τῷ ὄντι, Κυρία, ἤλθετε τὴν προτεραίαν.

— Λοιπὸν ἡ νεᾶνις θέλει νὰ σᾶς συμβουλευθῇ.

— Ἠὐχαριστήθητε παρ' ἐμοῦ;

— Πολὺ· μάλιστα ἐθαύμασα.

Ἡ Ἰουλία παρετήρει περίξ ἐπανειλημμένως.

— Κυρία, εἶπε τότε ἡ Καισαρίνα τῇ Ἰουλίᾳ ἀφοῦ οἱ τρεῖς ἐπισκεπτόμενοι ἐκάθησαν, ἐσυμβουλεύθητέ ποτε Ἀθιγγανίδας;

— Ποτέ.

— Πιστεύετε τὸ διορατικὸν βλέμμα, καὶ τὴν δύναμιν τοῦ προλέγειν τὴν εἱμαρμένην, καὶ διακρίνειν τὸ μέλλον;

Ἡ Ἰουλία δὲν ἀπεκρίθη.

— Διστάζεις λοιπόν;

— Ὀλίγον, εἶπεν ἡ νεᾶνις μειδιῶσα.

— Ἀμφιβάλλεις περὶ σοῦ αὐτῆς;

— Τί ἐννοεῖτε;

— Ἐννοῶ, ὅτι ἐὰν σοὶ εἴπω τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον, θ' ἀμφιβάλλῃς πλέον;

— Ὄχι, ἀλλὰ φοβοῦμαι, μήπως δὲν ἐπιτύχητε, εἶπεν ἡ νεᾶνις ἐνθαρρυνομένη κατ' ὀλίγον.

— Θ' ἀποπειραθῶμεν Βουρδαλοῦε!

Ὁ ἀριστοτέχνης ἐπαρουσιάσθη σοβαρὸς καὶ ἐπίσημος, ὡς πάντοτε ἦτο.

— Δός μοι φιάλην πλήρη ὕδατος καὶ ποτήριον.

Ὁ Ἀλκείδης ὑπακούσας ἐπέθηκε τῇ τραπέζῃ τὰ αἰτηθέντα, καὶ περιέμενε.

— Ἄφησόν μας τώρα, εἶπεν ἡ Καισαρίνα.

Ὁ ἀκροβόμων ἀπεχώρησεν· ὀσμὴ δὲ νικοτιανῆς, (καπνοῦ) διαδοθεῖσα μετ' ὀλίγον ἀπὸ τὸ παράπηγμα, ἐσήμαινεν, ὅτι ἐπαρηγορεῖτο διὰ τῆς καπνοσύριγγός του.

Ἡ Καισαρίνα, λαβοῦσα τὸ ποτήριον, ἐπλήρωσεν αὐτὸ ὕδατος.

— Βλέπετε, εἶπε τῇ Ἰουλίᾳ, ὅτι τὸ ποτήριον, εἶναι καθαρόν.

— Ναί.

— Ἐπὶ πλέον, Κυρία, γινομένου οὕτω τοῦ πράγματος, κατανοεῖτε τὴν ἁπλότητα αὐτοῦ.

— Ἀληθές· εἶπεν ἡ Κεκίλη.

— Μήπως φοβῆσθε; Εἶπεν ἡ Καισαρίνα.

— Νὰ φοβηθῶ; Καὶ διατί;

— Ὑπὸ τοῦ μυστηρίου· ἐπειδὴ θὰ ἴδητε τοιαῦτα παράδοξα, ὥστε ἴσως δὲν θὰ πιστεύσητε, ὅτι τὰ εἴδετε.

— Δὲν θὰ φοβηθῶ, εἶπεν ἡ Ἰουλία δυσπίστως.

— Πιστεύετε βεβαίως, ὅτι προ-άττω ἐναργῶς τὰ καθ' ἕκαστα τοῦ πειράματος, ἵνα σᾶς προδιαθέσω. Μεταπείσθητε· οὐδεμία ἀγωνία ἐν τούτοις ὑπάρχει. Σᾶς ὁμολογῶ, πράττω, χωρὶς νὰ δύναμαι νὰ ἐξηγῶ εἶναι μαντεία ἀνεξήγητος.

Βιοῦσα δὲ οὕτω, προσήγγισε τὸ πλῆρες ὕδατος ποτήριον τῇ Ἰουλίᾳ λέγουσα.

— Βλέπε προσεκτικῶς τὸ ποτήριον, καὶ λέγε μοι, ὅ,τι βλέπεις.

Καὶ παραυτὰ οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς Καισαρίνης ἤρχισαν ἀκοντίζοντες τὸ ἐν τῷ ποτηρίῳ ὕδωρ.

Ἐπειράθη μεν ἡ Ἰουλία νὰ διατελῇ σπουδαίως, ἀλλὰ μὴ δυνηθεῖσα, καὶ ἰδοῦσα κάτω τὴν Κεκίλην, ἀπεχώρησε, καγχάσασα.

— Γέλα, Κυρία, εἶπεν ἡ Καισαρίνα, οὕτως ἐν ἀρχῇ γίνεται. Θέλετε λοιπὸν νὰ παρατηρήσητε;

Ἡ Ἰουλία στᾶσα προσήλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τοῦ ποτηρίου.

— Τί βλέπετε; Ἠρώτησεν ἡ Καισαρίνα, παραδόξως καὶ προσεκτικῶς τὸ ὕδωρ βλέπουσα.

— Οὐδέν.

— Κύτταξε προσεκτικῶς.

Ἀ! εἶπεν ἡ νεᾶνις, παρατηρήσασα ὀλίγον, τὸ ὕδωρ μεταχρωματίζεται! Ὁμοιάζει ὀπάλιον ὑγρόν.

— Πολὺ καλά. Εἶτα.

— Φαίνεται βράζον ὀλίγον.

— Οὕτω. Τὸ διακρίνεις;

— Παράδοξον! Βλέπω δένδρα καὶ οἰκίαν.

— Γνωρίζεις τὴν οἰκίαν ταύτην καὶ τὰ δένδρα;

— Μάλιστα. Εἶναι ἡ Βαλγενκοῦσα, καὶ ἡ τῆς μητρός μου οἰκία. Σπάσου! κύτταξε, εἶπεν ἡ Ἰουλία, προσεγγίζουσα τὸ ποτήριον εἰς τὴν Κεκίλην.

— Ἡ Κυρία δὲν θὰ ἴδῃ τι, ὑπέλαβεν ἡ Καισαρίνα· ὑμεῖς μόνη δύνασθε νὰ βλέπητε.

— Παράδοξον! Ἐψιθύρισεν ἡ Ἰουλία, μὴ δυναμένη πλέον νὰ γελᾷ καὶ ἧς ἡ ψυχὴ ἐφαίνετο προσελθοῦσα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς.

— Τί;

— Βλέπω τὴν μητέρα μου!

— Πῶς εἶναι ἐνδεδυμένη;

— Ἔχει κυανῆν ὀθόνην καὶ πράσινον πίλον. Περιπατεῖ ἐπὶ πρασιῶν, καὶ φέρουσα διὰ μὲν τὴν μιᾶς χειρὸς ἔγγραφα, διὰ δὲ τῆς ἑτέρας δρεπομένη ἄνθη.

— Εἴδετε σήμερον τὴν Κυρίαν μητέρα σας;

— Ὄχι.

— Λοιπὸν ἐπανελθοῦσα, ἰδὲ, ἐὰν ὁ ἱματισμὸς ἦναι ὁ αὐτὸς, καὶ ἐρώτησον τί ἔπραττεν.

— Ἀφανίζονται τὰ πάντα, εἶπεν ἡ Ἰουλία, καὶ οὐδὲν πλέον βλέπω.

— Κύτταζε πάντοτε.

— Βλέπω δωμάτιον, ἀπεκρίθη ἡ νεᾶνις, κλίνην καὶ ἄνθρωπον ἐπ' αὐτῆς· ἵσταται δὲ παρ' αὐτῷ γυνὴ μετὰ παιδίου. Ἐκεῖνος μὲν εἶναι ὁ πατήρ μου, ἡ δὲ γυνὴ ἡ μήτηρ μου καὶ τὸ παιδίον ἐγώ. Ναὶ εἶπεν ἡ νεᾶνις, ἐγὼ μὲν κλαίω, ἡ δὲ μήτηρ μου δέεται, καὶ ὁ πατὴρ εὐλογῶν ἀμφοτέρους ἀποθνήσκει! Παρευθὺς ἔρρευσε δάκρυ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς νεάνιδος ἐπὶ τοῦ θεωρουμένου ποτηρίου. Ἀπομάξασα δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς σπουδαίως, καὶ ἐπιβλέψασα τὴν Καισαρίναν, εἶπεν:

— Ἡ εἰκὼν εἶναι ἐναργὴς, Κυρία, καὶ ὅ,τι μοὶ ἔδειξας, εἶναι θαυμάσιον.

— Λοιπὸν πιστεύεις;

— Ἐντελέστατα.

— Ἂς ἴδωμεν τώρα τὸ μέλλον.

Ἡ Ἰουλία ἐδίστασε.

— Φοβεῖσθε, Κυρία; εἶπεν ἡ Καισαρίνα μειδιῶσα.

— Τὸ ὁμολογῶ.

— Λοιπὸν θέλεις νὰ σοὶ προείπω τὸ μέλλον, χωρὶς νὰ τὸ ἴδῃς;

— Προτιμῶ.

— Ὅ,τι θὰ σοὶ εἴπω, θὰ τὸ κάμῃς;

— Ναί.

— Βουρδαλοῦε! ἀνέκραξεν ἡ Καισαρίνα.

Ὁ συλλογιζόμενος προσῆλθε.

— Δός μοι τὸν δακτύλιον.

Οὗτος δὲ ἐρευνήσας ἐν τῷ κόλπῳ αὐτοῦ ἔλαβε σιδηροῦν δακτύλιον, καὶ προστρίψας αὐτὸν ὀλίγον διὰ τῶν δακτύλων, ἐπλησίασε τὴν Καισαρίναν, καὶ περιέθηκε τῷ δακτύλῳ αὐτῆς, καθημένης, τὸν δακτύλιον.

Ἡ Ἀθιγγανὶς ἐσκίρτησεν· κλείσασα δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐφαίνετο ἀποκεκοιμημένη, ἐκοιμᾶτο τῷ ὄντι.

Ἡ Ἰουλία ἐθεώρει πάντα ταῦτα ἐκπεπληγμένη, καὶ σχεδὸν φρίττουσα.

— Τώρα, Κυρία, εἶπεν ὁ Βουρδαλοῦος, δὸς τὴν χεῖρά σου εἰς τὴν Καισαρίναν, καὶ ἐρώτησε αὐτὴν· ἐγὼ δὲ φεύγω.

Ἡ Ἰουλία ἔθηκεν ἐπὶ τῆς τραχείας χειρὸς τῆς Ἀθιγγανίδος, τὴν ἑαυτῆς λεπτὴν καὶ λευκὴν, καὶ ἠγνόει τί νὰ τῇ εἴπῃ.

— Τί θέλετε νὰ μάθητε; Ἠρώτησεν ἡ Καισαρίνα.

— Εἰπέ μοι περὶ τίνος σκέπτομαι;

— Δύναμαι νὰ ὁμιλήσω μεγαλοφώνως πρὸ τῶν δύο παρουσῶν;

— Μάλιστα.

— Σκέπτεσαι περί τινος νεανίου, Κυρία.

Ἡ Ἰουλία ἐκινήθη αὐτομάτως.

— Θέλεις νὰ σιωπήσω; εἶπεν ἡ Καισαρίνα.

— Ὄχι ὁμίλει.

— Ἀγαπᾷς αὐτόν, ἀληθῶς,

Ἡ νεᾶνις ἀπεκρίθη ψιθυρίζουσα τόσον ἐλαφρῶς, ὥστε μόνον ἡ ὑπνοβάτις ἤκουσε.

Περιττὸν εἰπεῖν πόσον ἐν τούτῳ προσήλωσε τὰ ὦτα ὁ Βῆρίκος τῇ τοῦ δωματίου θύρᾳ, ἐν ᾧ κεκρυμμένος διετέλει.

— Καὶ ἕτερος σὲ ἀγαπᾷ, εἶπεν ἡ Καισαρίνα.

— Τὸ ὄνομά του;

— Ἕκτωρ· Οὕτως;

— Ναί, ἀλλ' ὑπὸ τίνος ἀγαπῶμαι πλειότερον;

— Ὑπὸ τοῦ τελευταίου.

— Εἶσαι βεβαία;

— Βεβαιωτάτη.

Ἡ Ἰουλία ἐσκίρτησεν.

— Ἀλλ' ὑμεῖς δὲν τὸν ἀγαπᾶτε, εἶπεν ἡ Καισαρίνα.

— Ἀληθῶς.

— Τοῦτο τὸν καθιστᾷ δυστυχῆ.

— Τὸν βλέπεις λοιπόν;

— Μάλιστα.

— Ἡ μήτηρ σου σοὶ ὡμίλησε περὶ τούτου χθὲς τὴν ἑσπέραν.

— Ναί, ἐξακολούθει.

— Θὰ ὑπανδρευθῇς μετ' ὀλίγον.

— Τίνα; Πρώτησεν ἡ Ἰουλία σιγηλῶς.

— Δὲν δύναμαι νὰ σοὶ τὸ εἰπῶ, τοῦτο μόνον, ὅ,τι θὰ ὑπανδρευθῇς.

— Λέγε.

— Ὦ! Ἀναγινώσκω εἰς τὸ μέλλον σου, ὡς ἐπὶ βιβλίου· θὰ δυστυχήσῃς, Κυρία, καὶ ἕνεκα σοῦ αὐτῆς· ἐκτὸς ἐὰν ὁρκισθεῖσα, πιστεύσῃς καὶ πράξῃς ὅ,τι σοὶ εἴπω.

— Καὶ διὰ τί ὁ ὅρκος;

— Διότι ἄλλως δὲν θὰ εὐτυχήσῃς, ἢ ὑπακούουσα εἰς ἐμέ.

— Θὰ σὲ ὑπακούσω, εἶπεν ἡ Ἰουλία, περίεργος νὰ μάθῃ τί ἄλλο ἔτι θὰ τῇ εἴπῃ.

— Θὰ ἐπανέλθῃς οἴκαδε· ἡ δὲ μήτηρ σου θὰ σοὶ ὁμιλήσῃ περὶ ὧν καὶ χθὲς τὴν ἑσπέραν.

— Ἠξεύρεις λοιπὸν τί μοὶ εἶπεν;

— Ναί, θέλεις νὰ τὸ ἐπαναλάβω;

— Περιττόν.

— Τὸν πρῶτον, ὃν περ θὰ ἴδῃς, ἄκουσον καλῶς, ὃν περ θὰ ἴδῃς, λέγω, μετὰ τὴν μετὰ τῆς μητρός σου συνδιάλεξιν, πρέπει νὰ ἐκλέξῃς σύζυγον, οἷα δήποτε καὶ ἂν ἦναι ἡ κλίσις τῆς καρδίας σου περὶ τοῦ ἄλλου. Ἐκτὸς ἂν . . . Δὲν λέγω τι.

— Ἔστω, εἶπεν ἡ Ἰουλία, κινηθεῖσα ἀκουσίως ἐκ τῶν ἀκουσθέντων, ἔστω, ἀρκεῖ.

Καὶ ῥίψασα χρυσοῦν νόμισμα ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἐξῆλθε τοῦ παραπήγματος μετὰ τῆς φίλης καὶ παιδαγωγοῦ.

— Τί λέγεις περὶ τούτων; Εἶπεν ἡ Κικίλη.

— Σκέπτομαι, ὅτι εἶμαι εὐτυχὴς, μένουσα μέ-

καίωρος. Ἡ γυνὴ αὕτη εἰσέδυσεν εἰς τοὺς μηχοὺς τῆς καρδίας μου.

— Θὰ κάμῃς ὅ,τι σοὶ εἶπεν;

— Ἀγνοῶ. Τί θὰ ἔπραττες, ἂν ἦσο σύ;

— Θὰ ὑπήκουον.

— Θὰ ὑπήκουες;

— Ναί.

— Ἂς ἴδωμεν.

Καὶ ὅλως ὀνειροπολοῦσα ἡ Ἰουλία ὤδευε πρὸς τὴν ἐπαυλιν. Ὁ δὲ Βουρδαλοῦος, ἰδὼν αὐτὰς ἐξελθούσας εἰσῆλθε· καὶ ἐξελκύσας ἐκ τοῦ δακτύλου τῆς Καισαρίνας τὸν δακτύλιον ἤγειρεν αὐτήν.

6.

Ἡ Καισαρίνα συνελθοῦσα, πρῶτον ἐξήγαγε τὸν Δ' Ἑρμενῶνα, ἀκούσαντα πάντα, καὶ μετ' ἐκπλήξεως θεωρήσαντα τὴν μάντιδα.

— Λοιπὸν, εἶπε τῇ Καισαρίνα, ὅ,τι προείπατε θὰ γείνῃ;

— Προεῖπόν τι;

— Μάλιστα. Δὲν ἐνθυμεῖσθε;

— Ὄχι· διότι ἐγερθεῖσα, δὲν ἐνθυμοῦμαί τι τῶν κατὰ τὸν ὕπνον, ἀλλ' ὅ,τι εἶπον, θὰ πραγματωθῇ. Τὸ ἠκούσατε;

— Μάλιστα.

— Εἶναι καταρθωτόν;

— Λίαν. Εἴπετε αὐτῇ ν' ἀγαπᾷ καὶ νὰ ὑπανδρευθῇ τὸν πρῶτον, ὃν περ θὰ ἴδῃ μετὰ τὴν μετὰ τῆς μητρός της συνδιάλεξιν.

— Πρέπει λοιπὸν νὰ ἦσθε ὁ πρῶτος.

— Λοιπὸν ἀναχωρῶ πάραυτα. Ὑγειαίνετε, Καισαρίνα.

— Ὑγειαίνετε, Κύριε.

— Ἰδοὺ δι' ὑμᾶς καὶ διὰ τὸν Βουρδαλοῦον.

— Εὐχαριστῶ, εὐγενέστατε, εἶπεν ὁ ἀθλητὴς, εἰσελθὼν, καὶ λαβὼν δύο λουδοβίκια, ἅ περ ὁ Δ' Ἑρμενῶν ἔρριψεν ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ἐν τούτοις αἱ δύο νεάνιδες ὤδευον πρὸς τὴν Βαλγενκοῦσαν.

Ἡ Ἰουλία ὠνειροπόλει· διότι τὴν κατεπάραζαν τὰ συμβάντα. Ἐσπευδε δὲ νὰ ἐπανίδῃ τὴν μητέρα της, καὶ νὰ ἐρωτήσῃ τί ἔπραξε κατὰ τὴν ἀπουσίαν της, καὶ τίνα ἱματισμὸν ἔφερεν, ὅπως βεβαιωθῇ.

— Τί σοὶ ἔλεγον, ἀδιαλείπτως ἐπανελάμβανεν ἡ Κεκίλη.

— Θαῦμα, τῷ ὄντι! Ἔλεγεν ἡ Ἰουλία. Εἶδον τὸν πατέρα μου, ὡς σὲ βλέπω. Πάντα τὰ κατὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀπεικονίσθησαν ἐναργῶς. Τί εἶδες σύ, ὅτε ἦλθες.

— Ἅπαν τὸ παρελθόν μου.

— Ἀλανθάστως;

— Ναί.

— Καὶ τὸ μέλλον;

— Δὲν ἐτόλμησα νὰ ἐρωτήσω περὶ αὐτοῦ.

— Κάλλιον νὰ ἔπραττον καὶ ἐγὼ οὕτως.

— Ἴσως.

— Ὁ πρῶτος παρουσιασθησόμενος μετὰ τὴν μετὰ τῆς μητρός μου συνδιάλεξιν, ἐψιθύριζεν ἡ Ἰουλία, μειδιῶσα· ἠξεύρεις, τοῦτο μὲ τρομάζει· ἂν οὗτος ἦναι κωφὸς, γέρων, δύσμορφος;

— Ἐὰν δὲν ἦναι ὁ Κ. Βῆρίκος· εἶπεν ἡ Κεκίλη σιγηλῶς, τοῦτο μᾶλλον πρέπει νὰ φοβῆσαι.

— Φοβοῦμαι πολύ. Ἄκουσον, τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς τύχης.

— Ἰδοὺ λοιπὸν ἀμφιβάλλεις.

— Δὲν ἀμφιβάλλω, ἀλλὰ πρέπει νὰ προφυλαχθῶ σπουδαίως, ἰδοὺ τί θὰ πράξω, ἂν ἡ μήτηρ μου ἔπραξεν, ὅ,τι εἶδον.

— Τί λοιπόν;

— Θὰ ὑπακούσω εἰς τὴν πρόρρησιν τῆς Καισαρίνας, καὶ οἷος δήποτε ἦναι, ὃν θὰ ἴδω πρῶτον, θὰ τὸν ὑπανδρευθῶ.

— Ἂς σπεύσωμεν λοιπόν.

Καὶ αἱ δύο νεάνιδες σπεύσασαι τὸ βῆμα, ἔφθασαν μετ' ὀλίγον εἰς τὴν Βαλγενκοῦσαν.

— Ποῦ εἶναι ἡ μήτηρ μου, εἶπεν ἡ Ἰουλία εἰσελθοῦσα.

— Εἰς τὴν κάτω αἴθουσαν, Κυρία, εἶπεν ὑπηρέτης, ἐλθὼν ν' ἀνοίξῃ τὸ δικτυωτόν.

Ἡ Ἰουλία καὶ Κεκίλη ἔσπευσαν πρὸς τὴν αἴθουσαν.

Ἡ δὲ Κυρία Δε Βωζῆ, ἐνδεδυμένη, ὡς εἶπεν ἡ μάντις, ἀνεγίνωσκεν προσεκτικῶς τὰ ἔγγραφα, ἅπερ τὴν προτεραίαν τῇ ἐκόμισεν ὁ Ἕκτωρ.

Τῷ ὄντι, ὁ αὐτὸς ἱματισμὸς, ἀνέκραξεν ἡ Ἰουλία,

— Ἀί ἤλθετε πρωσφιλῆ τέκνα, εἶπεν ἡ Κυρία Δε Βωζῆ.

— Μῆτερ, τί ἔπραξας τὴν πρωΐαν; εἶπεν ἡ νεᾶνις, ἐναγκαλισθεῖσα αὐτήν.

— Διὰ τί;

— Ἵνα μάθω, ἂν ἡ μάντις μοὶ εἶπεν ἀληθῆ.

— Πρῶτον ἠγέρθην.

— Εἶτα;

— Εἶτα, ἐνδυθεῖσα κατέβην εἰς τὸν κῆπον.

— Μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἱματισμοῦ, ὃν ἤδη φέρεις;

— Ναί.

— Τί ἔπραξας εἰς τὸν κῆπον;

— Περιεπάτησα.

— Τί ἔφερες ἐπὶ κεφαλῆς;

— Τὸν πίλον ἐκεῖνον, καὶ ἔδειξεν αὐτὸν ἐπὶ ἕδρας ἀποτεθειμένον.

— Περιπατοῦσα δὲ, τί ἔπραττες; εἶπεν ἡ Ἰουλία.

— Συνέλεγον ἄνθη.

— Τοῦτο μόνον;

— Ναί.

— Ἄλλο δὲν ἔφερες.

— Τῷ ὄντι, ταῦτα τὰ ἔγγραφα, περὶ ὧν πρέπει νὰ συνδιαλεχθῶ μετὰ σοῦ. Ἀγαπητὴ Κεκίλη, μὲ ἀφίνετε ὀλίγον μετὰ τῆς θυγατρός μου; Μετὰ ἓν τέταρτον σᾶς συναντῶμεν εἰς τὸν κῆπον.

— Ὑπάγω, καὶ ἐπανέρχομαι· ἡ μήτηρ μου μὲ περιμένει.

— Ναί, εἶπεν ἡ Ἰουλία, ἀλλ' ἐπάνελθε μετ' ὀλίγον, ἐπιθυμῶ νὰ ἦσαι παρ' ἐμοὶ, ἠξεύρεις διατί.

— Μετὰ δέκα λεπτὰ ἐπιστρέφω.

Ἡ Κεκίλη ἐξῆλθε.

— Προσφιλεστάτη, εἶπεν ἡ μήτηρ, τὰ ἡμέτερα ἔχουσι κακῶς.

— Κακῶς, μῆτερ;

— Ναί, δὲν γινώσκεις τὰ δικαστικά, διὰ νὰ σοῦ ἀναγνώσω ταῦτα, ἐξ ὧν θὰ ἔδλεπες, ὅτι χάνομεν ἑκατὸν πεντήκοντα χιλιάδας φράγκα.

— Καὶ πῶς;

— Διότι ὁ πατήρ σου, ὢν εὔπιστος ἐδάνεισε ταῦτα ἐπὶ ἐπισφαλεῖ ὑποθήκῃ.

— Λοιπόν, μῆτερ, ἂς ἔχωμεν ἐνδύματα καὶ ὑπηρέτας ὀλιγωτέρους.

— Σοὶ λέγω τοῦτο, προσφιλεστάτη, διότι ἀποβλέπει τὸ μέλλον σου.

— Πῶς;

— Διότι ἡ προίξ σου ἐλαττοῦται.

— Ἔχω ἀνάγκην προικός;

— Ναί, εἶσαι ἀρκετὰ ὡραία. Ἀλλ' ὁ νυμφευθησόμενος δὲν θὰ εὐχαριστηθῇ τόσον διὰ τοῦτο.

— Ἀ! Μῆτερ, ὁ Ἐρρῖκος δὲν συλλαγίζεται χρήματα.

— Ὁ Ἐρρῖκος λοιπὸν εἶναι οὗτος;

Ἡ Ἰουλία κατένευσεν.

— Ἡ μάντις λοιπὸν σὲ ἐνεθάρρυνεν εἰς τὴν ἐκλογήν;

— Ὄχι, μὲ ἐμβάλλει μάλιστα εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν.

— Διατί;

— Πρῶτον μὲν σᾶς λέγω, ὅτι εἶναι ἀληθῶς μάντις. Καὶ διηγήθη ἀκριβέστατα τὸ διὰ τοῦ ποτηρίου πείραμα.

— Εἶτα, ἐξηκολούθησεν ἡ νεᾶνις, μοὶ εἶπεν. «Ὀφείλεις ν' ἀγαπᾷς, καὶ νὰ ὑπανδρευθῇς τὸν πρῶτον, ὅνπερ θὰ ἴδῃς μετὰ τὴν τῆς μητρός σου συνδιάλεξιν.»

Ἐν τούτῳ ὁ κώδων τοῦ κήπου ἤχησεν.

— Ἴσως εἶναι αὐτός, εἶπεν ἡ Ἰουλία, πορευομένη πρὸς τὸ παράθυραν, οὕτινος τὰ δικτυωτὰ ἦσαν κεκλεισμένα.

— Τίς εἶναι; ἠρώτησεν ἡ Κυρία Δε Βωζῆ.

— Ὁ Κύριος Ἐρρῖκος.

— Λοιπὸν τί κάμνεις;

— Ὑπάγω νὰ ἐξασφαλισθῶ.

— Διὰ τί;

— Ἵνα ἴδω αὐτὸν πρῶτον, καὶ οὕτως ἡ πρόρρησις συμφωνήσῃ μετὰ τῆς καρδίας μου.

— Καὶ ἐὰν ἦναι ἄλλος τις;

— Τῷ ὄντι.

— Ἔπειτα ἡ συνδιάλεξίς μου δὲν ἐτελείωσε. Κάθησαι λοιπόν· διότι ὁ πιστεύων τὰ ὑπὸ τῶν μαντίδων προλεγόμενα, πρέπει νὰ περιμένῃ αὐτά, ἄλλως διαταράττει τὴν τάξιν, καθ' ἣν πρέπει νὰ παρουσιάζωνται. Διὰ τούτων ἐδήλωσεν ἡ μήτηρ, ὅτι δὲν πιστεύει τὰς προρρήσεις.

— Ἐπὶ πλέον ὑπάρχει καὶ ἕτερον μέσον.

— Ποῖον;

— Νὰ ἐρωτήσωμεν, τίς ἦλθεν.

Ἡ Ἰουλία ἔκρουσε τὸν κώδωνα.

— Τίς ἦλθεν, ἠρώτησεν ἡ μήτηρ τὸν παρουσιασθέντα ὑπηρέτην.

— Ὁ Κ. Ἐρρῖκος Δ' Ἑρμενών.

— Ἀμφιβάλλω, ἐψιθύρισεν ἡ Ἰουλία.

— Ἐδῶ εἶναι;

— Μάλιστα.

— Παρακάλεσον αὐτὸν νὰ περιμείνῃ ὀλίγον.

— Ἔπραξα τοῦτο, Κυρία· διότι ἡ Κ. Κεκίλη ἐξερχομένη, μοὶ εἶπεν, ὅτι μέλλετε νὰ μείνητε μόναι.

— Πολὺ καλά· ὅταν κρούσω τὸν κώδωνα, ἀπόστειλόν μοι τὴν θαλαμηπόλον.

— Ἰδοὺ λοιπόν, σύνελθε, εἶπεν ἡ Κυρία Δε Βωζῆ, εἶναι ἐδῶ, καὶ εἴμεθα βέβαιαι, ὅτι οὐδεὶς πρὸ αὐτοῦ θὰ εἰσέλθῃ, οὐδὲ ὁ ὑπηρέτης.

— Ναί, ἀλλὰ τί ἄλλο θὰ μοὶ εἴπῃς; εἶπεν ἡ Ἰουλία, ἀνυπομονοῦσα νὰ ἴδῃ τὸ τέλος.

— Πιστεύεις τῷ ὄντι τὴν πρόρρησιν ταύτην;

— Ὦ! Φιλτάτη μῆτερ, ἐὰν ἔδλεπες, ὅ,τι εἶδον θὰ ἐπίστευες, ὡς κ' ἐγώ.

— Καὶ ἂν ἕτερος ἐπαρουσιάζετο πρὸ τοῦ Κ. Ἑρμενῶνος, θὰ ὑπανδρεύεσο αὐτόν;

— Μάλιστα.

— Βεβαίως;

— Ναί, μῆτερ, εἶπεν ἡ Ἰουλία, ἥτις, γινώσκουσα, ὅτι ὁ Κ. Δ' Ἑρμενὼν ἦτο ἐκεῖ, ἀνησύχει.

— Ἂς σπεύσωμεν τὴν συνδιάλεξίν μας, μήπως συμβῇ ἀπευκταῖόν τι, εἶπεν ἡ Κ. Δε Βωζῆ, ἥτις καί τοι δύσπιστος εἰς τὰ τοιαῦτα, ἤθελεν ὅμως, νὰ μὴ διαταραχθῇ ἡ τάξις τῆς προρρήσεως. Περὶ τοῦ Κ. Δ' Ἑρμενῶνος ἤθελον νὰ σοὶ ὁμιλήσω. Ἠξεύρεις, ὅτι ἡ περιουσία του ἠλαττώθη πολύ, ὡς καὶ ἡ ἡμετέρα· μοὶ τὸ εἶπον χθές. Ἐὰν λοιπὸν ὑπανδρευθῇς τοῦτον, δὲν θὰ ἔχητε ἀμφότεροι πλέον τῶν δώδεκα χιλιάδων λιρῶν εἰσόδημα. Τοῦτο δὲ εἶναι ὀλίγον νὰ διάγῃ τις ἐν Παρισίοις, ἐνῷ τουναντίον . . . ἡ Κ. Δε Βωζῆ, διστάσασα, προσέδλεψε τὴν θυγατέρα αὐτῆς.

— Τοὐναντίον; εἶπεν ἡ νεᾶνις.

— Ἐὰν ὑπανδρευθῇς ἕτεράν τινα, τὴν Κ. Ἕκτορα Γρανδῖνον ἐπὶ παραδείγματι, ὅστις σὲ ἀγαπᾷ, ὡς χθὲς σοὶ ἔλεγον, θὰ ἦσαι πλουσία, πλουσιωτάτη· διότι ὁ πατήρ του ἔχει τοὐλάχιστον τεσσαράκοντα χιλιάδων λιρῶν εἰσόδημα· καί τοι πολλῶν λεγομένων, ἡ περιουσία δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητος.

— Ἀλλά, μῆτερ, μὲ ἀφίνεις ἐλευθέραν νὰ ἐκλέξω;

— Μάλιστα.

— Λοιπὸν ἂς μὴ ὁμιλῶμεν πλέον περὶ τοῦ Ἕκτορος· διότι φρίττω ἀκούουσα περὶ αὐτοῦ.

— Καλά, τέκνον μου· ἂς μὴ βραδύνωμεν λοιπόν· κροῦσον τὸν κώδωνα.

Ἡ Ἰουλία ἔκρουσεν· ἡ δὲ θαλαμηπόλος προσῆλθεν.

— Ὁ Κύριος Δ' Ἑρμενὼν εἶναι ἐδῶ;

— Μάλιστα, Κυρία.

— Εἰπέτω νὰ εἰσέλθῃ.

— Ἡ Κυρία Κεκίλη, ἐπανελθοῦσα, δύναται νὰ εἰσέλθῃ;

— Μάλιστα.

Καὶ ἐξελθούσης τῆς θαλαμηπόλου, εἰσῆλθεν ἡ Κεκίλη.

— Λοιπόν, εἶπεν πρὸς τὴν Ἰουλίαν, διατρίβει ἐν τῷ κήπῳ.

— Τὸ ἠξεύρω.

— Σπεῦσον νὰ προϋπαντήσωμεν αὐτόν· εἶναι βεβαιότατον πλέον.

— Τῷ ὄντι.

Ἤνοιξαν τὴν θύραν· ἡ μὲν Ἰουλία καὶ ἡ Κεκίλη ἦσαν προφανῶς τεταραγμέναι, ἡ δὲ Κ. Δε Βωζῆ ἐμειδία διὰ τὰ παιδαριώδη ταῦτα.

Τέλος ἡ Ἰουλία ἐγκατέλιπε τὸν βραχίονα τῆς φίλης της, ἀλλ' ἅμα ἔμελλε νὰ καταβῇ εἰς τὸν κῆπον, ἄφηκε κραυγήν· διότι ἔτυχεν ἀπέναντι τοῦ Ἕκτορος.

Ὅτε δὲ ὁ Ἐρρῖκος ἐπλησίασεν, εὗρεν αὐτὴν λελειποθυμημένην· ἦτον ὠχρὸς, ὡς αὐτή· διότι, ὡς ἐνθυμούμεθα, γινώσκων αὐτὴν δοῦσαν προσοχὴν εἰς τὴν προρρήσιν, καὶ κακῶς ὡς ἐκ τούτου ἔχουσαν, δὲν ἀμφιδάλλεν, ὅτι ἐξίλαθεν αὐτὴν σπουδαίως.

7.

Ἡ Κεκίλη καὶ ἡ Κυρία Δε Βωζῆ μετέφερον τὴν Ἰουλίαν εἰς τὴν αἴθουσαν, ἐν ᾗ πρὸ ὀλίγου συνωμίλουν.

Ὁ δὲ Ἕκτωρ καὶ Ἐρρῖκος ἔμειναν πλησίον ἀλλήλων εἰς τὰ πρόθυρα.

— Ἀγωμεν, ἔλεγε καθ' ἑαυτόν ὁ Ἐρρῖκος· μὲ ἀγαπᾷ ἀληθῶς.

Ἐκ τούτου ὅμως δὲν ἠμποδίζετο νὰ ὀργίζηται κατὰ τοῦ Ἕκτορος, τυχαίως πρὸ τῆς Ἰουλίας παρουσιασθέντος, καὶ ὃν αὕτη, ὡς δεισιδαίμων, ἠδύνατο νὰ προτιμήσῃ, καί τοι ἀγαπῶσα τὸν Ἐρρῖκον· οὕτω λοιπὸν ἕτοιμος ἦτο ν' αὐθαδιάσῃ πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ συμδολαιογράφου, οὗτινος ἡ ἐμφάνισις ἐπροξένησε τοσαύτην ταραχὴν ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ.

Ὁ δὲ Ἕκτωρ, ἀγνοῶν τὴν αἰτίαν τῆς κραυγῆς, καὶ λειποθυμίας τῆς Ἰουλίας, καί τοι ἔχων ἀντιπάθειαν κατὰ τοῦ Ἐρρίκου, ἐπλησίασεν αὐτὸν καὶ τῷ εἶπε:

— Τί συνέδη, Κύριε; Μήπως ἐπληγώθη ἡ Ἰουλία;

— Ἡ Ἰουλία, ἀπεκρίθη ὁ Ἐρρῖκος αὐθαδῶς, ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν κυττάζων αὐτόν, ἡ Ἰουλία εἶναι τοσοῦτον δυσμενὴς κατὰ σοῦ, ὥστε ἰδοῦσά σε, ἐλειποθύμησεν!

Ὁ Ἕκτωρ ὠχρίασεν, ἀκούσας ταῦτα, καὶ προσεπάθησε προφανῶς νὰ κρατήσῃ τὴν ταραχήν του.

Ἐν τοσούτῳ δὲ ἡ θαλαμηπόλος, ἀκούσασα τὸν κώδωνα κρουόμενον, ἀνέδαινε τὰς βαθμίδας τῶν προθύρων.

Ὁ Ἕκτωρ εἶπε τῇ θαλαμηπόλῳ.

— Εἴπατε, παρακαλῶ, τῇ Κ. Δε Βωζῆ νὰ σᾶς ἀποδώσῃ τὰ ἔγγραφα, ἅπερ χθὲς ἔφερον, καὶ ἐρωτήσατε αὐτὴν παρ' ἐμοῦ περὶ τῆς Ἰουλίας.

Ἐν τούτῳ δὲ ὁ Ἐρρῖκος περιεπάτει ἐπὶ τῶν προθύρων, ὁ δ' Ἕκτωρ διαμένων ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, περιέμενε τὴν θαλαμηπόλον. Ἐδλέπων τις αὐτοὺς, ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, ὅτι οὐδὲν πρὸς ἀλλήλους συνέδη, καὶ ὅτι ἅπαξ συνηντήθησαν.

Ὅτε ἡ θαλαμηπόλος εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν, ἡ Ἰουλία συνῆλθε.

— Λοιπόν, ἀγαπητὸν τέκνον, ἔλεγεν ἡ μήτηρ, πῶς ἔχεις;

— Καλῶς, μῆτερ, τίποτε· ἠξεύρεις πόσον εὐερέθιστος εἶμαι, καὶ διὰ τοῦτο ἐξεπλάγην, συναντηθεῖσα μετὰ τοῦ Κ. Γρανδίνου. Ὁμολογῶ, ὅτι δὲν ἤλπιζον νὰ πάθω, ἀλλὰ παρῆλθεν. Εἰποῦσα ταῦτα ἐνηγκαλίσθη τὴν μητέρα, πρὸς τὴν Κεκίλην δὲ ἐξέτεινε τὴν χεῖρα.

— Ἐπειδὴ σὲ ἄφησα νὰ συμδουλευθῇς τὴν κατηραμένην ἐκείνην γυναῖκα, ἔπαθες.

— Ἄφες, μῆτερ, περιττὸν νὰ ἐνοχλώμεθα πλειότερον. Ποῦ εἶναι οἱ Κύριοι;

— Ἐν τῷ κήπῳ εἶπεν, εἰσελθοῦσα ἡ θαλαμηπόλος, ὁ δὲ Κ. Γρανδῖνος μοὶ παρήγειλε νὰ ζητήσω τὰ ἔγγραφα, καὶ νὰ ἐρωτήσω περὶ τῆς Ἰουλίας.

— Εὐχαρίστησον τὸν Κ. Γρανδῖνον διὰ τὴν θυγατέρα μου, καὶ ἀπόδος αὐτῷ ταῦτα τὰ ἔγγραφα. Εἰπὲ πρὸς δὲ, ὅτι αἰτοῦμεν συγγνώμην, μὴ δυνάμεναι νῦν νὰ τὸν δεχθῶμεν. Οὕτως Ἰουλία;

— Ναί, μῆτερ, ὅ,τι πράττεις, ἔστω καλῶς πεπραγμένον.

— Νὰ εἴπω ὡσαύτως καὶ πρὸς τὸν Κ. Δ' Ἑρμενῶνα; Εἶπεν ἡ θαλαμηπόλος.

Ἡ Κ. Δε Βωζῆ προσέδλεψε τὴν ἑαυτῆς θυγατέρα.

— Ὄχι, εἶπεν, ἡ μήτηρ.

— Εὐχαριστῶ, ἐψιθύρισεν ἡ Ἰουλία, μειδιῶσα.

Ἡ θαλαμηπόλος ἐξῆλθε.

— Λοιπὸν ἂς συνδιαλεχθῶμεν νῦν ὀλίγον, εἶπεν ἡ μήτηρ πρὸς τὴν Ἰουλίαν· διότι, ὡς βλέπω, σὲ ἐπηρέασε τοσοῦτον ἡ πρόρρησις ταύτης τῆς Καισαρίνας, ὅσον δὲν ἐνόμιζον. Τὸ συμδὰν μεταδάλλει τι τῶν χθὲς ῥηθέντων;

Ἡ Ἰουλία προσέδλεψε τὴν Κεκίλην.

— Τί θὰ ἔπραττες σύ; Εἶπεν πρὸς τὴν φίλην της.

— Ἐγὼ δὲν θὰ ἐδίσταζον.

— Τί θὰ ἔπραττες;

— Θὰ ὑπήκουον τῇ Καισαρίνῃ.

— Σὺ μῆτερ;

— Ἐγὼ, φιλτάτη, θὰ ὑπήκουον τῇ καρδίᾳ μου· διότι, ὡς σὲ εἶπον, δὲν πιστεύω πολὺ ταύτας τὰς μαντείας.

— Τί νὰ πράξω, θεέ μου! Τί νὰ πράξω, ἐπανελάμδανεν ἡ Ἰουλία, δεδαίως ἡ Καισαρίνα ἔχει δίκαιον.

— Λοιπὸν ὑπανδρεύθητι τὸν Ἕκτορα.

— Ναί, ἀλλὰ δὲν τὸν ἀγαπῶ, οὐδέποτε θὰ τὸν ἀγαπήσω.

— Τότε ὑπανδρεύθητι τὸν Ἐρρῖκον, εἶπεν ἡ Κεκίλη.

— Ἀλλ' ἂν ἴσως ἀποδῇ δυστυχὲς τὸ συνοικέσιον τοῦτο, θὰ μετεμελούμην διὰ βίου, μὴ ὑπακούσασα τῇ Προνοίᾳ.

— Συλλογίσθητι.

— Ἀλλά, τέκνον, εἶπεν ἡ μήτηρ, λαδοῦσα τὰς χεῖρας τῆς Ἰουλίας, ἡ μικρά σου φαντασία ἀνωφελῶς ταράσσεται. Οὔτε ὁ Κύριος Ἐρρῖκος, οὔτε ὁ Ἕκτωρ ἐξεφράσθησαν, καὶ σὺ σκέπτεσαι, ὡς νὰ σὲ ἤτησαν ἀμφότεροι, ὡς νὰ μέλλῃς νὰ ἐκλέξῃς σήμερον. Ἴσως ἀμφότεροι οὔτε κἂν σκέπτονται περὶ σοῦ.

— Ὦ, ὁ Ἐρρῖκος μὲ ἀγαπᾷ, εἶπε.

— Λοιπὸν κάλλιον νὰ περιμείνωμεν. Συγκατατίθεσαι;

— Ἀείποτε μετὰ σοῦ, ἀγαθὴ μῆτερ, γιγνώσεις.

— Ἐν τούτῳ δὲ ἡ γενομένη ἐκ τοῦ πειράματος

τῆς πρωΐας ἐντύπωσις θὰ καταπαύσῃ, καὶ θὰ δυνηθῆς ἡσυχότερον νὰ συμβουλευθῇς τὰς φυσικὰς ἐντυπώσεις, καὶ τὰ συμβησόμενα. Βλέπεις σὲ μεταχειρίζομαι ὡς φίλην, καὶ σοὶ ἐπιτρέπω νὰ σκέπτησαι σὺ αὐτὴ περὶ τῶν σπουδαιοτάτων τοῦ βίου.

Ἡ Ἰουλία λαβοῦσα τὸν βραχίονα τῆς Κεκίλης, ἐξῆλθε τῆς αἰθούσης μετὰ τῆς μητρός της.

Ὁ δ' Ἐρρῖκος διέμενεν ἐπὶ τῶν προθύρων.

— Ἴσως εἶναι ἀδιάκριτον, εἶπε, πλησιάζων τὴν Κυρίαν Δε Βωζῆ, νὰ διατρίβω ἐδῶ· ἀλλὰ δὲν ἐπεθύμουν ν' ἀπέλθω, μὴ μαθών τι περὶ τῆς Ἰουλίας. Καὶ προσέβλεψεν αὐτὴν, νεύουσαν κάτω, καὶ ἐρυθριῶσαν ὀλίγον.

— Σᾶς εὐχαριστῶ, Κύριε, εἶπεν ἡ νεᾶνις, εἶμαι πολὺ καλά.

— Δύναμαι νὰ μάθω, τί σᾶς ἐφόβισε τοσοῦτον; εἶπεν ὁ Ἐρρῖκος, ὅστις, γινώσκων καλῶς πόσον ἐπιμένει ἐπὶ τῶν αἰτίων τῆς λειποθυμίας, ἤθελε ν' ἀκούσῃ, τί θὰ ἀπεκρίνετο ἡ νεᾶνις.

— Ὁ καιρὸς εἶναι θυελλώδης, εἶπεν ἡ Ἰουλία, μειδιῶσα, πρὸς τὴν ἑαυτῆς μητέρα, μὴ λανθάνουσα τὸν Ἐρρῖκον.

— Καλῶς, εἶπε καθ' ἑαυτόν.

— Κυρία, εἶπεν ἡσύχως, πλησιάζων τῇ Κυρίᾳ Δε Βωζῆ, καὶ τὴν φυσιογνωμίαν τῆς Ἰουλίας παρατηρῶν, ὁ θεῖός μου ἐπεθύμει νὰ σᾶς ἴδῃ σήμερον, ἵνα αἰτήσῃ συγγνώμην μὴ δυνηθεὶς χθὲς νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν ὑμετέραν πρόσκλησιν, πρὸς δὲ ἵνα σᾶς ὁμιλήσῃ, ἔλεγε, περί τινος σπουδαίου. Τολμῶ λοιπὸν νὰ ἐρωτήσω ὑμᾶς, ἂν ταύτην τὴν ἑσπέραν θὰ σᾶς εὕρῃ ἐν Βαλγενκούρ, καὶ ἂν δὲν θὰ σᾶς ἐνοχλήσῃ ἐπισκεπτόμενος.

— Εἴπατε τῷ θείῳ σας, ποθητὲ Ἐρρῖκε, ὅτι εἶναι πάντοτε εὐπρόσδεκτος ἐν Βαλγενκούρ, καὶ θὰ τὸν ἐλέγξω μὴ ἐρχόμενον συχνότερον.

— Ἀληθινά, Κ. Ἰουλία, εἶπεν ὁ Ἐρρῖκος κλίνας τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν μητέρα αὐτῆς διὰ τὴν πρόσκλησιν, καὶ εὐχαριστήσας διὰ σχήματος, ἂν ὄχι διὰ φωνῆς, συνεβουλεύθητε τὴν μάντιν;

— Μάλιστα, εἶπεν ἡ Ἰουλία, ἐμπεσοῦσα εἰς τὴν προτέραν ταραχὴν ἕνεκα τῆς ἐρωτήσεως. Ἀπεκρίθη δὲ ἡ φίλη της.

— Τὴν ἐθαυμάσατε τοσοῦτον, ὅσον ἡ Κεκίλη σᾶς ὑπέσχετο;

— Μάλιστα.

— Σᾶς εἶπε τὸ παρελθόν;

— Τὸ εἶδον μάλιστα.

— Καὶ τὸ μέλλον;

— Τὸ μέλλον, ἀπεκρίθη ἡ Ἰουλία, προσβλέψασα τὴν ἑαυτῆς μητέρα, μοὶ τὸ εἶπεν ὡσαύτως.

— Ὡς τὸ ἐπιθυμεῖτε;

— Ὄχι εἶπεν, ἡ νεᾶνις, μὴ ὑποπτεύουσα, ὅτι γινώσκει τὰ παρὰ τῇ Καισαρίνῃ.

— Ἀλλὰ προκαταλαφθεῖσα σπεύσατε νὰ ἀνατρέψητε τὴν προρρήσιν.

— Τί μὲ συμβουλεύετε;

— Μὴ ἐρωτᾶτε περὶ δυσχερῶν, εἶπεν ὁ Ἐρρῖκος, μὴ προσδοκῶν τοιαύτην ἐρώτησιν.

— Εἴπατε. Καὶ ἐν τούτῳ ἠρώτησε τὸν μεθ' ἑαυτῆς συνδιαλεγόμενον καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ διὰ τοῦ στόματος.

— Θὰ περιέμενον τὰ προρρηθέντα.

— Τοῦτο πρὸ ὀλίγου μοὶ ἔλεγε ἡ μήτηρ μου, ἀλλὰ δὲν ἐρωτῶ τοῦτο. Ἐπαναλαμβάνω λοιπόν. Ἐὰν ἡ Καισαρίνα, ἧς ἡ ἐπιστήμη εἶναι . . . Δύο τινὰ σοι παρουσιάζονται, ἑξ, ὧν τὸ ἓν ἐπιθυμεῖς, τὸ δὲ ἕτερον ὄχι· ἐὰν μὲν συγκατανεύσῃς εἰς τὸ πρῶτον θὰ δυστυχήσῃς, ἐὰν δὲ εἰς τὸ δεύτερον, καὶ τοι ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀπαρέσκον θὰ εὐτυχήσῃς. Τί θὰ ἔπραττες;

— Θὰ ἐνέδιδον εἰς τὸ δεύτερον, εἶπεν ὁ Ἐρρῖκος, θέλων νὰ μάθῃ τὴν ἐντύπωσιν, ἣν θὰ ἐνεποίει τῇ νεανίδι ἡ συμβουλὴ αὕτη, πεποιθὼς πλέον, ὅτι τὸν ἠγάπα τοσοῦτον, ὥστε δὲν θὰ ὑπήκουε τῇ ἑαυτοῦ γνώμῃ.

— Ἀ! θὰ ἐνέδιδες εἰς τὸ δεύτερον, ἐψιθύρισεν ἡ Ἰουλία, ὠχριάσασα.

— Μάλιστα.

— Ἄνευ λύπης;

— Οὐχὶ ἄνευ λύπης, ἀλλὰ ἄνευ διισταγμοῦ.

— Ἐὰν ἠξεύρετε, ὅ,τι μοὶ συμβουλεύετε, Κύριε Ἐρρῖκε, ἴσως δὲν θὰ ὡμιλεῖτε οὕτως.

— Ἀπατᾶσθε, Κυρία, ἐπαναλαμβάνω τὰ αὐτά.

— Καὶ σὺ, μῆτερ, γινώσκουσα ταῦτα;

— Τῇ ἀληθείᾳ, τέκνον, εἶπεν ἡ Κυρία Δε Βωζῆ, ὁμολογῶ, ὅτι ἡ συμβουλὴ τοῦ Κυρίου Δ' Ἐρμενῶνος μοὶ φαίνεται συμβουλὴ τῆς Προνοίας διὰ τοῦ στόματός του, καὶ ἐγὼ οὕτω σκέπτομαι. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἐρρῖκος ταύτην τὴν φράσιν, ἧς ἡ ἔννοια ἦτο προδήλως ὑπὲρ ἑαυτοῦ, μετεμελήθη, δοὺς ἀφορμὴν τούτων.

Ἡ Ἰουλία ἐφαίνετο τεταραγμένη.

— Σὺ δέ; Εἶπε πρὸς τὴν Κεκίλην.

— Ὦ! ἀπεκρίθη αὕτη, σοὶ ἐξέφρασα τὴν γνώμην μου. θὰ ὑπήκοον ἀδιστάκτως.

— Λοιπόν! Ἀνέκραξεν ἡ Ἰουλία μετ' ὀργῆς μὴ ὑποπτευομένη, ὅτι ὁ Ἐρρῖκος ἐγίνωσκε πάντα. Ναί, ἀδύνατον τοιαύτη μάντις, δαμάστρια τῶν θηρίων νὰ μὲ πείσῃ, νὰ πράξω ὅ,τι θέλει, καὶ παρὰ τὰς προτροπὰς τοῦ Κυρίου, τῆς Κεκίλης, καὶ τῆς μητρός μου οὐ μόνον δὲν θὰ ὑπακούσω, ἀλλὰ καὶ ὅλως τὸ ἐναντίον θὰ πράξω.

Μειδίαμα θριάμβου, καὶ ἔρωτος διεχύθη ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ Ἐρρίκου, μὴ ἐμποδισθέντος νὰ εἴπῃ τῇ νεανίδι:

— Τίς οἶδεν; Θὰ σᾶς ἀνταμείψῃ ἴσως ὁ Θεὸς διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην.

— Εἴπατε πρὸς τὸν θεῖόν σας, ὅτι τὸν περιμένω τὴν ἑσπέραν, καὶ ἂς ἔλθῃ, εἶπεν ἡ Κ. Δε Βωζῆ, ἥτις κατενόησεν ἐκ τῆς ἀποκρίσεως τὴν θυγατρὸς της, ὅτι αὕτη ἐπέμενε νὰ ὑπανδρευθῇ τὸν Ἐρρῖκον, καὶ πεποιθυῖα, ὅτι ὁ Κύριος Δ' Ἐρμενῶν ἐπισκεπτόμενος αὐτὴν, θὰ ᾖτει τὴν Ἰουλίαν διὰ τὸν ἀνεψιόν του.

Καὶ ἐν τούτῳ προσέβλεψε τὸν Ἐρρῖκον διὰ βλέμματος δηλοῦντος:

— Ἐνόησα, ἐλπίζε.

— Λοιπόν, ἐγώ, ἐπανέλαβεν δεκάκις ἡ Κεκίλη θὰ ὑπήκουον εἰς τὴν Καισαρίναν, καὶ προσέτι κλίνασα πρὸς τὸ οὖς τῆς Ἰουλίας, εἶπε σιγαλῇ τῇ φωνῇ· Θὰ ὑπανδρευόμην τὸν ἄλλον.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

L. A. BINAUT.

Περὶ Ὁμήρου καὶ Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας.

(*Μετάφρασις.*)

(Τέλος. Ἴδε φυλλάδ. 94 καὶ 95.)

—o—

Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν Πλάτωνα. Μέχρις αὐτοῦ ἡ θρησκευτικὴ ἀσιατικὴ καὶ ἡ λογικὴ Ἑλληνικὴ σχολὴ, ἔχουσαι ἐν τῷ μεταξὺ τὸν Ὅμηρον ὡς σημεῖον διαμάχης, ὡς σημαίαν, ἣν οἱ μὲν ἤθελον νὰ σώσωσιν οἱ δὲ νὰ καταβάλωσιν, ἐσχηματίζον δύο διακεκριμένα στρατόπεδα. Ἀλλ' ὁ θάνατος τοῦ Σωκράτους ὑπῆρξε φοβερὰ εἰδοποίησις πρὸς τὴν λίαν τολμηρῶς ἐπεμβᾶσαν κριτικήν. Ἴσως ὁ λαὸς τῶν Ἀθηναίων εἶχε δίκαιον ὑπερασπιζόμενος τὰ ἀρχαῖα αὐτοῦ σύμβολα ἐνόσῳ δὲν ἀντικαθιστῶντο ὑπ' ἄλλων· διότι εἶχε χρείαν τοιούτων· ἡ δὲ φιλοσοφία ἄλλως τε δὲν ἦτο ἔτι ἀρκετὰ προωδευμένη ἵνα δυνηθῇ νὰ ἐξορύξῃ ἐκ τοῦ ἀρχαίου πανθέου τὰ ἐν ταῖς κρύπταις αὐτοῦ κεχωσμένα δόγματα. Ἔπρεπε λοιπὸν σύμβολα καὶ λογικὴ νὰ παλαιωθῶσι, τὰ μὲν βαθμηδὸν καταῤῥέοντα, ἡ δὲ βαθμηδὸν ἀνοικοδομουμένη ὡς βωμὸς ἀγνώστῳ θεῷ ἐν τῇ σκιᾷ τῆς ἀμφιβολίας, μεχρισοῦ αἰφνίδιον φῶς ἀποκαλύψῃ τὴν πίστιν καὶ προσκαλέσῃ τὰ ἔθνη πρὸς ἑαυτήν. Ἀλλ' ὁ Πλάτων δὲν ἐνόησεν οὕτω τὸ πρᾶγμα· ὁ περικλεὴς οὗτος ἀνὴρ, τὸ νέφος τοῦτο τῆς δύσεως τὸ τοσοῦτον ἀφ' ἑνὸς μὲν σκοτεινὸν ἀφ' ἑτέρου δὲ φαεινὸν ἀλλ' ἐνταυτῷ μετέωρον, ἠθέλησε νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ παρελθὸν, ἠθέλησε νὰ ταχύνῃ τὸ μέλλον καὶ ἀπεπειράθη συμφιλίωσιν τῆς πολυθείας καὶ τῆς φιλοσοφίας, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τοῦτο ὑπήκουε συγχρόνως εἴς τε τὰς ἀντιδραστικὰς περιστάσεις τοῦ καιροῦ του καὶ εἰς τὰς ἰδίας διαθέσεις τῆς μεγαλονοίας του. Τῳόντι μαθητὴς τοῦ Σωκράτους, τεθραμμένος μὲ τὸν Ὅμηρον, οὐτινος τόσον συχνὰ δανείζεται τὰς ἐκφράσεις, μετεῖχε μὲν διὰ τῆς πρὸς τὴν λογικὴν καὶ τὰς τέχνας κλίσεώς του, τοῦ προοδευτικοῦ τῆς φυλῆς του πνεύματος, ἀλλὰ συγχρόνως διὰ τὰς μὲ τοὺς Πυθαγορίους σχέσεις του, τὰς Αἰγυπτιακὰς ἀναμνήσεις καὶ τὴν λαμπρὰν φαντασίαν του ἠγάπα νὰ ἀνίπταται πρὸς τὰ λίαν ἀφῃρημένα καὶ νὰ περιβάλληται μυστηριώδη περιβολήν. Τὸ πᾶν ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ ἀντηχεῖ ἀσιατικὴν ἠχώ· τὸ σχέδιον τῆς πολιτείας του ἐπαναφέρει ὑπὲρ τῶν φιλοσόφων τὴν ἱερατικὴν τάξιν, ἀναιρῶν αὐτῶν τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ πνεύματος καὶ περιορίζων χάριν τῆς πολιτικῆς τὴν διδασκαλίαν· θέλει ἀπόκρυφον ἐπιστήμην καὶ δημώδη πίστιν, ἵνα κυβερνᾷ τοὺς λαοὺς διὰ τῶν μύθων καὶ νὰ ἀφίνῃ αὐτοὺς νὰ γηράσκωσιν εἰς μακρὰν νηπιότητα. Οὕτως ἤθελε νὰ διατηρήσῃ τὴν πολυθείαν· διότι περὶ θεῶν, λέγει, πρέπει νὰ πιστεύωμεν τοὺς παλαιοὺς, οἵτινες υἱοὶ θεῶν ὄντες ἔπρεπε νὰ γνωρίζωσι κάλλιον τοὺς πατέρας αὐτῶν· ὅπερ ἄλλως συνᾴδει ἐντελῶς μὲ τὸ ὁποῖον καθαρὰ ἐκφράζει ἀξίωμα, ὅτι τὸ ψεῦδος, ἀπηγορευμένον εἰς τοὺς πολλοὺς, συγχωρεῖται εἰς τοὺς ἄρχοντας πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Κυβερνήσεως. « Τοῖς ἄρχουσι δὴ τῆς πόλεως, εἴπερ » τισὶν ἄλλοις, προσήκει ψεύδεσθαι ἢ πολεμίων ἢ πο» λιτῶν ἕνεκα, ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς πόλεως· τοῖς δὲ ἄλ» λοις πᾶσιν οὐχ ἁπτέον τοῦ τοιούτου. » (Πολ. Γ'.)

Θέλων λοιπὸν νὰ παρκτύρῃ τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα εἰς τὰς ἰδέας ταύτας ὁ Πλάτων ἀπεπειράθη πρῶτον ν' ἀποδώσῃ αὐτὰς εἰς τὸν Ὅμηρον, ἐννοῶν καλῶς βέβαια ὅτι ὁ Ὅμηρος ἦτο ὁ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἐμπνέων. Πρὸς τοῦτο ἔπρεπε νὰ διαστρέψῃ τὴν φιλοσοφικὴν ἔννοιαν τοῦ ποιητοῦ διὰ βεβιασμένης ἑρμηνείας· διὰ τοῦτο κατ' ἀρχὰς ὑποθέτει ἐν Ὁμήρῳ ἐννοίας κρυπτάς, ἀποκρύφους ὡς τὰς ὁποίας διεχωρίζοντο οἱ Αἰγύπτιοι· ὅτι ἔκρυπτον οἱ μῦθοι αὐτῶν. « Ἀναγκαῖον » εἶναι, λέγει ἐν Ἴωνι, εἴτε τοῖς ἄλλοις ποιηταῖς δι» ατρίβειν πολλοῖς καὶ ἀγαθοῖς, καὶ δὴ καὶ μάλι» στα ἐν Ὁμήρῳ, τῷ ἀρίστῳ καὶ θειοτάτῳ τῶν ποι» ητῶν, καὶ τὴν τούτου διάνοιαν ἐκμανθάνειν, μὴ » μόνον τὰ ἔπη, ζηλωτόν ἐστι. » Φαίνεται δὲ προσέτι ἐκ τοῦ διαλόγου τούτου ὅτι οἱ Ῥαψῳδοὶ ἤδη μὴ ἀρκούμενοι νὰ ψάλλωσι τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου, ἐστοχάσθησαν νὰ συντάξωσι καὶ κείμενον αὐτοῦ μὲ φιλοσοφικὰς ἐξηγήσεις ἀνευρίσκοντες ἐν αὐτοῖς ἀφῃρημένας θεωρίας. Εἰς τοῦτο ἐνθαρρύνει αὐτοὺς ὁ Πλάτων. Τί ἐννοεῖ τῳόντι λέγων *διάνοιαν* τοῦ ποιητοῦ, βέβαια τὴν ὁποίαν ὑποθέτει ἐν Ὁμήρῳ διδασκαλίαν καὶ τὴν ὁποίαν, λέγει, δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ τις ἂν δὲν ἦναι μεμυημένος. Δὲν πρέπει, λέγει ἀλλαχοῦ, νὰ πλησιάζῃ τις ἀμυήτως τὰ Ὁμηρικὰ ποιήματα. Ἐν δὲ Ἀλκιβιάδῃ ἐξηγεῖται σαφέστερον· « Ἔστι τε » φύσει ποιητικὴ ἡ σύμπασα αἰνιγματώδης, καὶ οὐ » τοῦ προστυχόντος ἀνδρὸς γνωρίσαι. » Δὲν ἐθεώρει λοιπὸν τὴν ποίησιν, ὡς οἱ λοιποί, πίνακα τῶν ἐν τῷ βίῳ πραγμάτων, τῆς πίστεως, τῶν αἰσθημάτων καὶ χαρακτήρων τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ, σύμφωνα πρὸς τὰς ἀρχὰς τῶν Ἀσιανῶν ἱερέων, ὡς γλῶσσαν συμβολικὴν, μόνην πρόθεσιν ἔχουσαν νὰ περιβάλλῃ καὶ μεταμορφώνῃ τὰς ἀφῃρημένας ἰδέας, δηλαδὴ παραβολὴν μεταφυσικῶς. Ἀλλὰ τότε ἔπρεπε νὰ παραιτηθῇ τοῦ Ὁμήρου· καὶ τῳόντι ὁ Πλάτων κατήντησεν ἔπειτα εἰς συνεπείας τόσαν παραδόξους, ὥστε ἠναγκάσθη ν' ἀλλάζῃ γνώμην περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ποιητοῦ, οὗ τινος τόσον στενὰ εἶχε συστήσει τὴν ἀνάγνωσιν. Ἐν τῷ διεσχυρισμῷ αὐτοῦ νὰ κάμῃ τὴν ποίησιν ὑπὸ τοὺς φαντασιώδεις τῆς πολιτείας αὐτοῦ τόπους φαίνεται καταδικάζων ὅ,τι θκυμαστότερον ὑπάρχει ἐν Ὁμή-

ρφ, τὴν ἁπλῆν καὶ ἀληθῆ ἐξεικόνισιν τῶν παθῶν, τῶν ἀδυναμιῶν καὶ τῆς ἀστασίας τῶν ἀνθρώπων· δὲν θέλει τὸν Ἀχιλλέα ὀργιζόμενον, οὐδὲ τὸν Διομήδην φρίσσοντα πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ θανάτου, οὔτε τὸν Αἴαντα βίαιον καὶ ἀσεβῆ· δὲν θέλει φίλον οἰκτείροντα τὸν ἀποθανόντα φίλον αὐτοῦ ἢ ἀδελφόν, οὐδὲ γέροντα πατέρα ὀδυρόμενον ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἀνδρειοτάτου τῶν υἱῶν του· δὲν θέλει νὰ παριστᾷ ὁ ποιητὴς ἐπὶ σκηνῆς τὰ πρόσωπα αὐτοῦ, οὔτε νὰ παριστᾷ αὐτὰ ὁμιλοῦντα, ἐκτὸς ἂν ἐκθέτωσιν ἀρχὰς γενικὰς ἢ ἀγαθὰ αἰσθήματα. Κατ' αὐτὸν ὁ ἥρως πρέπει νὰ ἦναι τύπος ἰδανικὸς, ἠθικὴ ζῶσα, ἄτεγκτον καὶ ψυχρὸν ἔμβλημα τῆς ἀρετῆς· εἰς τρόπον ὥστε ἐποποιία, κατὰ τὴν ποιητικὴν τοῦ Πλάτωνος, δὲν θέλει εἶσθαι πλέον εἰ μὴ ἄθροισμα προσώπων ἀκάμπτων, μονοτόνων καὶ ἀψύχων, ὡς τὰ ἱερὰ ξόανα τῆς Αἰγυπτίας τέχνης. Ἀδύνατον λοιπὸν ἦτο, μ' ὅλας τὰς λεπτονόους ἑρμηνείας, νὰ εὑρεθῇ τοιοῦτόν τι ἐν Ὁμήρῳ· διὰ τοῦτο ὁ Πλάτων ἐπὶ τέλους ἀποβάλλει τῆς πολιτείας τόσον αὐτὸν ὡς καὶ ὅλους τοὺς δραματικοὺς ποιητὰς, καὶ ἀπαγορεύει τοῖς νέοις τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν. Βλέπων ὅτι ἡ τῶν θεῶν Κωμῳδία, ὁποία παίζεται ἐν Ἰλιάδι, καὶ ἐν Ὀδυσσείᾳ, ἤθελεν εἶσθαι διηνεκὲς εἰς τὴν ἀνάστασιν τῶν ἀρχαίων συμβόλων ἐμπόδιον, ἐμποδίζει τὴν ἀνάγνωσιν τῶν δύο ἐπικῶν ποιημάτων ἔστω καὶ ὡς ἀλληγοριῶν. « Θεομαχίας, λέγει, ὅσας Ὅμηρος πεποίηκεν, οὐ παραδεκτέον εἰς » τὴν πόλιν, οὔτ' ἐν ὑπονοίαις πεποιημένας οὔτε ἄνευ ὑπονοιῶν. » (Πολ. Β',) Εἰς τοιαύτας ὑπερβολὰς δύναται νὰ καταντήσῃ μέγας νοῦς ὅταν ἐπιμένῃ θέλων νὰ παρεκτείνῃ δι' ὀνειρευμάτων μορφὴν κοινωνίας, ἧς τὸ πραγματικὸν ἀφανίζεται.

Ν' ἀποβάλῃ τὸν Ὅμηρον ἀπὸ τῆς ἀνατροφῆς τῶν Ἑλλήνων, ν' ἀποβάλῃ αὐτὸν ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας ἦτο ὡς ἂν ἤθελεν ἀρνηθῆ τὴν διανοητικὴν δύναμιν, τὴν ἀποτελέσασαν τὴν Ἑλλάδα· ὅθεν καὶ δὲν ἐπέτυχε νὰ πείσῃ εἰς τοῦτο τοὺς διακεκριμένους ἄνδρας τῆς Ἑλλάδος. Ἀπ' ἐναντίας ὁ Ὅμηρος καθίστατο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος. Πᾶσαι αἱ αἱρέσεις αἱ ἀντιποιούμεναι τὴν δόξαν τοῦ νὰ κυριεύσωσι τοῦ φρονήματος τούτου ἀντεποιοῦντο τὸν Ὅμηρον. « Ποτὲ, μὲν λέγει ὁ Σενέκας κάμνουσιν αὐτὸν στωϊκὸν οὐδὲν ἄλλο παρὰ τὴν » ψυχικὴν δύναμιν θαυμάζοντα, ποτὲ δὲ ἐπικούριον εἰς » οὐδὲν ἄλλο ἀρεσκόμενον παρὰ τὴν ἡσυχίαν, τὰ συμ» πόσια καὶ τὰ εὔθυμα ἄσματα, ἄλλοτε περιπατη» τικὸν, διδακτικὸν καὶ περιποιητικὸν, καὶ ἄλλοτε » σκεπτικὸν εἰς οὐδὲν πιστεύοντα. » Οὕτως ὁ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐκδυθεὶς ἀφορισμὸς δὲν ἐξετελέσθη παντάπασιν· ἀλλ' οἱ ὀπαδοί του ἐπανῆλθον εἰς τὴν πρώτην ἰδέαν αὐτοῦ, ἀποπειρώμενοι νὰ κιβδηλεύσωσι τὴν ἔννοιαν τοῦ ποιητοῦ, ἵνα ἐξαγάγωσιν ἐννοίας ἀποκρύφους καὶ ὑποδείξωσιν ὑπὸ τὰς εἰκόνας αὐτοῦ ὅλας τὰς ὁποίας ἐπόθουν νὰ εὑρίσκωσιν ἐν αὐτῷ θεωρίας. Ἀκόμη καὶ ἀφοῦ ὁ χριστιανισμὸς ἀντικατέστησεν, ἀντὶ τῶν διεφθαρμένων μύθων, τὰς καθαρὰς καὶ ἐπαγωγοὺς παραβολὰς τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ τούτου ἀνταγωνιστὴς Νεοπλατωνισμὸς ἔτρεφεν ἀκόμη τὴν ἐλπίδα ν' ἀνανεώσῃ τὰ σεσαθρωμένα σύμβολα, λαμβάνων ἀνοήτως τὰ Ὁμηρικὰ ποιήματα ὡς βάσιν τοῦ ἔργου του, δηλαδὴ λαμβάνων πρὸς ἀνοικοδόμησιν ἑνὸς κτιρίου τὴν σκαπάνην, ἥτις εἶχε τὸ κατεδαφίσει. Ἀνήκουστα εἶναι τὰ βασανιστήρια, εἰς ἃ ὑπέβαλον τὸν νοῦν οἱ φιλόσοφοι οὗτοι ἵνα τὸν ἀναγκάσωσι νὰ εὕρῃ ἐν Ὁμήρῳ ὅ,τι δὲν ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ. Ἀναφέρω ἓν μόνον παράδειγμα ἐκ τοῦ Πορφυρίου, τοῦ σημαντικωτέρου ἀνταγωνιστοῦ τοῦ χριστιανισμοῦ. Τὸ συγγραμμάτιον αὐτοῦ « *Περὶ τοῦ ἐν Ὀδυσσείᾳ τῶν Νυμφῶν Ἄντρου* » εἶναι ἀπόκρυφοι ἐξηγήσεις ἑνὸς Ὁμηρικοῦ χωρίου. Ὁ Ὀδυσσεὺς ἀποβιβάζεται κοιμώμενος ὑπὸ τῶν Φαιάκων εἰς Ἰθάκην. Εἰς ὃ δὲ μέρος ἀπεβιβάσθη ὑπῆρχε σπήλαιον τῶν Νυμφῶν, τὸ ὁποῖον ἁπλούστατα καὶ χαριέστατα περιγράφει οὕτως ὁ ποιητής·

» αὐτὰρ ἐπὶ κρατὸς λιμένος τανύφυλλος ἐλαία·
» ἀγχόθι δ' αὐτῆς, ἄντρον ἐπήρατον, ἠερόειδές,
» ἱερὸν Νυμφάων, αἳ Νηΐάδες καλέονται.
» ἐν δὲ κρατῆρές τε καὶ ἀμφιφορῆες ἔασι
» λάϊνοι· ἔνθα δ' ἔπειτα τιθαιβώσσουσι μέλισσαι.
» ἐν δ' ἱστὸς λίθεοι περιμήκεες, ἔνθα τε Νύμφαι
» φάρε' ὑφαίνουσι ἀλιπόρφυρα, θαῦμα ἰδέσθαι.
» εἐδ' ὕδατα ἀενάοντα· δύο δέ τε οἱ θύραι εἰσίν·
» αἱ μὲν πρὸς βορέαο, καταιβάται ἀνθρώποισι,
» αἱ δ' αὖ πρὸς Νότου εἰσί, θεότεραι· οὐδέ τι κείνῃ
» ἄνδρες εἰσέρχονται, ἀλλ' ἀθανάτων ὁδός ἐστιν.

Εἰς τὴν ἁπλῆν ταύτην περιγραφὴν, ἧς αἱ λεπτομέρειαι εὐκόλως ἐξηγοῦνται διὰ τῆς συνηθείας τοῦ ποιητοῦ νὰ στολίζῃ πάντα τόπον, πᾶσαν πηγὴν, πᾶν πρᾶγμα τῆς ἀγροτικῆς φύσεως μὲ τὴν παρουσίαν θεότητός τινος· εἰς αὐτὸ τὸ σπήλαιον δὲν δύναται νὰ φαντασθῇ τις πόσην φιλοσοφίαν ἀνακαλύπτει ὁ Πορφύριος. Δὲν ὑπάρχει οὐδὲν μέρος τῆς περιγραφῆς ὑπὸ τὸ ὁποῖον δὲν εὑρίσκει ἀφῃρημένην τινὰ ἰδέαν. Ἀρχεται πρῶτον βεβαιῶν ὅτι ὁ Ὅμηρος δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψιν ἐνταῦθα εἰμὴ σύμβολόν τι· διότι αὐτὸ τὸ σπήλαιον, λέγει, δὲν εἶναι ἱστορικὸν μὴ εὑρεθὲν ὑπὸ τῶν ἐπισκεφθέντων τὴν Ἰθάκην περιηγητῶν· δὲν ἐπενοήθη οὐδὲ κατ' ἀρέσκειαν, διότι ὁ Ὅμηρος εἶναι σοβαρὸς ποιητὴς καὶ δὲν πλάττει σπήλαια· ἄρα εἶναι συμβολικόν. Ἀλλὰ τίνος ἰδέας σύμβολον εἶναι; Ὁ Πορφύριος ἀνευρίσκει ὁλόκληρον κόσμον ὑπ' αὐτὸ, τὴν γέννησιν, τὴν ζωὴν, τὸν θάνατον, τὴν σοφίαν, τὴν αὐταπάρνησιν. Τὸ σπήλαιον τοῦτο, λέγει, εἶναι εὐάρεστον ἀλλὰ σκοτεινόν· πῶς δύναται τοῦτο! τὰ σκοτεινὰ πράγματα δὲν εἶναι εὐάρεστα, ἀλλὰ μᾶλλον φρικώδη· φανερὸν λοιπὸν ὅτι ὁ Ὅμηρος δὲν ἠθέλησε νὰ ζωγραφήσῃ σπήλαιον πραγματικὸν, ἀλλὰ σπήλαιον συμβολικόν. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ Αἰγυπτιακῇ σοφίᾳ σπήλαιον εἶναι σύμβολον τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, μὲ τοῦτο τὰ πάντα ἐξηγοῦνται. Τὸ σπήλαιον λοιπὸν τοῦ Ὁμήρου εἶναι σκοτεινὸν, διότι ἡ ὕλη εἶναι ζόφος· εἶναι εὐάρεστον, χάριεν, ὡραῖον, διότι ἡ ὡραιότης γεννᾶται ἐκ τοῦ σχήματος, ὅπερ εἶναι κατηγορούμενον τῆς ὕλης. κ. λ. π. Ἰδοὺ ἓν παράδειγμα τοῦ βίκσμοῦ δι' οὗ διέστρεφον τὴν Ὁμηρικὴν ποίησιν ἵνα ἐξαγάγωσιν ὅ,τι δὲν περιεῖχε.

Κατεδείξαμεν, νομίζομεν, ὅτι ἡ Ὁμηρικὴ ποίησις εἶναι ἔκφρασις κρισίμου ἐποχῆς, καθ' ἣν καθηρεῖτο κοινωνική τις τάξις, θρησκευτικὴ μορφὴ, καὶ καθ' ἣν ἐδικαιοῦτο ἡ καθαίρεσις αὕτη προκηρυσσομένου τοῦ δόγματος τῆς ἠθικῆς ἐλευθερίας, τῆς προσωπικῆς εὐθύνης καὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ πράττειν καὶ κρίνειν. Δὲν πρέπει ὅμως τοῦτο μόνον νὰ θεωρήσωμεν. Ἡ ἄγνοισις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν, ὁ σκεπτισμὸς, δύναται νὰ ὑπάρξῃ εἴς τινας ἀνθρώπους, ἀλλ' ὄχι εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα. Δὲν ἀρνεῖται ὁ ἄνθρωπος εἰμὴ ἵνα βεβαιώσῃ ἄλλο τι· δὲν καθαιρεῖ εἰμὴ ἵνα ἀνοικοδομήσῃ, ἐξαλείφει ἵνα γράψῃ. Τί λοιπὸν ἐθεμελιοῦτο ἐπὶ Ὁμήρου; τί ἀνῳκοδομεῖτο καθαιρουμένων τῶν συμβόλων; ἐθεμελιοῦτο ἡ μέθοδος τῆς παρατηρήσεως, ἐφηρμόζοντο αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις εἰς τὴν τῶν ὄντων ἔρευναν· εἴπομεν δὲ ὅτι οὗτος ἦτο ὁ χαρακτὴρ τῆς Ἰωνικῆς σχολῆς· ἀλλ' ἡ ἔρευνα αὕτη εὑρίσκεται ἤδη λαμπρὰ καὶ τελεία ἐν Ὁμήρῳ. Ὅσον ἡ ἀσιατικὴ ποίησις, ἐν γένει ἄτοπος καὶ ἐξωγκωμένη κατὰ τὰς εἰκόνας, ἀρέσκεται πλάττουσα φανταστικὰ ὄντα, ἀδύνατα συμβάντα, χαρακτῆρας ἀνυπάρκτους καὶ φύσιν κατὰ φαντασίαν, τόσον ἡ ποίησις τοῦ Ὁμήρου, ἐξαιρουμένων ὅσα ἡ παράδοσις ἐπέβαλλεν αὐτῷ, εἶναι τοὐναντίον ἀκριβῶς ἀληθὴς, φυσικὴ, πηγάζουσα ἐξ ἀκριβοῦς γνώσεως καὶ παρατηρήσεως τῶν πραγμάτων. Ἂν ἤθελεν ἀριθμήσει τις τὸ πλῆθος τῶν ἐκ τῆς φύσεως μεμιμημένων θελγήτρων, εἴτε κατὰ τὰ φυσικὰ φαινόμενα, εἴτε κατὰ τὰς ὁρμὰς τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, εἴτε τέλος κατὰ τὰς μερικότητας, αἵτινες παριστῶσι τὴν κατάστασιν κοινωνίας εἰς βαθμόν τινα ἀνεπτυγμένης, μεγάλην ἰδέαν θέλει λάβει περὶ τοῦ προσεκτικοῦ καὶ διορατικοῦ πνεύματος τῶν ἀνθρώπων, ὧν τὰ διανοητικὰ πλούτη συνεκεφαλαίωσεν ὁ Ὅμηρος.

Ἐν πρώτοις ὅσον περὶ τῶν φυσικῶν φαινομένων, τίς ἀγνοεῖ τὴν ποικιλίαν τῶν χρωμάτων καὶ τὴν ἁρμονίαν τῶν ἰδεῶν δι' ἧς περιγράφει τὴν φύσιν, τὰ ποιήματα αὐτοῦ, ὡς ἡ ἀσπὶς τοῦ Ἀχιλλέως, φέρουσιν ἐπὶ ἀθανάτου εἰκόνος ἁπάσας τὰς καλλονὰς τοῦ οὐρανοῦ, τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης. Παρεμβάλλει αὐτὰς εἰς τὴν διήγησιν ὅταν φυσικῶς εἰσέρχωνται· ἀλλὰ τὸ γόνιμον τοῦ πνεύματός του δὲν δύναται διὰ μόνου τοῦ ὀχετοῦ τούτου νὰ ἐκχυθῇ· σπείρει καθ' ὁδὸν τὰς ἀναριθμήτους ἐκείνας παρομοιώσεις, τὰς ἐκλογὰς καὶ ἡ ποικιλία ἀντανακλῶσι μυρίας ὄψεις. Λυπηρὸν εἶναι ὅτι οἱ κλασικοὶ μιμηταὶ καὶ διδάκτορες τῆς ποιήσεως κατέτριψαν τὸ ἀριστούργημα τοῦτο· αἱ παρομοιώσεις τοῦ Ὁμήρου μεταφρασθεῖσαι, ἀλλοιωθεῖσαι, ἀναλυθεῖσαι, διαφθαρεῖσαι σχεδὸν ἀπεχυδαϊσθησαν. Ἀλλ' ἂν διά τινος φορᾶς τοῦ νοὸς κατορθώσῃ τις νὰ λησμονήσῃ τὰς λογοκλοπίας αὐτάς, ἂν φαντασθῇ ὅτι πρώτην φορὰν ἀναγινώσκει αὐτὰς εἰς τὴν ἁγνὴν καὶ δικυγῆ πηγήν των, ἂν συνάψῃ τὰς νέας ἔτι ὡς ἀθῴας ἐντυπώσεις, ὁποῖα θαυμαστὰ χωρία θέλει ἰδεῖ! Ὅταν ἀφίεταί τις εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ποιήσεως αὐτῆς, δὲν αἰσθάνεται τῶν περιγραφῶν τὴν ἀλήθειαν, τῶν πραγμάτων τὴν παρουσίαν; Δὲν νομίζει ὅτι εὑρίσκεται ἐντὸς τῶν συνδένδρων ἐκείνων κοιλάδων, ἐπὶ τῶν ἀποκρύμνων ὀρέων ἐν μέσῳ τῆς πλανήτιδος ἐκείνης ζωῆς, τῆς ζωῆς τῶν θαλασσοπόρων, τοῦ πολέμου, τῆς θήρας, τῆς γεωργίας, ἐν μέσῳ πολιτισμοῦ γεννωμένου, ἁπλοῦ ἔτι ἀλλὰ καὶ ἐντέχνου ἤδη, ἀσυναρμόστου ἔτι ἀλλὰ καὶ περιέργου ἤδη διὰ τὴν ἁρμονίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς ὡραίας τέχνας; Πάντοτε ἡ περιγραφὴ γίνεται ἐν τῷ προσήκοντι τόπῳ, ὡς πλούσιον μὲν ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὑπερβολικὸν ἐπὶ Ἰωνικοῦ ναοῦ κόσμημα. Ὁλόκληρον περιγραφικὸν ποίημα ὑπάρχει ἐνυφασμένον ἐν τῇ ἐποποιΐᾳ· κοσμεῖ αὐτὴν πανταχοῦ ἀλλ' οὐδαμοῦ τὴν ἐπιφορτίζει.

Οὐχ ἧττον δὲ τοῦ φυσικοῦ ἀντανακλᾶται ἐν Ὁμήρῳ καὶ τὸ ἰσωτερικὸν τῆς κοινωνίας ἐν ᾗ κινοῦνται τὰ ἄτομα. Λεπτομερεῖς τῶν ἠθῶν περιγραφαὶ εἰσὶν ἀφθόνως διεσπαρμέναι εἰς ἀμφότερα μὲν τὰ ποιήματα, πρὸ πάντων ὅμως εἰς τὴν Ὀδύσσειαν. Βλέπει τις τὸ ἐσωτερικὸν τῆς οἰκογενείας τοῦ Μενελάου, τοῦ Νέστορος, τοῦ Ὀδυσσέως· τὸν ἀγροτικὸν οἶκον τοῦ γέροντος Λαερτίου, τοὺς ὑπὸ κυνῶν φυλασσομένους σταύλους αὐτοῦ, τὰ ἁπλᾶ ἐπίπλα, τὸ χωρικὸν μαγειρεῖον, τὴν πρὸς τοὺς ὑπηρέτας οἰκειότητα καὶ τὰ κηπουρικὰ ἔργα αὐτοῦ. Ὅλα ταῦτα δίδουσιν ἐντελῆ ἰδέαν τῶν τότε καλουμένων βασιλέων, ἢ ἀρχηγῶν πολεμικῆς τινος φυλῆς. Ἄλλον παρὰ τὸν Βαλτερσκῶτον δὲν γνωρίζω εἰσχωρήσαντα τόσον περιέργως εἰς τὰ καθέκαστα μιᾶς τινος ἱστορικῆς ἐποχῆς. Καὶ αὗται αἱ μᾶλλον ἀπίθανοι ἐν Ὀδυσσείᾳ διηγήσεις εἰσὶν ἀληθῶς χαρακτηριστικαί· εἶναι ἡ πρὸς τὰ παραμύθια κλίσις, κοινὴ εἰς ὅλους τοὺς ἐν νηπιώδει καταστάσει λαοὺς, ὧν ἡ φαντασία μεταμορφόνει εὐχαρίστως εἰς τεράστια τὰ γεγονότα. Ὁ Ὅμηρος εἶναι λοιπὸν ὁ ἀρχαιότατος τῶν παρατηρητῶν ἱστορικῶν. Πρὸ αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ἐπιβροὴν τῶν Ἀσιανῶν πᾶσα διήγησις μετεποιεῖτο εἰς τεράστιον ψεῦδος· τὰ συμβάντα ὑπερμεγεθύνοντο, ὁ δὲ συμβολισμὸς ἐπολυπλασίαζε τὰ τέρατα. Τοῦτο βλέπομεν εἰς τὰς περὶ Τιτάνων, Κάδμου, Ἡρακλέους καὶ τοσούτων ἄλλων παραδόσεις. Αὕτη εἶναι ἡ αἰτία ὅτι ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ Ἰνδία οὐδεμίαν κατέλιπον ἱστορίαν εἰ καὶ πλεῖστα ἐγράφησαν παρ' αὐτοῖς. Ἀλλ' ἡ Ἑλλὰς καὶ ἰδίως ἡ ἐπὶ Ὁμήρου Ἰωνία, τηροῦσαι τὸ κατὰ παράδοσιν ἐξαίσιον, συνέστελλον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὸν τόπον αὐτοῦ καὶ ηὔξανον τὴν συναγωγὴν τῶν πραγματικῶν ἱστορημάτων, ἐξ ὧν ἐγεννήθη ἡ ἱστορία. Ὁ Ὅμηρος δὲ δεικνύει τὸ σημεῖον καθ' ὃ κλείεται ὁ μῦθος καὶ ἀνοίγεται ἡ ἱστορία· τόσον δὲ εἶναι τοῦτο ἀληθὲς, ὥστε ὁ τύπος τῆς μεγαλοφυΐας αὐτοῦ παρατηρεῖται ἐπὶ μακρὸν ἔπειτα παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς. Ὁ Ἡρόδοτος δὲν προδίδει διὰ τοῦ σχεδίου τῆς ἱστορίας του τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἐκ τοῦ Ὁμήρου ἐντύπωσιν; Ὡς ὁ Ὅμηρος ἐμβαίνει πρῶτον εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ἥτις εἶναι ὁ πόλεμος τῶν Περσῶν· ἀλλ' εὐθὺς ἐν εἴδει ἐπεισοδίου στρέφει πρὸς τὸ παρελθὸν, μακρύνεται δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν καὶ παρεμβάλλει τὴν Αἴγυπτον, τὴν Περσίαν, τὴν Σκυθίαν εἰς τὸ ὅλως χρονικόν του, ἀπαράλλακτα ὡς παρεμβάλλονται Φαίακες καὶ Κύκλωπες ἐν τῇ εἰς Ἰθάκην ἐπανόδῳ

δῳ τοῦ Ὀδυσσέως· καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ μεμακρυσμένη καὶ νεφελώδης Γαλατία, ὁ τύπος τῶν Κιμερίων, καὶ, κατὰ τοὺς Ἑλληνικοὺς μύθους, τὸ προαύλιον τοῦ ζόφου, ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἡ τοσοῦτον παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς διατηρηθεῖσα παράδοξος συνήθεια νὰ παριστῶσιν ἀγορεύοντα τὰ πρόσωπα καὶ νὰ εἰσάγωσιν εἰς διήγησιν ἀληθῶν συμβεβηκότων λόγους τῆς ἰδίας αὐτῶν ἐπινοήσεως, καὶ σκηνὰς δραματικὰς ἁπλῶς πρὸς τέρψιν καὶ συγκίνησιν πεπλασμένας· ἡ συνήθεια λέγω αὕτη τοῦ Ἡροδότου, ἣν ἐμιμήθη ὁ Θουκυδίδης, ὁ Ξένος Λίβιος, ὁ Τάκιτος αὐτός, δὲν ἐμφαίνει τὴν ἀπὸ Ὁμήρου καταγωγὴν τῆς ἱστορίας τῶν ἀρχαίων; Βέβαιον εἶναι τῳόντι ὅτι αἱ δημηγορίαι τοῦ Ὁμήρου καὶ ὁ τραγικὸς αὐτοῦ τόνος ἐκίνησαν ἀείποτε τὸν θαυμασμὸν τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν, οἵτινες δὲν εἶχον ἄλλο βιβλίον πρὸς ἀγωγήν, ὥστε φυσικὸν ἦτο μετὰ ταῦτα γράφοντες τὴν ἱστορίαν αὐτοὶ οἱ καλλιτέχναι νὰ σημειώσωσιν ἐν ἀφηγήσει μεγάλων ἔργων τὰ ἴχνη τῆς τέχνης ἐν ᾗ ἐτράφησαν καὶ εἰς ἣν τὰ ἔργα ταῦτα ἦσαν ἁρμόδια.

Ἂς ἴδωμεν νῦν τὰ σχήματα τοῦ πρώτου σχεδίου, τὰ πρόσωπα τοῦ δράματος, τοὺς χαρακτῆρας, τὰ πάθη, τοὺς ἀτομικοὺς προσορισμούς, ἀπέχοντες τῶν ἐπιπολαίων παρατηρήσεων τῶν ὑπομνηματιστῶν, σχολιαστῶν καὶ τεχνολόγων. Ἐξετάζων τις τὰ πρόσωπα τοῦ Ὁμήρου εὑρίσκει εἰς αὐτὰ οὐχὶ φιλολογικὰ τεχνουργήματα, ἀλλὰ σπάνιον φιλοσοφικὸν βάθος, βλέμμα προσηλωμένον εἰς τὴν φύσιν, ζωηρὰν ἀπόπνοιαν πραγματικότητος καὶ ζωῆς. Ὑπάρχει ἐπινόημα ζωηρότερον παρὰ τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀχιλλέως; Τὸ πρόσωπον ἀληθῶς εἶναι μεγαλωμένον καὶ ἐζωγραφημένον ἐπὶ τὸ ἰδανικώτερον, διότι ἔπρεπε ν' ἁρμόσῃ αὐτὸ πρὸς τὸ ὑψηλὸν τῆς ποιήσεως· ἄλλως ὅμως πόσον εἶναι ἀληθές! Νέος καὶ ἐξ ὑψηλοῦ γένους ὁ Ἀχιλλεὺς ἔχει τὸν χαρακτῆρα σύνθετον ἐξ ἀγαθῶν φυσικῶν ὁρμῶν, ἀφειδῶς πανταχόθεν ἀναπτυσσομένων, καὶ βασιλικῆς ὑπερηφανείας, ἣν ἅπασα ἡ Ἑλλὰς ἀνέχεται διὰ ἣν ἔχει ἀνάγκην αὐτοῦ. Εἶναι μεγαλοπρεπὴς νέος, εὔκολος εἰς πᾶσαν συγκίνησιν, εὔκολος εἰς τὰ δάκρυα καὶ εἰς τὴν ὀργήν, πλήρης ἀγάπης ἢ μίσους σεβασμοῦ ἢ ὕβρεως, ἀνίκανος νὰ περιορίσῃ οἱονδήποτε αἴσθημα αὐτοῦ, παρασυρόμενος ὑπὸ σφοδρότητος πέραν τῆς θελήσεώς του. Τὸ φυσικόν του καὶ ἡ ὑπερηφανία του, ἤτοι ἡ φυσικὴ καὶ ἡ κοινωνικὴ ὤθησις, διαφωνοῦσαι καὶ συγκρουόμεναι εἰς τὴν ζωὴν αὐτοῦ προξενοῦσι τὴν ἐν αὐτῇ ἐσωτερικὴν μάχην, τὸ δρᾶμα αὐτῆς καὶ τὸ ὑποκείμενον τῆς Ἰλιάδος. Ὁ λοιμὸς ἐνσκήπτει εἰς τὸ στράτευμα; Ἐκεῖνος ὑπὸ θερμοῦ οἴκτου ζητεῖ νὰ φροντίσωσι περὶ θεραπείας τοῦ κακοῦ, νὰ ἐπικαλεσθῶσι τοὺς θεούς. Ὁ ἱερεὺς ἐφανέρωσεν ὅτι πρέπει πρὸς ἐξιλέωσιν ν' ἀποδώσωσιν εἰς τὸν Χρύσην τὴν αἰχμάλωτον τοῦ Ἀγαμέμνονος κόρην αὐτοῦ; Ὁ Ἀχιλλεὺς λαμβάνει τὸ μέρος τοῦ ἱερέως, τοῦ γέροντος, τοῦ πτωχοῦ λαοῦ, τῶν θεῶν. Ἀλλ' ὁ Ἀγαμέμνων στερηθεὶς τῆς αἰχμαλώτου αἰτιᾶται αὐτόν, τὸν ὑβρίζει· τότε ὅλος συνταράσσεται ὁ Ἀχιλλεύς· τότε ἡ ὑπερηφανία ἐξογκόνει τὴν καρδίαν αὐτοῦ πνίγουσα πᾶν ἄλλο αἴσθημα.

Ὁ ἀνδρεῖος, ὁ ἥρως, ὁ μετὰ τοσαύτης εὐσεβείας καὶ σοφίας ὁμιλῶν ἐν τῇ βουλῇ τῶν βασιλέων, αὐτὸς ἀπέρχεται νὰ κλαύσῃ ἐπὶ τῆς παραλίας, κλαίει καὶ ἐπικαλεῖται τὴν μητέρα αὐτοῦ ὡς παιδίον δαρέν. Οὗτος ὁ προστάτης τοῦ στρατιώτου, ὁ οἴκοθεν ἀγαθός, ἀγερώχως καὶ ἀπανθρώπως κλείεται νῦν ἐν τῇ σκηνῇ περιορῶν τοὺς στρατιώτας κατὰ χιλιάδας φονευομένους ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ· ζητεῖ αἱματηρὰν θυσίαν. Ὁ ἐπιτηδειότατος Ὀδυσσεύς, ὁ σεβασμιώτατος τῶν Ἑλλήνων Νέστωρ, συνωδευμένοι ὑπὸ Φοίνικος τοῦ τροφοῦ τοῦ *Ἀχιλλέως πορεύονται πρὸς αὐτὸν* καὶ δέονται προσφέροντες πᾶν εἶδος ἐξιλασμοῦ· τοὺς ἀγαπᾷ, τοὺς σέβεται, ἀλλ' ἀπωθεῖ τὸ αἴτημα αὐτῶν διὰ ζωηρᾶς καὶ ἐλλόγου ὁμιλίας μεστῆς πικρᾶς ὑπερηφανίας, ὑπεροπτου μετριοφροσύνης καὶ σκληρᾶς ἀναλγησίας. Οὕτω τὸ αἷμα χύνεται, ὁ δὲ ἐπίμονος νεανίας ἀφίνει νὰ χυθῇ. Ἀλλὰ δηλοῖ τοῦτο ὅτι ὁ καιρὸς δὲν θέλει κατορθῶσει τι; ὅτι ὁ οἶκτος δὲν θέλει φανῇ; Τοῦτο δὲν ἤθελεν εἶσθαι φυσικόν· διὰ τοῦτο κατ' ὀλίγον συγκινήσεις τινὲς γεννῶνται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· ἀνθίσταται, ἐπαναλέγει καθ' ἑαυτὸν τὰ αἴτια τῆς ὀργῆς του, ἀλλ' ὅμως βαθμηδὸν ἡ ὀργὴ χαλαροῦται, βλέπει μακρόθεν μεγάλην ἐν τῇ μάχῃ σύγχυσιν καὶ στέλλει τὸν φίλον του Πάτροκλον νὰ πληροφορηθῇ· ἔπειτα, γενομένης ἔτι τραμερωτέρας τῆς σφαγῆς, ἐπιτρέπει εἰς τὸν φίλον νὰ πορευθῇ εἰς τὴν μάχην καὶ ἐμπιστεύεται αὐτῷ τὰ ἴδια ὅπλα, ἀλλὰ μὲ συμφωνίαν τινά· διότι ἀκόμη δὲν θέλει νὰ πραϋνθῇ, παλαίει ἀκόμη κατὰ τοῦ οἴκτου ὅστις ἐκυρίευσε τὴν καρδίαν του· ἡ συμφωνία εἶναι νὰ σώσῃ ὁ Πάτροκλος μόνον τὰ πλοῖα καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εὐθύς, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἂς χαθῶσι.

» Μήτε τις οὖν Τρώων θάνατον φύγοι, ὅσοι ἔασι,
» μή τις Ἀργείων· νῶϊν δ' ἐκδύμεν' ἄλεθρον,
» ὄφρ' οἶοι Τροίης ἱερὰ κρήδεμνα λύωμεν.

Ἀλλὰ τί λοιπὸν θέλει νικήσει αὐτόν; Ὁ θάνατος τοῦ φίλου. Οὐδὲν ἰσχύει κατὰ τοῦ πάθους αὐτοῦ εἰ μὴ ἄλλο πάθος ἰσχυρότερον. Ἴδε πῶς ἡ φύσις ἀνακτᾷ κατ' ὀλίγον αὐτόν· κατ' ἀρχὰς φαίνεται προαίσθημά τι· ἀρ' ἧς ὁ Πάτροκλος εἶναι εἰς τὴν συμπλοκήν, ὁ Ἀχιλλεὺς ἀνησυχεῖ, προβαίνει ὀλίγον, ἐνθυμεῖται παλαιὰς ἀπαισίας προρρήσεις·

» Ὦ μοι ἐγώ, τί τ' ἄρ' αὖτε κατηκομόωντες Ἀχαιοὶ
» νηυσὶν ἔπι κλονέονται, ἀτυζόμενοι πεδίοιο;
» . . . . . .
» ἦ μάλα δὴ τέθνηκε Μενοιτίου ἄλκιμος υἱὸς,
» σχέτλιος· ἦ τ' ἐκέλευον, ἀπωσάμενον δήϊον πῦρ,
» ἄψ ἐπὶ νῆας ἴμεν. . . . .

Ὁ Πάτροκλος τέθνηκε τῳόντι. Ὁ Ἀντίλοχος ἔρχεται καὶ φέρει τὴν ἀγγελίαν ταύτην·

» . . . Τὸν δ' ἄγχι νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα·
» ἀμφοτέροισι δὲ χερσὶν ἐλὼν κόνιν αἰθαλόεσσαν
» χεύετο κατ' κεφαλῆς, χαρίεν δ' ἤσχυνε πρόσωπον·
» νεκταρέῳ δὲ χιτῶνι μέλαν' ἀμφίζανε τέφρη.
» αὐτὸς δ' ἐν κονίῃσι μέγας μεγαλωστὶ τανυσθεὶς
» κεῖτο, φίλησι δὲ χερσὶ κόμην ἤσχυνε δαΐζων.

Ἡ ὀργὴ αὐτοῦ τότε στρέφει πρὸς ἄλλο μέρος, ὡς φλὸξ πυρκαϊᾶς ὅταν ὁ ἄνεμος μεταβάλλεται· φιλιοῦται μετὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος, δέχεται ὅ,τι εἶχεν ἀπορρίψει, καὶ ἀθροίζει, οὕτως εἰπεῖν, ὅσην εὑρῆκεν ἐν τῇ ψυχῇ του μανίαν ἵνα ὁρμήσῃ κατὰ τοῦ φονέως τοῦ φίλου του. Ἡ μανία φθάνει μέχρι βδελυρᾶς ὑπερβολῆς· δὲν ἀρκεῖ ὁ θάνατος τοῦ Ἕκτορος, πρέπει νὰ τιμωρηθῇ καὶ ὁ νεκρὸς αὐτοῦ. Τὴν φορὰν ταύτην τὸ πάθος ὑπερβαίνει βέβαια πᾶν μέτρον· τὸ λογικὸν δὲν ἰσχύει νὰ διασείσῃ τοιαύτην ἀδυσώπητον μανίαν. *Ναί, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὁ Ἀχιλλεὺς οὗτος; δὲν ἴδομεν* αὐτὸν ἄχρι τοῦδε δεσποζόμενον ὑπὸ πάσης συγκινήσεως καλῆς ἢ κακῆς; διὰ τῆς συγκινήσεως λοιπὸν θέλει ἐξαγάγει ἐξ αὐτοῦ ὁ ποιητὴς λαμπρὸν ἥρωα. Φέρει καὶ ῥίπτει εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ γέροντα πατέρα αἰτούμενον τὸν νεκρὸν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Ὁ Ἀχιλλεὺς βλέπων τὸν κλαίοντα αὐτὸν πατέρα ἐνθυμεῖται ὅτι ἔχει πατέρα καὶ αὐτός, πατέρα γέροντα, κλαίοντα ἴσως ὡς ὁ Πρίαμος· ἡ καρδία του ταράσσεται, καταπίπτει ἡ ἀγανάκτησις, ἀποδίδει τὸν Ἕκτορα καὶ δὲν συλλογίζεται πλέον εἰ μὴ τὸν ἐνταφιασμὸν τοῦ Πατρόκλου. Ὅσῳ ἦτο σκληρὸς τόσῳ φαίνεται νῦν ὡραῖος, εὐγενής, μέγας.

Οὕτω λοιπὸν ἀγαθὴ καὶ γενναία ψυχὴ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἐκ τοῦ γένους ὑπερηφανίας καὶ τῆς τοῦ χαρακτῆρος σφοδρότητος, εἶναι τὸ διδόμενον ἐξ οὗ ὁ ποιητὴς ἀνασύρει τόσον εὐχερῶς σπαρακτικὴν τραγῳδίαν, ἐν ᾗ ἡ ζέσις προκύπτει ἐκ τῆς ἀληθείας αὐτῆς, ἡ δὲ ἀνθρωπίνη καρδία μετὰ τοσαύτης δυνάμεως ἀναπτύσσεται, ὥστε κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ἑλκύεται ἡ συμπάθεια ἡμῶν. Δὲν ὑπάρχει ἐν αὐτῇ λεπτομερὴς αἰσθημάτων ἀνάλυσις, αἱ γραμμαὶ τῆς εἰκόνος ταύτης εἰσὶ μεγάλαι, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἡ ἀναλογία καὶ ἡ κίνησις αὐτῶν προκύπτουσιν ἐπαισθητότεραι· Ἡ φαντασία δὲ ἀναπληροῖ τὰς λεπτομερείας, ἀλλὰ ἀναπληροῖ αὐτὰς εὐχερῶς· διότι ὁποῖον πνεῦμα δὲν θερμαίνεται προσερχόμενον εἰς τὴν φλόγα ταύτην; Τίς δὲν αἰσθάνεται ἐν ἑαυτῷ βαθμόν τινα δημιουργικῆς δυνάμεως, ὅταν βλέπῃ ἐκτυλισσομένην ἐνώπιόν του τόσον ὡραίαν δημιουργίαν;

Δὲν θέλω ἐνδιατρίψει ἐπὶ τῶν λοιπῶν προσώπων· ἀλλ' ὅμως σπουδάζων τις αὐτὰ κατὰ τὴν πρὸς ἄλληλα ἀντίθεσιν κατανοεῖ πληρέστερον τὴν φιλοσοφικὴν ἐπιστήμην τοῦ Ὁμήρου. Τοὺς διαγεγραμμένους χαρακτῆρας ἅπαντας μέχρι τινὸς καταλαμβάνουσιν, ἀλλ' αἱ μεταξὺ αὐτῶν λεπταὶ διαφοραὶ ἀπαιτοῦσι λεπτοτέραν, ἐκτενεστέραν καὶ κριτικωτέραν παρατήρησιν. Αἱ διαφοραὶ αὗται διατηροῦνται μὲ ἄπειρον ποικιλίαν εἰς τὰ πρόσωπα τοῦ Ὁμήρου· ὅλοι οἱ ἥρωες αὐτοῦ εἶναι ἀνδρεῖοι, βίαιοι, τραχεῖς· ἀλλ' ἡ ἐκ τῆς ἐποχῆς ἐντετυπωμένη ὁμοιότης αὐτῶν δὲν ἐξασθενεῖ τὰς μερικότητας ἑκάστης φυσιογνωμίας. Ὁ Ὀδυσσεὺς π. χ. δὲν εἶναι ἀτομικὸς χαρακτήρ; Ἔχει μὲν τὴν ἀνδρείαν τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, ἀλλ' ἡ πανουργία εἶναι ἰδιαιτέρου χαρακτηριστικὸν αὐτοῦ· πλησίον εὐγενῶν αἰσθημάτων δεικνύει τὴν λεπτότητα ἐκείνην τοῦ πνεύματος, τὴν χαρακτηρίζουσαν κοινωνίαν ἠμιβάρβαρον, ἔτι, καθ' ἣν ἡ ἐπιτηδειότης δὲν εἶναι διακεχριμένη τῆς ἀπάτης. Τολμηρὸς μὲν ἀλλὰ προβλεπτικός, γνωρίζων νὰ ἐνεργῇ ἀλλὰ γνωρίζων καὶ νὰ περιμένῃ, εἶναι προσέτι ῥήτωρ, ἀλλὰ ῥήτωρ ἐντεχνος, μετερχόμενος ὑποβολὰς καὶ ἐλιγμοὺς σκοπιμωτάτους εἰς συγκίνησιν. Τοσαύτη δὲ ἐνυπάρχει εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦτον ἀλήθεια, ὥστε ἐθεώρησαν αὐτὸν ὡς τύπον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Περιέχει τὴν ἐθνικὴν ἐνεργητικότητα, τὴν εὐφυΐαν, τὴν γενναιότητα· εἶναι συγκεφαλαίωσις τῶν ἀρετῶν καὶ ἐλαττωμάτων, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ βλάπτῃ τὸ ζωηρὸν καὶ ἐνεργὸν τῆς ποιήσεως.

Ὁ σοβαρὸς, ἐμφρονοντις καὶ ἀμφιβόλεπτος χαρακτὴρ τοῦ βασιλέως τῶν βασιλέων, ἡ λάλος σοφία τοῦ Νέστορος, ἡ μετριοφροσύνη καὶ ἀνδρεία, ἡ οὕτως εἰπεῖν ἱππότικὴ ἀνδρεία τοῦ Διομήδους, ἡ τραχεῖα καὶ ὑλικὴ σφοδρότης τοῦ Αἴαντος σχηματίζουσι σύνολόν τι, χρωματισμένον ὅμως μετ' ἀδιαφιλονεικήτου λεπτότητος. Ἂν δὲ οἱ μέχρι τέλους διατηρούμενοι οὗτοι χρωματισμοὶ δὲν ἀποδεικνύουσι μεμελετημένην τέχνην, ἂν τοσαύτη ποικιλία ἐν τοιαύτῃ ἑνότητι δὲν ἀποδεικνύει τὴν παρουσίαν μοναδικοῦ νοός, ὅστις ἐπενόησε, προΐδε καὶ συνέταξε τὸ ὅλον καὶ τὰ μέρη τῶν μεγάλων αὐτῶν ποιημάτων, τί ἤθελεν εἶσθαι λοιπὸν ἡ τέχνη, ἡ σκέψις καὶ ἡ μεγαλοφυΐα; Εἰς ταῦτα, κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν, εἰς τοὺς χρωματισμοὺς, εἰς τὰς λεπτότητας, εἰς ταύτην τὴν ἁρμονίαν, σταθερὰν κατά τε τὰ δευτερεύοντα ὡς καὶ τὰ κυριώτερα, ὑπάρχει ἡ ἀναίρεσις τῶν πολυμαθῶν ἐκείνων Γερμανῶν, οἵτινες δοξάζουσιν ὅτι ἡ Ἰλιὰς καὶ ἡ Ὀδύσσεια εἶναι ῥάκη συνερραμμένα, ἐμπνεύσεις συνηγμέναι διαφόρων ποιητῶν καὶ μεταπεποιημέναι, ἔχουσαι ὅμως τὸ αὐτὸ πνεῦμα, τὸ αὐτὸ πῦρ καὶ τὸ αὐτὸ ὕψος· συνερραμμέναι δὲ ὑπὸ τίνων; ὑπὸ ἐκδοτῶν, κριτικῶν, γραμματικῶν, κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ πολλάκις! Εἰς τὰς ἀμφιβολίας τῶν φιλοσόφων ταύτας ἂς ἀντιτάσσωμεν τὴν αἴσθησιν τῆς τέχνης καὶ τὴν ἐξέτασιν τοῦ ἔργου. Ὁ Ὅμηρος ἀναμφιβόλως ὠφελήθη ἐκ τῶν ποιήσεων τῶν πρὸ αὐτοῦ ἀοιδῶν· ἀλλὰ καθὼς ὁ Λαοκόων δὲν ἤθελε γλυφῇ ὑπὸ τεχνιτῶν ἀγνώστων πρὸς ἀλλήλους, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἤθελε κατὰ *τύχην παρασχεῖ μίαν κνήμην, ὁ δὲ τὸν κορμὸν*, ἕτερος δέ τις τὴν κεφαλὴν, ὡσαύτως τὰ συμπλέγματα τοῦ Ὁμήρου ἐξῆλθον ζῶντα ἐκ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς· διότι ὅλαι αἱ κινήσεις τῶν προσώπων αὐτοῦ εἶναι εἰς ἁρμονίαν, ὅλαι αἱ θέσεις καὶ αἱ φυσιογνωμίαι αὐτῶν πηγάζουσιν ἐκ τῆς αὐτῆς προθέσεως· ἡ αὐτὴ περιβολὴ συνέχει αὐτὰ πρὸς τὴν ἑνότητα τοῦ δράματος, τὸ αὐτὸ πνεῦμα κυριεύει αὐτῶν, ὡς ὁ τοῦ Λαοκόοντος ὅρις, ὅστις σφίγγει καὶ ἐφορᾷ διὰ τῆς ὑψηλῆς του κεφαλῆς τὰ θύματά του.

Συμπεραίνοντες λοιπὸν λέγομεν ὅτι ἡ Ἰωνικὴ τοῦ Ὁμήρου ποίησις καὶ ἡ εἰς τὸν Θάλητα ἀποδιδομένη Ἰωνικὴ φιλοσοφία προέρχονται ἐκ τῆς αὐτῆς τοῦ πνεύματος διαθέσεως, ἐκ τῆς αὐτῆς κριτικῆς κλίσεως, τῆς αὐτῆς πρὸς τὴν ἔρευναν ἐπιθυμίας. Ἀδιάφορον ἂν ποίησις ἢ πεζὸς λόγος; ἁπλῆ καὶ ζωηρὰ τῆς τέχνης παράστασις ἢ βραδεῖα σκέψις· κατὰ βάθος ἡ μέθοδος

ἱστορικὰς παραδόσεις; Ἡ γραφὴ αὕτη, ὡς ἐπὶ τῶν μνημείων καὶ ἐπί τινων τῶν παπύρων ἀκόμη διατηρεῖται, εἶναι ἡ ἱερογλυφική, ἤτοι συμβολική, παριστῶσα τὰς ἰδέας διὰ εἰκόνων, αἵτινες μιμοῦνται μὲν τὰ ἀντικείμενα, ἐὰν ὑλικά, ἢ ἔχουσί τινα πρὸς αὐτὰ σχέσιν, ἐὰν ὦσιν ἰδέαι ἀφῃρημέναι, ἢ λαμβάνονται τέλος κατὰ συνθήκην. Οὕτω τὸν *βοῦν* παριστᾷ εἰκὼν βοός, τὸν *ἄνδρα* εἰκὼν ἀνθρώπου, καὶ ἐπιτομώτερον δι' ἀντικείμενα ὧν ἡ ὁλοσχερὴς ἐξεικόνισις εἶναι ἀδύνατος, τὸ *ὕδωρ*, τινὲς κυματοῦσαι γραμμαί, τὸν *οὐρανὸν* γραμμὴ καμπύλη ὡς θόλος, τὴν *γῆν*, γραμμὴ τεθλασμένη, καὶ ἐμφαίνουσα κοιλάδας καὶ ὄρη. Συγχρόνως ὅμως τὴν *δύναμιν* παριστᾷ συμβολικῶς ὁ λέων, τὴν *βδελυρίαν* ὁ χοῖρος, τὴν *πίστιν* ὁ κύων, ὁ κύκλος τὴν *αἰωνιότητα*. Λύθιρέτως δὲ ἐξέφραζεν ὁ ἰχθὺς φερ' εἰπεῖν τὴν ἰδέαν τοῦ *μίσους*, τὸ κρόμμυον, τὸ *λευκὸν χρῶμα* καὶ τὴν λαμπρότητα.

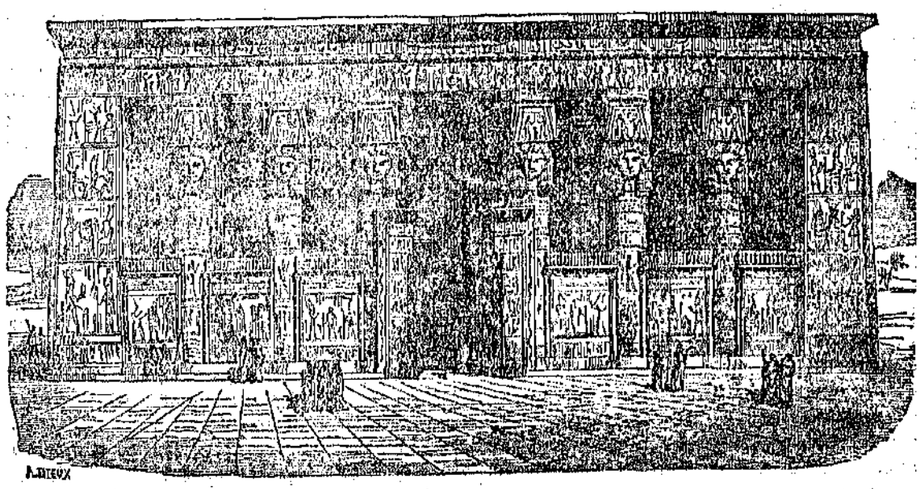

Ναὸς Δενδερὰ ἱερογλύφους κεκαλυμμένος.

Ἀλλὰ κατ' ὀλίγον, στενοχωρούμενοι οἱ Αἰγύπτιοι ὑπὸ τῆς ἀτελείας τῆς γραφῆς ταύτης, ἀνέπτυξαν αὐτὴν ἐπὶ τὸ εὐχρηστότερον, μεταχειρισθέντες τινὰ σχήματα ὡς παράστασεις τῆς φωνῆς ἀφ' ἧς ἤρχετο τὸ ὄνομα τοῦ ἀντικειμένου ὅπερ εἰκονίζετο ὑπ' ἐκείνου τοῦ σχήματος. Οὕτω λόγου χάριν τὸ *στόμα* ὠνομάζετο αἰγυπτιαστὶ *Ρώ*· ζωγραφοῦντες λοιπὸν ἓν στόμα, ἐξέφραζον ἁπλῶς τὴν φωνὴν Ρ. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην, τινῶν ἀντικειμένων εἰκόνες ἔλαβον δύναμιν *φωνητικήν*, οἵαν δηλαδὴ ἔχουσι τὰ παρ' ἡμῖν γράμματα, ἐκτὸς ὅτι ἦσαν πολυπληθέστεραι, διότι πολλὰ σημεῖα τὴν αὐτὴν φωνὴν ἐδύναντο. Τέλος προστεθέησαν καί τινα σημεῖα προσδιορίζοντα εἰδικώτερον τὴν σημασίαν ἑκάστου συστήματος φωνητικῶν ἱερογλύφων, οἷον εἰκὼν ἀνδρὸς ἢ γυναικὸς προστιθεμένη μετὰ σύστημα σημείων, δηλοῖ ὅτι τὰ προηγούμενα περιέχουσιν ὄνομα κύριον. Ὅταν τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι βασιλέως, περιέχεται ἐντὸς *πλαισίου* ἐλλειψοειδοῦς. Χεῖρες ἢ πόδες δηλοῦσιν ὅτι τὸ σύστημα εἰς ὃ ἕπονται εἶναι ῥῆμα ἐνεργητικόν, κινήσεως σημαντικόν κτλ.

Ἐκ τῶν ἱερογλυφικῶν τούτων σημείων παρήχθησαν κατ' ὀλίγον ἄλλα ἐπιτομώτερα, ἁπλούστερα, καὶ εἰς ταχυγραφίαν χρησιμώτερα, τὰ λεγόμενα *ἱερατικά*, διότι οἱ ἱερεῖς κυρίως ἔγραφον δι' αὐτῶν, καὶ ἀναμφισβητήτως δι' αὐτῶν ἦσαν γεγραμμέναι καὶ αἱ ἐν τοῖς ἀρχείοις τῶν ναῶν ἱστορικαὶ ἀναγραφαί. Τέλος, οἱ ναοὶ καὶ οἱ οἶκοι τῶν βασιλέων, εἰ καὶ ἀνεγερθέντα ὑπὸ πολλῶν ἀλληλοδιαδόχων βασιλέων, ὧν ἔχουσι τὰ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα, δὲν ἀνήκουσιν ὅμως εἰς τὴν πρώτην τῆς Αἰγυπτιακῆς ἱστορίας ἐποχήν, διότι οἱ λεγόμενοι Ὑκσῶς, ἢ Ποιμένες, πιθανῶς Ἄραβες κατακτηταί, κατεδάφισαν ὅλα τὰ πρὸ αὐτῶν, ἐνίοτε δὲ μόνον ἐν τοῖς μεταγενεστέροις ἀπαντῶνται λίθοι ἐντετοιχισμένοι, ὧν αἱ ἐπιγραφαὶ ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἐκ πολὺ ἀρχαιοτέρων ἐλήφθησαν οἰκοδομημάτων. Ἔχουσι δὲ πολλάκις οἱ λίθοι οὗτοι τὴν ἐπιγεγραμμένην αὐτῶν ἐπιφάνειαν ἐντὸς ἐστραμμένην, ὥστε μόνον καταδαφιζομένου τοῦ οἰκοδομήματος δύνανται ν' ἀνακαλυφθῶσι. Μεταξὺ τῶν μνημείων τούτων, τὰ μάλιστα συντελέσαντα εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ὀνομάτων καὶ τῆς διαδοχῆς τῶν βασιλέων εἰσὶ τὰ ἀκόλουθα· ὁ ἐν Δενδερᾷ ναὸς διὰ τὸν ἐν αὐτῷ εὑρεθέντα Ζῳδιακόν, ὅστις πολλὰ διευκρίνισε τῆς καταστάσεως τῆς ἀστρονομικῆς χρονολογίας παρ' Αἰγυπτίοις. Ὁ πίναξ τῆς Ἀβύδου, ἐπιγεγραμμένος ἐπὶ τοῦ μονολίθου τοίχου ναΐσκου τινὸς τῆς Αἰγυπτιακῆς πόλεως Ἀβύδου, μετακομισθεὶς δὲ ἤδη καὶ κείμενος εἰς τὸ Βρετανικὸν μουσεῖον, καὶ περιέχων ἐν 52 πλαισίοις ὀνόματα τῶν προκατόχων Ῥαμέσσιος τοῦ Γ', τοῦ καὶ Σεσώστριος· ὅμοιος, ἀλλ' ἐπιτομώτερος κατάλογος ὑπάρχει καὶ ἔν τινι οἰκοδομήματι τῆς πόλεως Κουρνᾶ, ἐν ᾧ καὶ τάφοι ἀπαντῶνται ἔχοντες σειρὰς πλαισίων βασιλικῶν ὀνομάτων. Ἐφ' ἑνὸς ἐξ αὐτῶν εἰσὶ ἐπειργασμένοι δύο ἱερεῖς, ὧν ὁ μὲν κρατεῖ θυμιατήριον, ὁ δὲ ὑδρίαν, καὶ ὑψοῦσι τὴν δεξιὰν χεῖρα πρὸς δώδεκα βασιλεῖς ἔχοντας προσγεγραμμένα τὰ ὀνόματα αὐτῶν, καὶ συνοδευομένους ὑπὸ δύω βασιλίδων. Κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ σοφωτάτου ἐρευνητοῦ τῶν Αἰγυπτιακῶν μνημείων Σαμπολιώνος, οἱ βασιλεῖς οὗτοι εἰσὶν Ἀμένωφις ὁ Α', μετὰ τῆς βασιλίσσης Ἀμῶς Νοφρὴ Ἀταρί, καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ μέχρι τοῦ Μενεφθᾶ Οὐσιρεῆ. Καὶ ἐπὶ ἑτέρου δὲ τάφου τῆς αὐτῆς πόλεως ὁ αὐτὸς παρίσταται βασιλεὺς μετὰ διαφόρων αὐτοῦ ἀπογόνων.

Περιεργότατον δὲ καὶ ἐπισημότατον χρονολογικὸν τῶν βασιλέων μνημεῖον ἀνευρέθη εἰς Καρνὰκ τῶν Αἰγυπτιακῶν Θηβῶν. Εἶναι δὲ τοῦτο δωμάτιον, καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν αὐτοῦ τοίχων φαίνεται βασιλεὺς, *Θούθμοσις* ὁ Γ', κτερίσματα ἢ ἐπικήδεια δῶρα προσφέρων εἰς ἕνα καὶ ἑξήκοντα τῶν προκατόχων αὐτοῦ, ὧν τὰ ὀνόματα εἰσὶν ἐν πλαισίοις ἐγγεγραμμένα. Γάλλος τις, ὁ Κ. Πρίσσης, κατώρθωσε ν' ἀφαιρέσῃ τὸ μνημεῖον τοῦτο ἀπὸ τὰς Θήβας, καὶ νὰ μετακομίσῃ αὐτὸ εἰς Παρισίους, ὅπου ἐντὸς τοῦ καταστήματος τῆς Δημοσίας Βιβλιοθήκης διεσκευάσθη δι' αὐτὸ αἴθουσα, ἀπαράλλακτον τὴν διάθεσιν ἔχουσα τῆς Αἰγυπτιακῆς ἐκείνης. Ἕτερον τέλος ἀξιολογώτατον τῆς αὐτῆς φύσεως μνημεῖον εἶναι πάπυρος εἰς Θήβας τὰς Αἰγυπτιακὰς εὑρεθείς, ἤδη δ' ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Ταυρίνου διατηρούμενος, καὶ περιέχων δι' ἱερατικῶν γραμμάτων ἐγγεγραμμένον κατάλογον ὅλων ἀπ' ἀρχῆς τῶν βασιλέων, ὧν δ' ἀναμφιβόλως ἐκ τῆς κατηγορίας ἐκείνων, οὓς οἱ ἱερεῖς διετήρουν ἐν τοῖς ναοῖς, καὶ οὓς εἶδον ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Μανέθων καὶ ὁ Διόδωρος. Δυστυχῶς τὸ πολύτιμον τοῦτο μνημεῖον εἶναι λίαν βεβλαμμένον, καὶ εἰς ἑκατὸν ἑξήκοντα τέσσαρα δυσσυνάρμοστα τεμάχια ἐσχισμένον. Δι' ἐπίμονον ὅμως ἐργασίας οἱ αἰγυπτιολόγοι συνθέσαντες κατὰ μέρος αὐτά, ἀνεγνώρισαν ὅτι ὁ πάπυρος ἦν γεγραμμένος κατὰ στήλας, καὶ ὅτι τὰ ὀνόματα τῶν βασιλέων διηρροῦντο κατὰ συστήματα.

Ἡ τοιαύτη διαίρεσις τοῦ καταλόγου τούτου, ὡς καὶ οἱ ἐν τοῖς προρρηθεῖσι μνημείοις ἀπαντώμενοι κατάλογοι βασιλέων ἀνηκόντων ὅλων εἰς τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν, δικαιολογοῦσιν ὡς γνησίως παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπικρατοῦσαν τὴν παρὰ τοῦ Μανέθωνος παραδεχθεῖσαν κατάταξιν τῶν βασιλέων κατὰ δυναστείας, ἣν οὐδ' ὁ Ἡρόδοτος οὐδ' ὁ Διόδωρος ἀναφέ-

Θούθμοσις.

ρουσιν. Αἱ δυναστεῖαι αὗται ἐν Μανέθωνι διακρίνονται διὰ γεωγραφικῶν ὀνομάτων, ἐξ οὗ ἐξάγεται ὅτι ἑκάστη περιλαμβάνει ὅλους τοὺς βασιλεῖς τοὺς ἐξ ἰδιαιτέρου γενάρχου καταγομένους, καὶ πολλάκις καὶ ἐξ ἄλλης πόλεως, ὁσάκις ἡ σειρὰ τῆς διαδοχῆς ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν διεκόπτετο, ὅλους δηλαδὴ τοὺς εἰς *ἰδίαν συγγένειαν*, ὡς ἐκφράζεται ὁ Μανέθων, ἀνήκοντας.

Κατὰ τὸ σύστημα τὸ κοινῶς πιστευόμενον ἐν Αἰγύπτῳ, ὃ ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Μανέθων, πρῶτοι ἐβασίλευσαν αὐτοὶ οἱ Θεοί, οὓς ὁ Ἡρόδοτος (Β'. 145) δια-

κρίνει εἰς τρεῖς κατηγορίας, ἴσως κατὰ τὴν ἰδέαν τῶν μεταγενεστέρων δυναστειῶν. Τοὺς δὲ θεοὺς διεδέχθησαν εἰς τὸν θρόνον οἱ *Νέκυες*, καὶ αὐτοὺς οἱ Ἡμίθεοι, καὶ ἡ διάρκεια τῆς βασιλείας τῶν τριῶν τούτων τάξεων ἦν κατὰ Μανέθωνα, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Εὐσέβιος, ἐπέκεινα τῶν δισμυρίων ἐτῶν.

Μετ' αὐτοὺς δ' εἴπετο ἡ πρώτη δυναστεία, Θινιτῶν βασιλέων, ὧν πρῶτος ἦν ὁ Μανής. Τοῦτον ὁ Ἰώσηπος θέλει κατὰ 1300 ἔτη ἀρχαιότερον τοῦ Σολαμῶντος, ἤτοι κατὰ μίαν ἑκατοντετετηρίδα μεταγενέστερον τοῦ κατακλυσμοῦ, καὶ κατὰ 1790 ἔτη τῆς κτίσεως τοῦ κόσμου, ἐν ᾧ ὁ Σύγκελλος τὸν θέτει κατὰ τὸ ἔτος 2776 ἀπὸ κτίσεως κόσμου. Ἡ δυναστεία αὕτη εἶχε, κατὰ Ἰούλιον τὸν Ἀφρικανόν, δανειζόμενον ἀπὸ τὸν Μανέθωνα, 8 βασιλεῖς. Ἡ δευτέρα 9, καὶ αὐτοὺς Θινίτας, ἡ τρίτη καὶ ἡ τετάρτη Μεμφίτας, ἡ μὲν 9, ἡ δὲ 8. Ἡ πέμπτη ἐξ Ἐλεφαντίνης, 8. Αἱ τρεῖς ἑπόμεναι αὖθις Μεμφίτας, ἡ μὲν 6, ἡ δὲ 70 καὶ ἡ ἄλλη 27. Αἱ μετ' αὐτὰς δύο Ἡρακλειοπολίτας, ἀνὰ 19. Ἄλλαι τρεῖς μετ' αὐτὰς, Διοσπολίτας 16, 7 καὶ 60· ἡ δεκάτη τετάρτη 76 Ξοΐτας. Μετ' αὐτοὺς δ' ἐγένετο ἡ κατάκτησις τῶν Ἀράβων Ὑκσούς, ἀποτελεσάντων καὶ αὐτῶν τρεῖς δυναστείας ἐκ 6, 32 καὶ 43 βασιλέων. Ἐπὶ τῆς τρίτης ἐξ αὐτῶν οἱ ἀρχαῖοι βασιλεῖς ἀνεκτήσαντο μέρος τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῶν, καὶ ἦρχον ἐν Θήβαις ἐν ᾧ οἱ Ὑκσοὺς ἐν Μέμφει. Αἱ τρεῖς ἑπόμεναι δυναστεῖαι συνέκειντο αὖθις ἐκ Διοσπολιτῶν βασιλέων, 16, 7 καὶ 12, καὶ ἐπὶ τῆς πρώτης αὐτῶν κυρίως (τῆς δεκάτης ὀγδόης) ἀνεδείχθησαν μεγάλοι ἡγεμόνες καὶ κατακτηταί, ἡ Αἴγυπτος ἔφθασεν εἰς ἀκμὴν ἰσχύος καὶ δόξης, καὶ ἀνηγέρθησαν τὰ λαμπρότερα καὶ μεγαλοπρεπέστερα αὐτῆς οἰκοδομήματα. Μετ' αὐτοὺς ἦρξαν 7 βασιλεῖς Τανιτικῆς δυναστείας, μεθ' οὓς 9 ἕτεροι ἀνήκοντες εἰς δυναστείαν ἐκ Βουβάστιδος, καὶ αὖθις 4 δυναστεῖαι Τανιτικαί. Εἶτα δὲ εἰς ἐκ Σάϊδος, 3 Αἰθίοπες, καὶ πάλιν 9 Σαΐται. Μετ' αὐτοὺς ἡ Αἴγυπτος ἐκυριεύθη ὑπὸ Καμβύσου, καὶ 8 βασιλεῖς τῆς Περσικῆς δυναστείας ἐβασίλευσαν ἐπ' αὐτῆς. Μετ' αὐτοὺς ἡ 28 δυναστεία περιελάμβανεν 1 Σαΐτην βασιλέα, ἡ εἰκοστὴ ἐννάτη 4 Μενδεσίους, ἡ τριακοστὴ 4 Σεβεννύτας, καὶ τέλος ἡ τριακοστὴ πρώτη 3 πάλιν Πέρσας.

Ἐξεθέσαμεν τὸν πίνακα τούτον τῆς διαδοχῆς τῶν βασιλέων κατὰ Ἰούλιον τὸν Ἀφρικανόν, διότι ἂν καὶ ἀπὸ τὰς αὐτὰς πηγὰς ἐπαγγελλόμενοι ὅτι ἠρύσθησαν οἱ διάφοροι περὶ αὐτῶν γράψαντες, ἀλλὰ οὐκ ὀλίγον διαφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλους καὶ περὶ τῆς ἀλληλουχίας τῶν δυναστειῶν, καὶ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βασιλέων ἑκάστης, ἔτι δὲ μᾶλλον περὶ τῆς διαρκείας αὐτῶν. Τὸ δὲ παραδοξότερον, καὶ αὐτὸς ὁ Ἰούλιος, καὶ αὐτὸς ὁ Εὐσέβιος διαφωνοῦσι πρὸς ἑαυτούς, διότι ἄλλο λέγουσι τὸ κεφάλαιον τῶν ἀριθμῶν τῶν κατὰ δυναστείας βασιλέων, καὶ τῶν χρόνων τῆς ἀρχῆς αὐτῶν, καὶ ἄλλο ἐξάγεται ἐκ τῆς καθ' ἕκαστα ἀπαριθμήσεως τῶν ἰδίων. Τὰς ἀντιφάσεις ταύτας πολλοὶ τῶν νεωτέρων σοφῶν διαφόρως ἀπεπειράθησαν νὰ συμβιβάσωσι, πολλάκις αὐτοὶ εἰς νέας ἐκ τούτου ἀντιφάσεις περιπεσόντες. Μόνη δ' ἡ ἀνεύρεσις καὶ ἐντελὴς ἀνάγνωσις ὅ,τι πλείστων ἱερογλυφικῶν μνημείων, ὧν τὴν κλεῖδα ἀνεῦρεν ὁ δαιμόνιος Σαμπολλίων καὶ οἱ μετ' αὐτὸν Αἰγυπτιοδίφαι, θέλει μᾶλλον φωτίσει ὡς πρὸς τὴν, κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους κᾷν, ἀληθῆ χρονολογίαν τῶν Αἰγυπτιακῶν δυναστειῶν.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.

Δημοσιεύομεν εὐχαρίστως τὸ ἑπόμενον ἀπόσπασμα τῆς κατὰ τὸ 1849 ἔτος γραφείσης διοικητικῆς ἐκθέσεως τοῦ Κ. Ἐπάρχου Δωρίδος. Ἡ Ἑλλὰς ἅπασα εἶναι στάδιον περιέργων ἀρχαιολογικῶν καὶ τοπογραφικῶν ἐρευνῶν· καὶ ἂν ἅπαντες οἱ κατὰ τόπους διοικηταὶ ἐδείκνυον τὴν πεφωτισμένην φιλοτιμίαν τοῦ Κ. Καλαμίδα, μεγάλη ἐκ τῶν ἐκθέσεων αὐτῶν ἠδύνατο νὰ προσγίνῃ εἰς τὴν ἐπιστήμην ὠφέλεια, οὐχὶ τοσοῦτον διὰ τὴν ὀρθότητα τῶν συμπερασμάτων πάντοτε, ὅσον διὰ τὴν τῶν διδομένων ἀκρίβειαν.

Τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἐκθέσεώς μου χρίζει καὶ μελέτης ἐμβριθοῦς καὶ χρόνου μακροῦ, διὰ ν' ἀναπτυχθῇ προσηκόντως. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ ὅμως θέλω περιγράψει μόνον τὰς ὑπαρχούσας κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ἀρχαιότητας μὲ μικράς τινας ἀρχαιολογικὰς παρατηρήσεις.

Δὲν δύναμαι νὰ σιωπήσω ὅτι τῶν πλείστων δήμων ἡ ὀνοματοθεσία εἶναι ἀνακριβής, διότι ἐκεῖνοι, οἵτινες πρῶτοι ἔθεσαν τὰ ὀνόματα, καὶ ὥρισαν τὰς θέσεις τῶν ἀρχαίων δήμων, ὀλίγον ἐμελέτησαν τὰς ἀρχαίας Γεωγραφίας, καὶ ὀλίγον παρέβαλον τὴν σημερινὴν τῶν ἐπαρχιῶν διαίρεσιν μὲ τὴν ἀρχαίαν.

Κατὰ τὰς ὑπαρχούσας ὀνοματοθεσίας τῶν δήμων ἡμεῖς ἔχομεν σήμερον *μόνον τὰ ὀνόματα*, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ *πράγματα*, εἰς ὀλίγους δ' ἔχομεν ἀμφότερα. Φέρω παράδειγμα τὴν ἐπαρχίαν Δωρίδος.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ σχηματισμοῦ τῶν δήμων διῃρέθη καὶ ἡ ἐπαρχία Δωρίδος εἰς ἕνδεκα δήμους Αἰγιτίου, Ἑαίας, Κόρακος, Κροκυλίου, Ὀφιονίας, Βωμῶν, Ποτιδανίας, Οἰνεώνος, Ἑολοφῶνος, Ὀλισσόνος καὶ Οἰάνθης. Ἀλλὰ κατὰ τὸ 1836 συνεχωνεύθησαν οἱ τρεῖς πρῶτοι εἰς ἕνα ὑπὸ τὸ ὄνομα, δῆμος Αἰγιτίου, οἱ τρεῖς δεύτεροι, εἰς ἄλλον, ὑπὸ τὸ ὄνομα, δῆμος Κροκυλίου, οἱ τῆς Ποτιδανίας καὶ οἱ τρεῖς τελευταῖοι, εἰς τέταρτον, ὑπὸ τὸ ὄνομα, δῆμος Ἑολοφῶνος.

Ἀλλὰ κατὰ τὸν Στράβωνα, ἡ ἀρχαία Δωρικὴ χώρα ἦτον τετράπολις, καὶ αἱ τέσσαρες πόλεις ἐκαλοῦντο Ἐρινεὸς (ὁ), Βοῖον (τὸ), Πίνδος (ἡ), καὶ Κυτίνιον (τό). Ἰδοὺ δὲ πῶς ἐκφράζεται· « Τοῖς δὲ Λοκροῖς, τοῖς μὲν Ἑσπερίοις συνεχεῖς εἰσὶν Αἰτωλοί, τοῖς δ' Ἐπικνημιδίοις Αἰνιᾶνες, οἱ τὴν Οἴτην ἔχοντες, καὶ μέσοι Δωριεῖς. Οὗτοι μὲν οὖν εἰσὶν οἱ τὴν τετράπολιν οἰκήσαντες, ἣν φασιν εἶναι Μητρόπολιν τῶν ἀπάντων Δωριέων· πόλεις δ' ἔσχον Ἐρινεὸν, Βοῖον, Πίνδον, Κυτίνιον. Ὑπέρκειται δὲ Πίνδος τὸν Ἐρινέον. Παραῤῥεῖ δ' αὐτὴν ὁμώνυμος ποταμὸς, ἐμβάλλων εἰς τὸν Κηφισσὸν, οὐ πολὺ τῆς Λιλαίας ἄνωθεν. Τινὲς δὲ Ἀκύφαντα λέγουσι τὴν Πίνδον. »

Ἐξ οὗ εἶναι σήμερον ὁ Ἐρινεός, ποῦ τὸ Βοῖον, ποῦ ἡ Πίνδος, ποῦ τὸ Κυτίνιον; Κατὰ τὸ Γεωγραφικὸν Λεξικὸν τοῦ Κ. Σκαρλάτου Βυζαντίου, ὁ Ἐρινεὸς εἶναι ἡ σήμερον καλουμένη Ἀρτωτίνα. Ἀλλὰ, κατὰ τὸ Λεξικὸν τοῦ Νικολάου Λωρέντου, ἦτον πόλις Δωρικὴ περὶ τὸ ὄρος Πίνδον. Τὸ Βοῖον, πόλις πλησίον τοῦ Ἐρινέου, ἐπὶ τοῦ ὄρους Παρνασσοῦ, τὸ Κυτίνιον, πόλις καὶ αὕτη ἐπὶ τοῦ ὄρους Παρνασσοῦ καὶ ἡ Πίνδος, πόλις τῆς Δωρίδος ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ ἐν τῇ Δωρικῇ χώρᾳ.

Ἂς ἔλθω ἤδη εἰς τοὺς πρὸ τοῦ 1836 καὶ νῦν δήμους τῆς Δωρίδος. Τὸ Αἰγίτιον ἦτον κώμη τῆς Αἰτωλίας παραθαλασσία (Θουκυδ. γ'. 97), καὶ, ὡς τοι αὕτη, ἔκειτο βεβαίως ἐκεῖθεν τῆς Ναυπάκτου, καθότι ὅλον τὸ ἀπὸ Κρίσσης μέχρι Ναυπάκτου παράλιον ἐθεωρεῖτο ὡς χώρα τῶν Ὀζόλων, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κ. Σκαρλάτος Βυζάντιος ἐχαρακτήρισεν ὡς Αἰγίτιον τὴν Βελίτζαν χωρίον τῆς Αἰτωλίας. Σήμερον ὅμως πρωτεύουσα τοῦ δήμου Αἰγιτίου εἶναι τὸ Λοιδωρίκιον, κώμη μεσόγειος, καὶ ἐντεῦθεν τῆς Ναυπάκτου 12 ὥρας. Ἡ Ἑαία, κώμη ἐπὶ τῆς χώρας τῶν Ὀζόλων Λοκρῶν, κειμένη ἀκριβῶς τῆς Αμφίσσης. (Στέφ Βυζ. καὶ Θουκυδ. γ', 101). Βλ. τὸν πρῶτον σχηματισμὸν τῶν δήμων τὸ Μαλανδρίνον ὠνομάσθη οὕτως, ἴσως προσφυῶς. Ὁ Κόραξ, ὄρος ἀπότομον καὶ πετρῶδες χωρίζον τὴν Αἰτωλίαν ἀπὸ τοὺς Λοκροὺς Ὀζόλας (Στράβ.) κατὰ δὲ τὸ 1835 ἐσχηματίσθη δῆμος Κόρακος ἀπὸ τὰ χωρία Γρανίτζαν, Κλῆμα, καὶ ἄλλα τινὰ κείμενα εἰς τὰς ἀνατολικὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Κόρακος. Τὸ Κροκύλιον, πόλις τῆς Αἰτωλίας, κειμένη μεταξὺ Τειχίου καὶ Ποτιδανίας (Θουκυδ. γ'. 96): καὶ ἤδη τὸ χωρίον Πεντεῦιοι, ὅπου ὑποθέτω τὸ Τείχιον, ὡς κατωτέρω θέλω ἐξηγηθῆ. Ἡ Ὀφιονία· Ὀριονεῖς, λαὸς τῆς Αἰτωλίας, κατοικῶν περὶ τὸ ὄρος Κόρακα, καὶ ἐκτεινόμενος ἕως τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου· κατὰ δὲ τὸ 1835 ἐσχηματίσθη δῆμος Ὀφιονίας ἀπὸ τὰ χωρία Βιστενίτζας κλπ. ὁ δὲ Κ. Σκαρλάτος Βυζάντιος ὑποθέτει ὡς Ὀφιονίαν τὸ χωρίον Βλαχόν. Οἱ Βωμοί, ὄρος τῆς Αἰτωλίας, σχηματίζον τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Οἴτης, τὰ νῦν, Ἄνινος, ὄρος. Στέφ., καὶ Βωμιεῖς, λαὸς τῆς Αἰτωλίας, συνεχόμενος μὲ τοὺς Ὀφιονεῖς, καὶ κατοικῶν ἐπὶ τοῦ ὄρους Βωμία, πλησίον τῶν συνόρων τῆς Θεσσαλίας. — Θουκυδ. γ'. 98. Στράβ. — Κατὰ δὲ τὸ 1835 ἐσχηματίσθη δῆμος Βωμῶν, πρωτεύουσα τοῦ ὁποίου ἦτον ἡ Ἀρτοτίνα, χωρίον ὀρεινὸν, κείμενον ἄνωθεν τοῦ ποταμοῦ Λυκόρμα (Φίδαρι) καὶ ἀπέναντι τοῦ Αἰτωλικοῦ ὄρους Βωμία. Ἡ Ποτιδανία, πολίχνη ἀχυρὰ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὀζόλων, κειμένη ἐπὶ τῶν ὁρίων τῆς Αἰτωλίας. Σήμερον εἶναι τὸ Παλαιοξάριον, κείμενον ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ Πίνδου (Μόρνου), ὅστις χωρίζει τὴν Ναύπακτον καὶ τὸν δῆμον Ἀποδοτίας ἀπὸ τὴν Ποτιδανίαν. Ὁ Οἰνεών, πόλις μικρὰ τῶν Ὀζόλων Λοκρῶν, κειμένη *παρὰθαλασσίως* ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, μὲ λιμένα — Θουκ. γ'. 98. — Κατὰ δὲ τὸ 1835 ἦτον τὸ μεσόγειον χωρίον Στύλια, ὅπου δὲν ὑπάρχουν οὐδ' ἀρχαιότητες. Ἡ Ἑολοφών, πόλις ἐπὶ τῆς χώρας τῶν Ὀζόλων Λοκρῶν, κειμένη ἀνατολικῶς — Θουκυδ. Στέφ. Βυζ. — Σήμερον εἶναι ἡ παράλιος Βυτρινίτζα, δῆμος Ὀλισσόνος ὠνομάσθησαν τὸ 1835 τὰ χωρία Ξυλογαΐδαρας, Βελενίκου καὶ Μαραζίων ἐκ τῶν κατὰ τὴν θέσιν «Σούλη Ζευγάρι» φαινομένων ἀρχαίων ἐρειπίων· ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθην νὰ εὕρω τὴν λέξιν ταύτην εἰς τὰ γεωγραφικὰ λεξικά, διὰ νὰ ἴδω ποῦ ἔθετον τὴν κώμην Ὀλισσόνα οἱ ἀρχαῖοι γεωγράφοι. Οἰάνθη καὶ Οἰάνθειά, πόλις παραλασσία τῶν Ὀζόλων Λοκρῶν, κειμένη ἐπὶ τοῦ Κρισσαίου κόλπου. Κατὰ δὲ τὸ 1835 ὠνόμασαν οὕτω τὸ χωρίον Βιδάκβον ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ ὑπαρχόντων ἀρχαίων ἐρειπίων, ἐν ᾧ κοινῶς παραδέχονται οἱ Γεωγραφικοὶ Λεξικογράφοι, ὡς Οἰάνθην, τὸ Γαλαξείδιον, ὅπου ὑπάρχουν ἄφειροι ἀρχαιότητες.

Διὰ νὰ τεθῶσι λοιπὸν ἀκριβῶς τὰ ὀνόματα τῶν δήμων, καὶ ὁρισθῶσιν αἱ θέσεις, ὅπου τὸ πάλαι ἔκειντο αἱ πόλεις, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα λαμβάνουσι σήμερον οἱ δῆμοι, θεωρεῖται ἀπολύτως ἀναγκαῖον νὰ σχηματισθῇ ἐπιτροπή τις ἐκ τριῶν ἀνδρῶν ἱστορικῶν καὶ ἀρχαιολόγων, καὶ νὰ περιέλθῃ τὴν Ἑλλάδα, φέρουσα ἀνὰ χεῖρας τὰ συγγράμματα ὅλων τῶν ἀρχαίων γεωγράφων, διὰ νὰ συντάξῃ γεωγραφίαν νέαν κατὰ σύγκρισιν πρὸς τὴν ἀρχαίαν. Τότε μόνον θέλει καυχᾶσθαι ὁ Ἕλλην, ὅτι ἠδυνήθη νὰ ἀνεύρῃ τοὐλάχιστον κατὰ προσέγγισιν τὰς ἀρχαίας τῶν προγόνων του πόλεις, καὶ δὲν θέλει αἰσχύνεσθαι, ἂν φέρῃ τὸ ἐθνικὸν λεγόμενον ὄνομα, Αἰγίτιος, Τολοφώνιος, Ποτιδανιάτης, καὶ Κροκύλιος, ὡς συμβαίνει σήμερον, ὅτε, καλούμενος οὕτω, θεωρεῖται κατὰ τοὺς ἀρχαίους γεωγράφους, ὡς κάτοικος ἄλλου δήμου, παρὰ τὸν τῆς διαμονῆς του.

Μετὰ τὴν μικρὰν ταύτην παρέκβασιν ἔρχομαι ἤδη νὰ περιγράψω τὰς ἀρχαιότητας τῆς Δωρίδος.

Ὁδεύων ἀπὸ Λιδωρικίου πρὸς τὸ χωρίον Μαλανδρίνον ἀπήντησα πρὸς ἀριστερὰν τῆς ὁδοῦ εἰς ἓν ῥεῦμα, κατάφυτον ἀπὸ πλατάνους, λείψανα κυκλωπικοῦ περιτειχίσματος, προχωρήσας δὲ ἐπὶ ὥραν 1 1/2 ἀπὸ Λιδωρικίου παρετήρησα ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς τὰ θεμέλια ἄλλης ἀρχαίας οἰκοδομῆς παριστανούσης πύργον· ἡ θέσις δ' ὅπου κεῖται, καλεῖται ὑπὸ τῶν χωρικῶν «Μάρμαρα» ἕνεκεν τῶν ἀρχαίων μαρμάρων, μὲ τὰ ὁποῖα εἶναι ἐσκεπασμένον.

Φθάσας δὲ εἰς τὸ χωρίον Μαλανδρίνον παρετήρησα εἰς τὸν πρὸς μεσημβρίαν κείμενον λόφον σειρὰν κυκλωπικοῦ τείχους, ἔχοντος, κατὰ διαλείψεις, καὶ ἐπάλξεις, καὶ παριστῶντος ἔτι καὶ νῦν λαμπρότητα ἐξαίσιαν καὶ κάλλος περιφανές. Αὐτόθι βεβαίως ὑπῆρχε κώμη λαμπρὰ τὸ πάλαι, καὶ ἴσως ἦτον ἡ Ἑαία· κώμη ἐπὶ τῆς χώρας τῶν Ὀζόλων Λοκρῶν, κειμένη ἀρκτικῶς τῆς Αμφίσσης, κατὰ τὸν Στέφ. Βυζάντιον καὶ τὸν Θουκυδ. γ', 101. Ἡ περιφέρεια τοῦ τείχους εἶναι ἀκριβῶς ἐκτεταμένη, καὶ σώζεται σχεδὸν ὁλόκληρος, πλὴν τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς.

Περὶ τὸ ἄκρον τῆς ἀρκτικῆς πλευρᾶς οὐ μακρὰν φαίνονται πέριξ ἑνὸς πρίνου μικροῦ ἐρείπιον ἀρχαίας οἰκοδομῆς, ἥτις ἦτον ἴσως Ναΐσκος τις.

Εἰς κώμην Βυτρινίτζαν, πρωτεύουσαν τοῦ δήμου Τολοφῶνος, φαίνονται κατὰ τὸ μεσημβρινὸν παρά-

λιον ἐπί τινος λόφου ἐρείπια ἀρχαίου περιτειχίσματος, ὅπου ἀναμφιβόλως ὑπῆρχε καὶ ἀρχαία κώμη, ἀλλ' εἶναι ἄγνωστον πῶς ὠνομάζετο. Ἂν αὕτη ἦναι ἡ ἀρχαία Τολοφῶν, εἶναι ἄδηλον, μολονότι, ὡς χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν Στέφ. Βυζάντιον « πόλις ἐπὶ τῆς χώρας τῶν Ὀζόλων Λοκρῶν κειμένη ἀνατολικῶς» ἐνδέχεται νὰ ἦναι αὐτή. Ὅ,τι ὅμως μὲ κάμνει νὰ διστάζω εἶναι ὅτι παραλία οὖσα, δὲν χαρακτηρίζεται ὡς τοιαύτη ὑπὸ τῶν γεωγράφων καὶ ἱστορικῶν. Ἔπειτα ὁ Βυζάντιος παραλληλίζει τὴν Τολοφῶνα μὲ τὸ σήμερον καλούμενον « Μοναστῆρι Κούτζιον » ὁποῖον δὲν ὑπάρχει σήμερον οὐδὲν εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ δήμου Τολοφῶνος, πλὴν ἑνὸς ἐπονομαζομένου « Κουτζούρου » ἀλλὰ καὶ τοῦτο κεῖται μακρὰν τῆς Βυτρινίτζας καὶ πλησίον τοῦ χωρίου Πλέσσα.

Ἐνταῦθα ἔμαθον, ὅτι καὶ εἰς χωρίον Βίδαβην, κείμενον ἀνατολικῶς τῆς Βυτρινίτζης καὶ ἀπέχον ταύτης ὡσεὶ ὥρας δύο, ὑπάρχει ἀρχαῖον φρούριον ἀξιολογώτερον τοῦ τῆς Βυτρινίτζης, ἀλλὰ δὲν εἶχον καιρὸν νὰ τὸ ἐπισκεφθῶ ἐκ τοῦ πλησίου.

Ἀπέναντι τῶν Τριζωνίων καλουμένων νήσων ὑπάρχει θέσις, καλουμένη « Σούλη Ζευγάρι ». Ἐκεῖ ἐπὶ λόφου ὑψηλοῦ ὑπάρχουν, ὡς ἔμαθον, ἐρείπια μεγαλοπρεποῦς φρουρίου. Ἔμαθον προσέτι, ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς μεγαλητέρας τῶν ἀνωτέρω δύο ἐρημονήσων ὑπάρχουν φρέατα ποτίμου ὕδατος, καὶ ἐρείπια ἀρχαίου φρουρίου περὶ τὸ στόμιον τοῦ λαμπροῦ λιμένος δεξιόθεν.

Εἰς θέσιν Κοτκουβίσταν, ἀπέχουσαν τοῦ χωρίου Μάκρυσι τοῦ αὐτοῦ δήμου μίαν ὥραν πρὸς μεσημβρίαν, εὗρον πρὸς τὸ ῥεῦμα ἐρείπιον οἰκοδομῆς σπανίας, παριστώσης ἀρχαίαν ἀγροτικὴν οἰκίαν. Οἱ τοῖχοι αὐτῆς ἔχουσι δύο σειρὰς ἐπιμήκων λίθων ἐκ σχιστου. Τὸ ἐξωτερικὸν τῆς οἰκοδομῆς εἶναι πολύγωνον καὶ ἔχει πρὸς ἄρκτον τὴν εἴσοδον, τὸ ἐσωτερικὸν δὲ συνίσταται εἰς πρόδομον, εἰς τρεῖς διαιρέσεις ἐκ δεξιῶν, καὶ μίαν εὐρύχωρον ἐξ εὐωνύμων.

Ἂν ἡ οἰκοδομὴ αὕτη παριστᾷ ἀρχαίαν οἰκίαν, ὅπερ εἶναι βέβαιον, λύεται δι' αὐτῆς ἓν σπουδαῖον ζήτημα, ὑπάρχον μέχρι τοῦδε ἐκκρεμὲς μεταξὺ ὅλων, καὶ αὐτῶν τῶν ἐπισημοτέρων ἀρχαιολόγων, εἰς τῶν ὁποίων, ὁ σοφὸς Μαρίετος, ἔφθασε νὰ ἐξομοιώσῃ τὰς Ἑλληνικὰς οἰκίας μὲ τὰς σημερινὰς Τουρκικάς, λόγῳ μόνον, ὅτι οἱ Τοῦρκοι κατακτήσαντες τὴν Ἑλλάδα εὗρον καὶ οἰκίας ὡκοδομημένας συμφώνως πρὸς τὰ ἔθιμά των. Περιήγ. Ν. Ἀναχάρσιδος σελ. 413—414 Τόμ. 2. Ἀλλὰ περὶ τῆς προκειμένης οἰκοδομῆς κάμνω λόγον ἐκτενῆ εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 1784 ἀπὸ 28 Ἰουλίου πρὸς τὴν Νομαρχίαν ἀναφοράν μου.

Τὸ ἐρείπιον τῆς οἰκοδομῆς ταύτης κεῖται ἐπὶ ἰσοπέδου γῆς, ἀλλὰ πρὸς ἀνατολὰς ἔπεται κρημνὸς λόγου ἄξιος, καὶ πρὸς μεσημβρίαν γῆ κατωφερής· ἔχει περιφέρειαν ὡσεὶ 50 βασιλ. μέτρων· αἱ πρὸς ἀνατολὰς καὶ μεσημβρίαν πλευραὶ διατηροῦνται πολὺ ὑψηλότερον ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς· μέρος τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς κατέῤῥευσε πρὸ πολλοῦ, καὶ τὸ ἄλλο ἦτον ἑτοιμόῤῥοπον ἀφ' ἧς τὸ ἐπεσκέφθην.

Ὅταν ἔφθασα εἰς τὸ χωρίον Μηλαίαν τοῦ αὐτοῦ δήμου ἐρευνῶν περὶ ἀρχαιοτήτων, ἔμαθον, ὅτι πρὸς ἀνατολὰς τοῦ χωρίου εἰς τὴν μεταξὺ τῶν ὁρίων « Γεωργίου Βουνί, Ἀετοβοῦνι καὶ Γρηᾶς Στρόγκας» φαινομένην κοιλάδα ὑπάρχουν ἐρείπια ἀρχαίου πύργου, ἐξ ὧν καλοῦσιν οἱ κάτοικοι τὴν θέσιν « Μάρμαρα». ἀλλ' ἐπειγόμενος νὰ μεταβῶ μετὰ τοῦ Νομοῦ ἀτροῦ εἰς τὸ χωρίον Στύλιαν, ὅπου ἔθνησκον πολλὰ ζῶα ἐκ τῆς ἐπιζωοτίας, δὲν ἐδυνήθην νὰ ἐπισκεφθῶ τὰ ἀρχαῖα ταῦτα ἐρείπια.

Περιοδεύων τὸν δῆμον Ποτιδανίας, καὶ μεταβαίνων εἰς τὴν διατηρουμένην Μονὴν « Βαρνάκοβαν » εἶχον ἀριστερόθεν τὰ χωρία Καρουτάκα, Παλαιόμυλον, Κλημάκα καὶ τὸν Κρισσαῖον Κόλπον. Ἐρευνῶν δὲ περὶ ἀρχαιοτήτων, ἔμαθον, ὅτι εἰς Παλαιόμυλον κατὰ τὴν θέσιν « Ἅγιος Νικόλαος » ὑπάρχει ἐρείπιον κυκλωπικοῦ μακροῦ τείχους, ἐκτεινομένου σχεδὸν ἕως εἰς τὴν θάλασσαν. Εἰς θέσιν « Σουλὲ, » κειμένην μεταξὺ τῶν χωρίων Ὀμερεφίδι, Λόγκου καὶ Κλημακιῶν, ἐπί τινος λόφου ὑπάρχει ἄλλο ἐρείπιον ἀρχαίου φρουρίου, καὶ εἰς θέσιν, καλουμένην Παλαιόκαστρον, διὰ τοῦτο καὶ μόνον ὅτι ἔχει ἀρχαῖον φρούριον, ὑπάρχουν ἐπίσης ἀρχαῖα ἐρείπια. Ἀλλ' ἐξ ὅλων αὐτῶν δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐπισκεφθῶ ἐκ τοῦ πλησίον, πλὴν μόνου τοῦ κατὰ τὴν θέσιν Παλαιόκαστρον, κειμένου πρὸς ἀριστερὰν τῆς πρὸς τὴν Μονὴν ἀγούσης ὁδοῦ. Τὸ αὐτόθι ὅμως φαινόμενον ἐρείπιον δὲν παριστᾷ μεγάλην ἀρχαίαν κώμην, ἐκτὸς ἂν αὐτόθι ὑπῆρχεν ἡ Ἀκρόπολις, καὶ πέριξ ἡ Πολίχνη, καθόσον μάλιστα οὐ μακρὰν ἐκεῖθεν καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς πρὸς τὴν Μονὴν ὁδοῦ ἐφαίνοντο καὶ πολλοὶ ἀρχαῖοι τάφοι εὐτελεῖς. Μοὶ εἶπον ὅμως οἱ ὁδηγοί μου, ὅτι ἐντὸς τῆς περιφερείας τοῦ ἀρχαίου φρουρίου εὑρέθησαν καὶ λάρνακες μαρμάριναι.

Τὸ κατὰ τὴν θέσιν « Ἅγιος Νικόλαος» φρούριον παριστᾷ Ἀκρόπολιν πόλεως ὁπωσοῦν περιφανοῦς. Ἐπειδὴ δὲ τὸ παράλιόν της ἔχει καλὸν λιμένα διὰ μικρὰ πλοῖα, ἐνδέχεται νὰ ἔκειτο αὐτόθι ἡ ἀρχαία πόλις « Οἰνέων », τοσοῦτῳ μᾶλλον, καθόσον περιγράφεται ἀπὸ τὸν Θουκυδίδην « πόλις μικρὰ τῶν Ὀζόλων Λοκρῶν, κειμένη παραθαλασσίως ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου μὲ λιμένας, Θουκυδ. γ'. 98.», καὶ καθόσον ὅλα τὰ πέριξ αὐτῆς τῆς θέσεως χωρία, κατάφυτα καὶ σήμερον ἀπὸ ἀμπελῶνας, παράγουσιν οἶνον ἀξιόλογον. Τὰ ἐρείπια τοῦ κατὰ τὴν θέσιν « Σουλὲ » ἀρχαίου φρουρίου ἴσως εἶναι ἡ Πολίχνη ἀγχοῦ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὀζόλων, κειμένη ἐπὶ τῶν ὁρίων τῆς Αἰτωλίας, » διότι καὶ γειτνιάζει μὲ τὴν χαρακτηρισθεῖσαν ὑπ' ἐμοῦ « Οἰνεῶνα » πόλιν καὶ ταύτην τῶν Ὀζόλων. Ἔπειτα κατὰ Στράβωνα, ὁλόκληρον τὸ παράλιον ἀπὸ τῆς Κρίσσης μέχρι τῆς Ναυπάκτου, καὶ αὐτῆς συμπεριλαμβανομένης, μεθ' ὅλων τῶν γειτνιαζουσῶν πόλεων καὶ κωμῶν, ἐθεωρεῖτο ὡς χώρα τῶν Ὀζόλων.

Ἀπὸ τὴν μονὴν Βαρνάκοβαν μετέβην εἰς Λυκοχώριον τοῦ δήμου Ποτιδανίας, ὅθεν ἀναχωρήσας κατέβην εἰς τὸν ποταμὸν Πένδον, τὸν ἀποῖον διαβὰς εἰσῆλθον εἰς ὁδὸν ἀνάντη καὶ σκολιὰν, ἀγουσαν εἰς χωρίον Κωπάκι τοῦ δήμου Κροκυλίου. Περὶ τὸ τέλος τῆς ὁδοῦ εὑρισκόμενος, ἔμαθον ἀπὸ τοὺς ἱππηλάτας μου, ὅτι πρὸς δεξιὰν οὐ μακράν, εἰς θέσιν καλουμένην « Σίμου Πλάτανος, » ὑπῆρχε βρύσις καὶ πλησίον αὐτῆς ἀρχαῖα ἐρείπια· καταπεπονημένος ἀφ' ἑνὸς ἐκ τῆς σκολιᾶς ὁδοῦ, καὶ ἐπιθυμῶν ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐπισκεφθῶ τὰ ἀρχαῖα ἐρείπια, μετέβην εἰς τὴν βρύσιν, καὶ εἶδον ἐρείπια ἀρχαίου πύργου ὁπωσοῦν μεγαλοπρεποῦς.

Ὁδεύων ἀπὸ τοῦ χωρίου Κωπακίου πρὸς τὸ χωρίον Πλαταιοκάτουνον, ἀπήντησα πρὸς ἀριστερὰν, ὀλίγον πρὶν φθάσω εἰς τὸν τελευταῖον, θέσιν ἐσκεπασμένην ἀπὸ ὑψικομα δένδρα, καὶ ἐρωτήσας ἔμαθον, ὅτι ὀνομάζεται « τοῦ Σωτῆρος », ἐκ τινος χριστιανικοῦ ναοῦ, τιμωμένου ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ· μετέβην ἐκεῖ διὰ νὰ ἴδω τοὺς ναοὺς, καὶ ἀντὶ τούτου, εὗρον ἐρείπια ἀρχαίου περικαλλοῦς ναοῦ, ἴσως τοῦ Σωτῆρος Ἀπόλλωνος, ἐσκεπασμένα ἀπὸ 8—10 ὑψικόμους πρίνους, καὶ ἔμαθον, ὅτι ἂν καὶ κατελύθη πρὸ ἐτῶν ὁ χριστιανικὸς ναὸς, ἱερουργεῖ ὅμως ἐνιαυτίως ἱερεὺς κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἀρχαίου ναοῦ, τὰ ὁποῖα συνίστανται εἰς λίθους τετραγώνους καὶ ἐπιμήκεις, καλῶς λελαξευμένους καὶ δεικνύοντας ὁ πᾶς συνεκτικοῦ μολύβδου.

Ἀναχωρήσας ἀπὸ Παλαιοκάτουνον διὰ τὸ χωρίον Πεντεϋιοῦς, πρωτεύουσαν τοῦ δήμου Κροκυλίου, ὡδηγήθην εἰς ἓν ἄλλο ναΐδιον χριστιανικόν, κείμενον ἄνωθεν τοῦ χωρίου εἰς θέσιν ὑψηλὴν, καὶ ἐσκεπασμένον ἐπίσης ἀπὸ ὑψικόμους πρίνους. Παρετήρησα δὲ, ὅτι καὶ τοῦτο ἀνεκαινίσθη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων Ἑλληνικοῦ ναοῦ, πολλὰ λείψανα τοῦ ὁποίου φαίνονται ἔτι καὶ νῦν.

Ἀπέναντι τοῦ Ναϊδίου τούτου καὶ πρὸς τὰς ὑπωρείας ἑνὸς ὄρους Αἰτωλικοῦ, εἶδαν λείψανα ἀρχαίου περιτειχίσματος πόλεως εἰς διαφόρους σειράς, καὶ ὑποθέτω, ὅτι αὐτόθι ὑπῆρχεν ἡ ἀρχαία πόλις Κροκύλιον, διότι περιγράφεται ἀπὸ τὸν Θουκυδίδην γ'. 96 ὡς « πόλις τῆς Αἰτωλίας, κειμένη μεταξὺ Τειχίου καὶ Ποτιδανίας. » Καὶ ἀληθῶς, ἂν ἀποδώσωμεν εἰς τὰ ὀλίγον κατωτέρω τοῦ χωρίου Πεντεϋιῶν (Πεντα-γιῶν) φαινόμενα ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως τὸ ὄνομα τοῦ Τειχίου, ἡ πόλις Κροκύλιον κεῖται μεταξὺ Ποτιδανίας καὶ Τειχίου, ἀπέχουσα ἀπὸ μὲν τῆς πρώτης 7 περίπου ὥρας, ἀπὸ δὲ τῆς δευτέρας δύο μόνον· εἰς τὴν σειρὰν καὶ πέριξ τῆς πρὸς τὸ χωρίον Πεντεϋιοῦς ὁδοῦ φαίνονται καὶ διάφοροι ἀρχαῖοι τάφοι.

Ὀλίγον κατωτέρω τοῦ χωρίου Πεντεϋιῶν, πρωτεύουσης τοῦ δήμου Κροκυλίου, φαίνονται, ὡς προείπον, ἐρείπια περιτειχίσματος ἀρχαίας πόλεως, καὶ ὑποθέτω, ὅτι αὐτόθι ἔκειτο ἡ Πολίχνη Τείχιον, διότι περιγράφεται ἀπὸ τὸν Θουκυδίδην. « Πολίχνη τῆς Αἰτωλίας » καὶ γειτνιάζει μὲ τὸ Κροκύλιον, κείμενον, ὡς προεστημείωσα, μεταξὺ Τειχίου καὶ Ποτιδανίας.

(Ἕπεται συνέχεια).

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ.

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλάδ. 95.)

—o—

XXV.

Τρεῖς ἀνδρειωμένοι βούλονται ν' ἄλθουν τὸν πάνω κόσμο,
Κ' ἡ λιγερὴ τ' ἀγρίκησε κ' ἡ λιγερὴ τοὺς λέγει·
Πάρ' τε με ἀνδρειωμένοι μου, κ' ἐμὲ τὸν πάνω κόσμο,
Πῶς νὰ σὲ πάρω, λιγερὴ, πῶς νὰ σὲ πάρω κόρη,
Ποῦ σὲ βροντοῦν τὰ βοῦχά σου, φυσοῦν καὶ τὰ μαλλιά σου;
Κτυπᾷ καὶ τὸ καλίγι σου καὶ μᾶς ἀκούει ὁ γάρος·
Ἐγὼ τὰ βοῦχα βγάνω τα κ' τὰ μαλλιὰ τὰ κόβγω,
Καὶ τὰ καλιγοπάπουτσα 'ς τὴν σκάλα τ' ἀπιθένω.
Πάρτε με, ἀνδρειωμένοι μου, κ' ἐμὲ τὸν πάνω κόσμο,
Ὀπ' ἄφησα μικρὸ παιδί, μικρὸ παιδὶ 'ς τὴν κούνια,
Κλαῖει τὴν νύχτα γιὰ βυζί καὶ τὴν αὐγὴ γιὰ μάνα,
Καὶ στὰ γλυκοχαράματα παιδὶς νὰ τὸ λυσοδέσῃ.

XXVI.

Μαλαγματένιος ἀργαλιὸς κ' ἐλεφαντένιο χτένι,
Κ' ἕνα κορμὶ ἀγγελικὸ κάθεται καὶ ὑφαίνει·
Ἐξῆντα δυὸ πατήματα σαράντα δυὸ καρούλια
Καὶ βρόντος καὶ ἠχὸς πολὺς ἀπ' τὰ ψηλὰ τραγούδια·
Ξενιτευτὴς ἀπέρασε 'ς τὸν μαῦρο καβαλάρης,
Κοντοκαρατεῖ τὸν μαῦρό του καὶ τὴν καλημερᾶει·
Καλὴ ἡμέρα σου, κυρά. Καλῶς τὸν ξένον πουλί.
Νεράκι τῆς ἐγύρεψε νὰ πῇ καὶ αὐτὸς καὶ ὁ μαῦρος.
Σαράντα τάσια τοῦδοκε, τὰ μάτια της δὲν τάιδε,
Καὶ 'ς τὰ σαραντατέσσαρα τὰ ἴδε βουρκωμένα.
Τ' ἔχεις, κόρημ' καὶ ὀλίγεσαι καὶ βαρυαναστενάζεις;
Ἐχ' ἄνδρα εἰς τὴν ξενιτιὰ τώρα δώδεκα χρόνους.
Κ' ἀκόμη τρεῖς τὸν καρτερῶ καὶ τρεῖς τὸν ἀπαντέχω.
Ἄλλος μοῦ λέγει πέθανε κ' ἄλλος μοῦ λέγει ἐχάθη,
Κὶ ἂν δὲν ἐλθῇ κ' ἂν δὲ φανῇ καλογρηὰ θὰ γίνω,
Καὶ στὸ κελλὶ θὰ σφαλισθῶ τὰ μαῦρα θὰ φορέσω.
Κόρη μ', ἄνδρας σου πέθανε, κόρη μ' ἄνδρας σου ἐχάθη,
Τὰ χέρια μου τὸν κράτησαν τὰ χέρια μου τὸ θάψαν.
Ψωμί, κερὶ τὸν δάνεισα κ' εἶπε νὰ μοῦ τὰ δώσῃς·
Τὸν κράτησες, τὸν ἔθαψες θεὸς νὰ 'ς τὸ πληρώσῃ,
Κερί, ψωμὶ τὸν δάνεισες ἐγὼ νὰ σοῦ τὰ δώσω.
Φιλὶ ἐγὼ τὸν ἐδάνεισα κ' εἶπε νὰ μοῦ τὸ δώσῃς.
Φιλὶ ἐν τὸν ἐδάνεισες τρέχα καὶ γύρευέ τον.
Κόρη μου, ἐγὼ 'μαι ἄνδρας σου, ἐγὼ μαι ὁ καλός σου.
Ἂν ἦσαι σὺ ὁ ἄνδρας μου ἂν ἦσαι ὁ καλός μου
Πέμου σημάδια τοῦ σπητιοῦ ἀπέκει νὰ σ' ἀνοίξω.
Μηλιὰ 'χεν εἰς τὴν πόρτα σου καὶ κλῆμα 'ς τὴν αὐλή σου,
Κάνει σταφύλι ῥαζκὶ καὶ τὸ κρασί του μέλι,
Τὸ πίνει ἡ γενιτζαρὰ καὶ πάει νὰ πολεμήσῃ·
Τὸ πίνει κ' ἡ φτωχολογιὰ καὶ λησμονεῖ τὸ χρέϊ.
Αὐτὰ 'ν σημάδια τῆς αὐλῆς τὰ ξεύρει ὁ κόσμος σύλος.
Πές μου σημάδια τοῦ κορμιοῦ κ' ἀπέκει νὰ σ' ἀνοίξω.
Ἐλιὰ ἔχεις 'ς μάγουλο, ἐλιὰ 'ς τὴν ἀμασχάλη,
Κ' εἰς τὸ ζερβί σου τὸ βυζὶ μικρὴ δαγκαματίτσα.
Βάγιας τρέξετ' ἀνοίξετε, αὐτὸς εἶν' ὁ καλός μου.

XXVII.

Τρία πουλάκια κάθονται ψηλὰ 'στὴν Ἀλαμάνα,
Τό 'να τηράει τ' Ἄγραφα, τ' ἄλλο τ' Ἀσπροποτάμι,
Τὸ τρίτο τὸ καλήτερο τηράει κατὰ τὸ Τσουμέρι.
Κύριέ μου τί νὰ γίνῃκε ὁ Χρίστος Μπαλωμένος
Μήτε στ' Ἄγραφα φάνηκε μήτε στ' Ἀσπροποτάμι·
Μᾶς εἶπαν πέρα πέρασε καὶ πάει στὴν Ἀλαμάνα
Καὶ πῆγαν καὶ ἀλημέρασαν στ' Ἁγιοῦ Γεωργιοῦ τὴν στάνη·
Πολλὰ τουφέκια πέφτουνε καὶ ὀλιβέρα βροντᾶνε.
Μήτε σὲ γάμο πέφτουνε μήτε σὲ πανηγύρια,
Μόνε ὁ Χρίστος πολεμᾷ καὶ ὁ μαῦρος ὁ Θανάσης
Πολεμᾷ μὲ τὸν Δερβέναγα τὸν καπετὰν Νικόλα.
Τρεῖς μέραις κάναν πόλεμο τρεῖς μέραις καὶ τρεῖς νύχταις·
Χρίστε μου, γιὰ δὲν ἔρχεσαι, γιατὶ δὲν προσκυνᾶτε;
Ἐγὼ δὲν εἶμαι νόνυφη νὰ 'ὄγω νὰ προσκυνήσω·

Ἐγὼ 'μαι ὁ Χρίστος ξακουστὸς ὁ Χρίστος ξακουσμένος.
Ἐμένα μὲ ξέρουν τ' Ἄγραφα μὲ ξέρουν τὰ Βιλαέτια,
Ἔχω ἀδέλφια ξακουστά, ἀδέλφια ἀνδρειωμένα,
Ἐσένα δὲν σὲ σκιάζομαι 'στὸ νοῦ μου δὲν σὲ βάνω,
Μὲ ξέρουν καὶ τὰ Τρίκαλα μὲ ξέρουν καὶ τὰ Χάσια,
Ἐμένα μὲ ξέρει ὁ Βασιλειὰς μὲ ξέρει καὶ ὁ Βεζύρης,
Ποῦ εἶμαι ὁ Τζάρας ξακουστὸς ὁ Τζάρας Μπαλωμένος,
Μένα μὲ ξέρει ὁ τόπος σοῦ μὲ ξέρουν τὰ Τσουμέρια
Στὴν Ἄρτα κάνω πόλεμο, 'στὴν Ἄρτα πολεμάω,

Πάει τὸ μῆλο νὰ χαθῇ τὸ ῥόδο νὰ μυρίσῃ,
Πάει ὁ Κοτσάδας νὰ χαθῇ καὶ ὀπίσω δὲν γυρίζει.
Ἄφσεμε, ἀφέντη μου, ἄφσεμε, μὴ μὲ πετᾷς 'στὴ λίμνη,
Ἐγὼ ἄξιος γιὰ ἄξιος 'γιὰ βιλαέτια
Νὰ κάμω ζάφτι τὴν κλεψιὰ καὶ οὔλα τὰ Βιλαέτια
Τὸ Φλάρο τί τὸν ἔκαμες, Κοτσάδα, ποῦ 'ν τ' ἀτέρια;
Τὸ Φλάρο τί τὸν ἔκαμες καὶ δὲν τὸν ἔχεις κοντά σου;
Τὸν ἄφησα στὸ πατρικὸ τὸν ἔχω καπετάνο
Ὁ Φλάρος εἶν' περήφανος εἶναι καὶ παλληκάρι,

Ἀρματωλοί.

Μοῦ σκότωσαν τὸν ἀδελφὸ τὸν καπετάνο Τζάρα,
Κι' μοῦ πιασαν καὶ τὸν γαμπρὸ μὲ τέσσαρους νομάτους,
Τ' ἐπῆρν καὶ τ' ἐπήγανε 'στὰ Γιάννινα 'στὴν χώρα,
Δύο τοὺς κάβουν ζωντανοὺς, δύο τοὺς ἐσκοτώνουν.

XXVIII.

Πάει ὁ Κουτσούδας 'στὸν Πασιὰ πάει νὰ προσκυνήσῃ,
Πολλὰ τὰ ἔτη Δούβλετῆ, καὶ τοῦ φιλεῖ τὴ γούνα
Κοτσάδα, κλάψες μοῦ 'ρθανε ἀπὸ τὰ Βιλαέτια·
Χαλᾶς τὰς Πάτρας τὰ χωριὰ καὶ ὅλο τὸ Ἀοιδωρίκι
Τσοῦ πέρνεις σκλάβους τὰ παιδιὰ καὶ τσοῦ καψες τὰ σπήτια·
Σ' ἔφταιξα ἀφέντη σ' ἔφταιξα καὶ νὰ μοῦ συμπαθήσῃς.
Δὲν εἶναι 'δῶ συμπάθημα γιὰ νὰ σὲ συμπαθήσω
Ἐμένα μὲ λένε Ἀλῆ Πασᾶ, μὲ λένε Ἀλῆ Βεζύρη.
Ἔφταιξα, ἀφέντη μου, ἔφταιξα καὶ νὰ μὲ συμπαθήσῃς

Πάει εἰς τὸν Μπουρδάραγα πάει ν' ἀνταμωθοῦνε
Κ' αὐτὸς μὲ μπίσα τοῦ 'φαγε, τοῦ πέρνει τὸ κεφάλι.
Ἐγὼ σὲ ἐμπιστεύθηκα καὶ ἦλθα ν' ἀνταμωθοῦμε,
Νὰ 'ξερα ποῦ μ' ἐσκότωνες δὲν ἐρχόμουν νὰ φιλήθοῦμε
Κάλιο καλὸν θάνατον παρὰ κακὴ λύπη
Δὲν τὸ βανα ποτὲ 'στὸ νοῦ πῶς σὺ θὰ μὲ σκοτώσῃς
Πάντεχα εἶσαι πατέρας μου καὶ ἐγὼ νὰ 'μαι παιδί σου,
Τώρα μοῦ πῆρες τὴ ψυχὴ καὶ μὲ 'χεις 'στὴ ζωή σου.
Κουτσούδα σὲ κλαῖν ἡ Πατρινιαῖς σὲ κλαῖν ἡ Βλαχοπούλαις·
Σύρε νὰ πῆς τῆς μάνας μου νὰ μὴ μὲ παρακλαίνε·
Ἐμένα μὲ κλαῖνε ἡ Πατρινιαῖς μὲ κλαῖνε ἡ . . . .
Μὲ κλαῖει ἡ Τασοῦλα ἀπὸ τὴν . . . . . .
Μὲ κλαῖει καὶ μιὰ παπαδιὰ ἀπὸ τὸν Ἅγιο Σώστη.